

матеріали до курсу за вибором

Права дитини

1 клас

У К Р А Ї Н А

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ УСТАНОВ ОСВІТИ

Черкаська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №7

Черкаської міської ради

Правдюк Людмила Петрівна,

вчитель початкових класів

Чумак Ольга Анатоліївна,

вчитель початкових класів

Ділягіна Раїса Олегівна,

вчитель початкових класів

матеріали до курсу за вибором

"ПРАВА ДИТИНИ"

1 клас

Обсяг матеріалу: 223 сторінки

Схвалено педагогічною радою

Черкаської загальноосвітньої
школи І-ІІІ ступенів №7

Черкаської міської ради від

05. 03. 2012 р. № 2

Черкаси-2012

Зміст

1. Урок 1. Що таке Батьківщина? Рідна земля. Рідний народ. Рідна домівка.....	5
2. Урок 2. Символи нашої держави. Прапор, Герб, Гімн – розповіді про походження.....	18
3. Уроки 3 – 4. Я – людина. Моє ім'я. Право дитини на життя, ім'я та громадянство.....	26
4. Уроки 5 – 6. Я – людина. Що я думаю про себе. Що про мене думають інші люди (мої близькі та родичі). Як я до них ставлюся. Як вони ставляться до мене. Мої мрії і бажання.....	35
5. Урок 7. Моя родина і я. склад сім'ї. Родина. Взаємостосунки між її членами.....	40
6. Урок 8. Моя родина і я. Родинні цінності. Права та обов'язки членів родини.....	47
7. Уроки 9 – 10. Моя родина і я. родинні взаємини. Розв'язання проблем, конфліктів у сім'ї. Право дитини на проживання з сім'єю.....	55
8. Урок 11. Мої друзі. Товариш, друг. Правила товаришування.....	62
9. Урок 12. Мої друзі. Стосунки між друзями. Конфлікти між друзями. Розв'язання конфліктів. Взаємодопомога та взаємопідтримка.....	69
10. Урок 13. За якими правилами живуть люди в суспільстві?.....	80
11. Урок 14. Правила добротності.....	88
12. Урок 15. Що означає бути доброзичливим.....	95
13. Урок 16. Справедливість – основа правил поведінки.....	101
14. Урок 17. Що таке аморальні вчинки?.....	105
15. Урок 18. Що таке «закон»? хто приймає закони?.....	114
16. Урок 19. Конституція – Основний закон держави. Чому необхідні закони?.....	119
17. Урок 20. Обов'язки учнів. Правила поведінки в школі.....	126
18. Урок 21. Права людини. Хто і як захищає права людини.....	136
19. Урок 22. Права дітей та їх захисники.....	141
20. Урок 23. Право на свободу, честь та гідність.....	148
21. Урок 24. Як захисти себе від поганого ставлення.....	154
22. Урок 25. Що означає право на охорону здоров'я? Як дбати про своє здоров'я?.....	160
23. Урок 26. Право на безпечне довкілля.....	170
24. Урок 27. Чому треба берегти природу. Як природа впливає на здоров'я людини?.....	178
25. Урок 28. Право на достатній життєвий рівень.....	186

26. Урок 29. Жорстокість та насильство – забороняються.....	190
27. Урок 30. Право на освіту. Ти в школі, щоб отримати знання.....	196
28. Уроки 31 – 32. Як захищати свої права? Документи, у яких записано права дитини. Хто і як захищає права дитини.....	202
29. Урок 33. Підсумковий урок «Дітям – щасливе дитинство».....	207
30. Використана література.....	222

«Той, хто по-справжньому любить Батьківщину, - з усякого погляду справжня людина»

В. Сухомлинський

Сучасна українська школа ставить перед педагогами багато важливих завдань. Одним із першочергових є підвищення рівня правової культури громадян, активне громадянське виховання, побудова правової держави. Саме тому була створена Національна програма правової освіти населення. Вона передбачає викладання правових знань у всіх закладах освіти.

В даному посібнику зібраний матеріал до уроків права для 1 класу з програми курсу за вибором «Права дитини». Матеріал допоможе вчителю підготуватись до уроків, зробити їх більш інформативними, творчими, цікавими.

В роботі пропонується цікавий дидактичний матеріал (розповіді, бесіди, дискусії, загадки, прислів'я, приказки, вірші, ігри, кросворди, ребуси), художні твори, запитання і завдання до них, обговорення реальних ситуацій із застосуванням правових норм, нестандартні методи навчальної діяльності (інтерактивні технології, тести, складання документів для місцевого використання), цікава та корисна інформація. Використання цих матеріалів допоможе у вихованні поваги до Української держави та її символіки, патріотизму, соціальної справедливості, високих моральних якостей, активної громадянської позиції, формуванні правової культури.

Матеріал розподілено за основними розділами програми відповідно до тем уроків.

Посібник допоможе урізноманітнити роботу на уроках права та зекономити час на підготовку до уроку. Призначений для вчителів початкових класів, вихователів груп продовженого дня, студентів педагогічних навчальних закладів. Може бути добрим помічником у роботі молодого вчителя.

Батьківщина моя – Україна!

Урок №1

Тема . Що таке Батьківщина? Рідна земля. Рідний народ. Рідна домівка.

Мета: формувати уявлення та поняття про природне і соціальне оточення як середовище життєдіяльності людини, її належність до природи і суспільства; дати учням первинне уявлення про Україну як державу, усвідомлення своєї приналежності до України. Сприяти розвитку спостережливості, мислення дітей, уяви, пам'яті, активності. Виховувати громадянські почуття, любов до Батьківщини.

Матеріал до уроку

1. Вірші

Є щось святе в словах «мій рідний край».
Для мене – це матусі пісня ніжна,
І рідний сад, від квіту білосніжний,
І той калиновий у тихім лузі гай.
Для мене – це твої стежки й мої,
В містах і селах стоптані любов'ю.
Й пісень людські прозорі ручаї,
Усе, що серцю рідне невимовно.

У всіх людей одна святиня,
Куди не глянь, де не спитай.
Рідніша їм своя пустиня,
Аніж земний в чужині рай.
Їм красить все їх рідний край.
Нема без кореня рослини, а
А нас, людей, без Батьківщини.

2. Бесіда

- Діти, як називається наш рідний край, наша Батьківщина?
- Яку назву має народ нашої держави?
- Як називається головне місто України? Наше місто?
- А, можливо, хтось із вас знає, що таке Конституція?

3. Матеріал для учителя

У кожної людини є права й великі обов'язки. Вони записані в Конституції України. Конституція – це Закон, за яким живуть українці і будують свою державу.

У статті 1 Конституції України записано: «Україна є незалежна, демократична, правова держава».

Про утвердження державності й самостійності свідчить те, що ми маємо герб України – тризуб і синьо-жовтий прапор.

Якщо людина не лише

користується наданими їй правами, а й виконує свої обов'язки, вона – справжній громадянин. Головний обов'язок учнів – це вчитись.

Конституція України зобов'язує всіх громадян берегти природу – землю і води, рослин і тварин, щоб вони приносили втіху не тільки нам, а й майбутнім поколінням, що житимуть через десятки й сотні років після нас.

Народ бере участь у керівництві державними справами, отже, наша держава демократична.

Держава створює всі умови для життя людини, дбає про всіх своїх громадян, бо є соціальною державою.

Ми живемо у третьому тисячолітті, у XXI столітті. А історія нашої держави почалася ще задовго до IX століття. Та вже на початку IX століття про неї є спогади в старовинних рукописах, як про Київську Русь. У кінці IX століття про Київську Русь поширилася слава, як про сильну працелюбну й багату державу в центрі Європи. Через її територію пролягали торговельні шляхи. З нею рахувалися в світі, але й про її поневолення мріяли багато держав. І це не раз вдавалось ворогам. Хоч волелюбний, сміливий і мудрий український народ умів боронити свою державу, героїчно відстоював рідну і милу землю, але у нього не завжди вистачало на це сили. І, коли вороги перемагали, тоді люд стогнав від поневолення і рабства. Упродовж багатьох століть наш народ не тільки мріяв, але й активно боровся за волю і незалежність України, тому що віками благодатні землі України загарбували і поневолювали ті, кому дуже хотілося панувати над нашим роботящим народом на цій землі. Її не раз завойовували польські пани, російські царі, литовські князі, татари та турки. Але волелюбний український народ боровся і не здавався. Українці завжди були патріотами своєї держави, вони понад усе любили свою землю і сподівалися, що нащадки їхні теж боротимуться за волю. Тому і не шкодували навіть свого життя, бо свято вірили в майбутні покоління, які відвоюють волю і незалежність рідної країни.

Вікова мрія нашого народу про волю здійснилася 24 серпня 1991 року. Тепер ми – вільні люди у вільній державі, про нас знову знають у світі, як про Україну – миролюбну, працюовиту і незалежну державу. А ми, українці, - патріоти своєї держави, її сини і дочки, пов'язуємо з нею свою долю, бо мріємо стати потрібними їй, працювати для її добробуту і щастя, захищати її від ворогів.

У нас є своя непорушна територія, яка становить 603,7 тисячі квадратних кілометрів. Простір землі, яку заселяють українці, такий великий,

що, аби перетнути його пішки із заходу на схід, потрібно йти 90 днів, долаючи щодня 30 кілометрів.

На території України проживає понад 110 національностей. Найбільша цінність – це люди. Українці – прекрасні люди зі своїми звичаями, обрядами, легендами, казками.

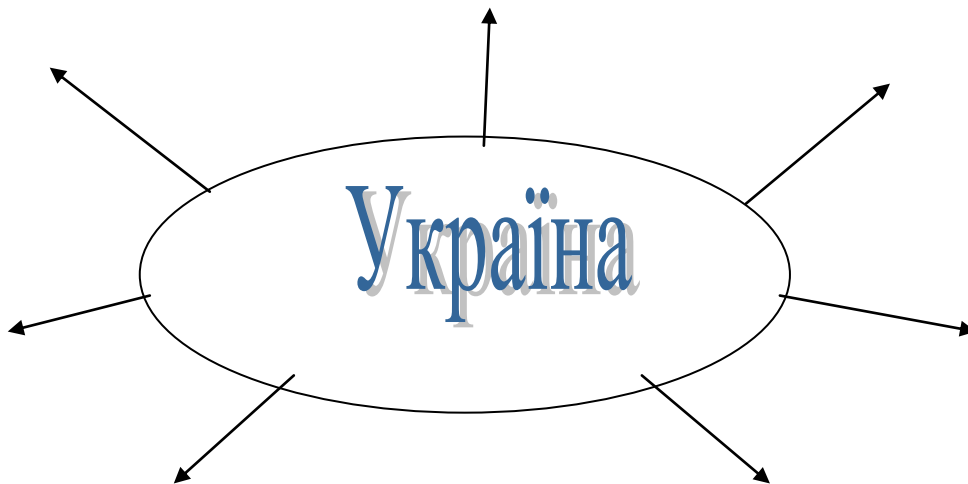
4. Кросворд

По горизонталі: назва землі, де ми живемо.

По вертикалі: найбільше місто нашої Батьківщини, столиця нашої держави.

5. Складання павутинки до слова «Батьківщина»

6. Інсценізація вірша Ю. Шкрумеляка «Українські діти»

Учитель: Хто ти, хлопчику маленький?

Учень: Син я України-неньки!
Українцем я зовуся –
Й тою назвою горжуся!

Учитель: А по чім тебе пізнаю?

Учень: По вкраїнському звичаю.
В мене вдача щира й сміла,
І відвага духу й тіла,
І душа моя здорова,
Українська в мене мова.

Учитель: Хто ти, дівчинко маленька?

Учениця: Доня України-неньки.
Українкою зовуся –
Й тою назвою горжуся!

Ой, вдягнуся у неділю
У вишивану сорочку,
У червону спідничину
І в коралі на шнурочку –
Заплету я свої коси
І візьму віночок з рути,
Ще й васильком завітчаюсь,
Чи від мене кращій бути?
А на ноги чоботята
Червоненькі сап'янові!
Я маленька українка –
Будьте всі мені здорові.
Учень: Ми всі – діти українські,
Український славний рід,
Дбаймо, щоб про нас, маленьких
Добра слава йшла у світ!

Учениця: Все, що рідне, хай нам буде
Найдорожче і святе,
Рідна віра, рідна мова,
Рідний край нам над усе!

Разом: Присягаєм: наш край рідний
 Над усе любити,
 Рідний народ шанувати
 І для цього жити.

7. Матеріал для вчителя

Що таке Україна?

Рідний край. Дорога серцю земля батьків і прадідів наших. Оспівані в піснях неозорі степи, зелені ліси і долини, високі блакитні небеса.

Україна – це наша земля, наш рідний край, наша країна з багатовіковою славною історією, мудрими людьми, чарівними піснями, що дивують світ, з багатими народними традиціями, мальовничими картинами природи. Вона

в усьому, що нас оточує: у замріяному шелесті листя, чарівній таємничості нічного зоряного неба, діамантовому блиску росяної краплинки на тендітній квітковій пелюсточці, у кожній стежинці, якою ми поспішаємо до школи. Все це рідне і близьке для кожного із нас.

Україна – це історія народу, що протягом віків боровся за свою свободу і незалежність.

Це імена славних звитяжців – героїв, які віддали своє життя за щастя народу: Байда Вишневецький, Іван Сірко, Петро Конашевич-Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Іван Гонта, Максим Залізник, Олекса Довбуш, Устим Кармелюк та інші.

Це діячі науки, культури і мистецтва, які звеличили нашу державу своїм талантом: Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Соломія Крушельницька, Іван Козловський, Оксана Петрушенко, Михайло Грушевський та інші.

Це видатні спортсмени, які своїми рекордами прославили Україну: брати Клички, Яна Клочкова, Василь Вірастюк, Андрій Шевченко та інші.

Україна – це рідна мова, якою мама співала колискову, бабуся розповідала казки, передаючи одвічну народну мудрість. Кожна людина з теплотою згадує свій дім, це місце, де вона народилася. Де пройшло її дитинство. Це її маленька батьківщина, затишне родинне

вогнище. Коли скласти маленькі батьківщини кожного з нас, вийде наша велика Батьківщина – Україна.

8. Рядки любові до рідної землі

- ✓ Україно моя, мені в світі нічого не треба,
Тільки б голос твій чути і ніжність твою берегти.
А. Малишко
- ✓ Люблю України коханої небо.
В. Сосюра
- ✓ Люби свій край. Всю душу солов'їну
І серця жар йому віддай в піснях.
Це так, як дихати – любити Батьківщину.
В. Сосюра
- ✓ Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.
В. Симоненко
- ✓ Любов до Батьківщини неможлива без любові до рідного слова.

В. Сухомлинський

- ✓ Виростає, дитино, й пам'ятає:
Батьківщина – то найкращий край.

Д. Павличко

9. Загадки

На ріднім полі шепчуть колоски,
Я рад би знати тихі їх думки.
Я слухав, чув, як кожна колосина

Шептала тихо слово ... (Україна)

Красивий, щедрий рідний край
І мова наша солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься ... (Україна)

У світі одна –
Всім потрібна вона. (Батьківщина)

Чий це край

Ми родились у долині,
У білесенькій хатині,
Коло вишень і калини.
 За хатиною садок
 І зелений моріжок,
 Там багато є квіток.
Під горбом ставочок сяє,
Різна рибонька гуляє,
Качка з дітьми пропливає.
 Як же зветься гарний край,
 Де за ставом степ і гай
 Пишно квітнуть, наче рай? (Україна)
 Н. Щербина

10. Прислів'я і приказки

- ✓ Батьківщина-мати, умій за неї постояти!
- ✓ За рідний край – хоч помирай!
- ✓ Без верби й калини немає України.
- ✓ Нове у нас тепер життя – старому не буде вороття.
- ✓ Жить – Вітчизні служити.
- ✓ Людина без Вітчизни, як соловей без пісні.
- ✓ Кожна травичка на своєму корені росте.
- ✓ Добре тому, хто в своєму домі.
- ✓ За рідною землею і в небі сумно.

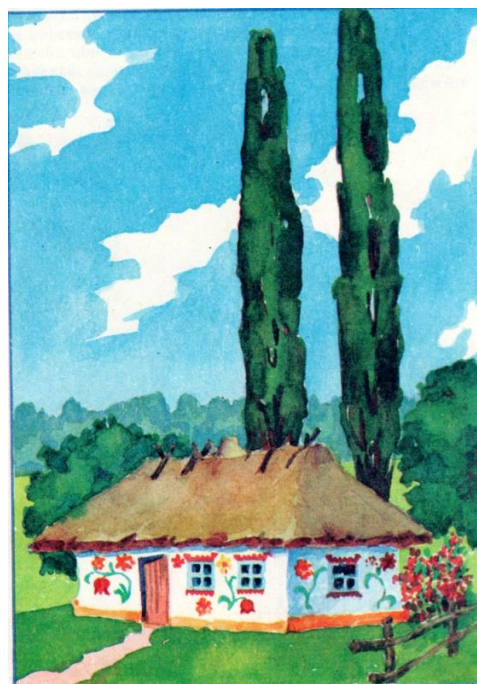
- ✓ Всюди добре, а дома найліпше.
- ✓ Рідний край – земний рай.
- ✓ Краще на своїй стороні кістьми лягти, ніж на чужій слави натягти.
- ✓ Радше впадь, але не зрадь.
- ✓ Рідна земля і в жмені мила.
- ✓ Де не є добре, а вдома краще.
- ✓ З рідної сторони і ворона мила.
- ✓ Нема кращого у світі, ніж своя сторона.
- ✓ Що країна, то родина.
- ✓ За морем тепліше, а вдома миліше.
- ✓ Вітчизна кожному дорога своя, а мені – моя.
- ✓ Тільки в ріднім краї солов'ї співають.
- ✓ Кожному мила рідна сторона.

11. Робота в групах

1. «Хто буде правителем держави»

Об'єднати дітей у групи. Один з них – батько-правитель, інші – його діти. Діти по черзі розповідають правителю, що вони зроблять для щастя своєї країни, а батько вибирає, хто з дітей достойний управляти державою.

2. Діти об'єднуються в групи, вибираючи ілюстрації куточків України, де б вони хотіли жити. Потім описують красу вибраного місця і розповідають, як вони там будуть жити.

12. Ігри

1. «Що даси землі рідній»

Діти стають парами, беруться за руки, шикуються ланцюжком один за одним. Один учень – ведучий. Перша пара звертається до нього із словами: «Якщо хочеш бути зі мною, що даси землі рідній?»

Ведучий повинен сказати, що він зробить для Вітчизни, коли виросте, наприклад: посадить сад, збудує гарний будинок, буде пекти смачний хліб, намалює багато чудових картин тощо. Після його відповіді всі піднімають руки, і ведучий проходить під піднятими руками. По дорозі він вибирає кого-

небудь із будь-якої пари і веде його за собою. В кінці ланцюжка вони утворюють нову пару. Той, хто залишився без пари, стає ведучим, і гра продовжується далі.

2. «Думаємо про Батьківщину»

Діти стають у коло. Учитель по черзі кидає м'яч кожній дитині і запитує, в яких ситуаціях людина любить свою Батьківщину, а в яких – ні.

- ✓ Людина повернулася з лісу з оберемком квітів.
- ✓ Садить дерева, квіти біля будинку.
- ✓ Миє машину на березі озера.
- ✓ Відвезла сміття на сміттєзвалище.
- ✓ Викинула сміття на узліссі.
- ✓ Звільнила місце в автобусі старенькій жінці тощо.

3. «Сонце Батьківщини»

Учитель пропонує учням перерахувати все найкраще, що подарувала їм Вітчизна (родину, друзів, улюблене заняття, тваринку, місце відпочинку тощо) і малює на дошці сонце Батьківщини. Від сонця повинно відходити стільки промінців, скільки хорошого перерахували діти.

4. Аукціон слів

Дібрати до слів «Батьківщина» та «Україна» якнайбільше означень (рідна, далека, люба, мила, незора тощо).

13. Цікаве малювання

1. Малюнок «Дерево любові»

Запропонувати дітям намалювати дерево любові до Батьківщини, на гілках якого буде стільки плодів, скільки хорошого подарувала їм Вітчизна (школа, друзі, ліс, річка, сонце, батьки, квіти тощо).

2. Малюнок «Для любої Вітчизни»

Прочитати дітям вислів «Батьківщина краща за сонце, дорожча за золото».

Обговорити з дітьми, за що кращою та дорожчою може бути Батьківщина (краща за зірку, небо, веселку; дорожча за автомобіль, гроші, палац тощо). Потім діти перераховують, що може подарувати своїй Вітчизні людина, яка її любить (добре виконану роботу, любов до своєї родини, букет квітів тощо).

Попросити дітей подумати, що вони можуть подарувати Батьківщині і намалювати свій подарунок.

14. Питання для бесіди

- Як ви думаєте, якими повинні бути люди, щоб у світі запанувало щастя?
- Чи впливає місце, де народилася і виросла людина, на її звички, характер, душу?
- Чому людині такий дорогий той край, де вона народилася і виросла?
- Якби ви вибирали місце для життя, чому б ви надали перевагу: сільській місцевості, лісу, берегу річки, місту? Поясніть.
- Як любов до Батьківщини може допомогти людині в її праці і житті?
- Чи може Батьківщина бути нещасливою, страждати, хворіти, і чому це відбувається?
- Як ви думаєте, що потрібно для щастя народу?
- Що діти можуть зробити для того, щоб рідний край став кращим?
- Чим ви найбільше гордитесь у своїй Вітчизні?
- Що значить – зрадити Батьківщину? Якщо людина переїжджає в іншу країну, то чи означає це, що вона зраджує свою Батьківщину чи ні?
- Чи може бути вся планета Земля Батьківщиною людини?
- Як Батьківщина може нагородити людину за її любов?

15. Вірші

Україна

На білому світі є різні країни,
А в них – і ліси, і лани...
Та тільки одна на землі Україна,
А ми – її доньки й сини.
Усюди є небо, і зорі скрізь сяють,
І квіти усюди ростуть...
Та тільки одну Батьківщину я маю,
Її Україною звать.
Моя Україно, тебе я кохаю –
Тут дім мій, тут друзі живуть.
Тут мовою рідною пісня лунає
І мальви по селах цвітуть.

Валентина Новомирова

Батьківщина

Он повзе мурашка,
Он хлюпоче річка.
Не зривай ромашку,
Не топчи травичку.
В зелені діброва,
В китицях калина.
Глянь, яка чудова
Наша Україна!
Журавлі над лугом
Линуть рівним клином...
Будь природі другом,
Батьківщині – сином.

А. Камінчук

16. Поетичне звернення до Батьківщини

Моя найкраща в світі Україно,
Я твій маленький тонкий пагінець.
Люблю тебе всім серцем, Батьківщино,
Мій край для мене – батько і мудрець.
Бо я пішов з могутнього коріння
Мого народу, з прадідів-дідів.
З історії, традицій, дум, сумління
Та мрій про волю з глибини віків.

Люблю тебе всім серцем, рідний краю!
Несеш ти стільки щастя і тепла.
Я в світі різні труднощі здолаю,
Щоб Україна кращою була
Серед усіх держав у цілім світі
І щоб жилося тут чудово нам.
Сьогодні незалежність сонцем світить,
Дарує мудрість молодим серцям.

Дає сміливість, силу і наснагу
І кличе нас щодня добро творить,
До подвигів дідів нести повагу,
З любов'ю в серці закликає жить.

Я доленьку пов'язую з тобою,
Бо і вода, як мед, в своїм краю!
Калину, пісню, верби над водою
І мову рідну я люблю свою.

Люблю тебе, мій рідний, древній краю!
Тут все близьке і дороге мені:
Озер блакить, пісні, що линуть з гаю,
Ліси, степи і небеса ясні.

Річки і гори, моря сині хвилі,
І хвилі збіжжя грають на полях.
Тут всі стежки, усі дороги милі
І квіти всі, оспівані в піснях.

Ми всі відкриті і думками щирі
Та доброту несемо у серцях.
Ми всі щасливі, що живемо в мирі,
І мир та працю славимо в піснях.

Ми вчимося сьогодні у школі
І гартуємо наші серця.
З рідним краєм пов'язуєм долі,
Будем вірні йому до кінця!

Україно, моя Україно!
Доля в тебе була непроста.
Та для мене ти в світі єдина,
Матір рідна, пречиста й свята!

Хоч життя – не стежинка у полі
І буває нелегко в путі,
Ми з тобою пов'язуєм долі,
До кінця будем разом в житті!

Ю. Шкрумеляк

Урок №2

Тема. Символи нашої держави. Прапор, Герб, Гімн – розповіді про походження

Мета: формувати знання учнів про державні символи, розпочати вивчення матеріалів Конституції України, культурної спадщини рідного краю; виховувати почуття патріотизму, повагу до державних символів України; розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, мислення.

Матеріал до уроку

1. Робота з записом на дошці

Ми всі діти українські,
Український славний рід.
Дбаймо, щоб про нас, маленьких,
Добра слава йшла у світ.
Все, що рідне, хай нам буде
Найдорожче і святе.
Рідна віра, рідна мова,
Рідний край наш над усе!

- Діти, як називається наша країна?
- Що таке Конституція?
- Коли була прийнята Конституція України?

2. Матеріал для вчителя

Конституція – Основний Закон нашої держави. Прийнята вона була 28 червня 1996 року на V сесії Верховної Ради України. У другому розділі Конституції України записані права та обов'язки громадян.

Але сьогодні ми зупинимося на I розділі, а саме – на статті 20 Конституції України, бо мова у нас ітиме про державні символи України.

3. Легенда «Герб, Прапор, Гімн»

Жила собі жінка. І мала вона трьох синів. Сини зростали чесними, сміливими, дуже любили свою неньку і готові були віддати за неї своє життя.

Виросли сини і розійшлися по світах, прославляючи свою матір.

Найстаршому мати подарувала на згадку про себе золоту корону з трьома промінцями. Корона зігрівала людей, вела вперед. За цю трипроменею корону люди дали першому синові ім'я Тризуб.

Середньому синові мати дала в дорогу блакитно-жовтий одяг. Сміливий і сильний був середній син, і прославив він свою матір добрими звитяжними вчинками. Люди запам'ятали його і назвали Прапором.

А найменший син отримав у дарунок від матері соловейків голос. І де б він не був, усюди лунала його дзвінка урочиста пісня. За цей голос і величний спів люди дали йому ім'я Гімн.

Так і донині по всьому світу золотий тризуб, синьо-жовтий прапор і урочистий гімн прославляють рідну неньку-Україну.

- З якими новими поняттями ви зустрілися в казці?
- Чому мати так назвала своїх синів?
- Як ви зрозуміли, що таке герб? Прапор? Гімн?

4. Робота зі статтею 20 Конституції України

- Що записано у статті 20 Конституції України?

(«Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України»)

- Що вам відомо про символи нашої держави?

5. Інформація про символіку України

У ч е н ь.

Прапор – це державний символ,

Він є у кожної держави,
Це для всіх – ознака сили,
Це для всіх – ознака слави.
Синьо-жовтий прапор маєм
Синє – небо, жовте – жито,
Прапор свій оберігаєм,
Він – святиня, знають діти.

У ч и т е л ь.

Національний прапор
України – це синьо-жовтий
прапор.

Він теж має досить давнє походження. Поєднання цих двох кольорів зустрічається на гербах і прапорах нашого славного народу не лише за часів козацької вольниці, а й набагато раніше – за княжої доби української держави.

Пофантазуймо ж і про те, чому саме ці два кольори вибрано для нашого прапора.

З давніх-давен українська земля була хліборобським краєм. Тому жовтий колір – це колір пшеничної ниви, колір хліба – зерна, що дарує життя всьому суццюму на землі. Жовтий колір – це ще й колір гарячого сонця, без лагідних променів якого не дозрів би, не колосився б хліб.

Ну, а блакитний, синій колір – це колір ясного, чистого, мирного неба, де живе-розкошує, приносячи радість усім, сонечко! А невже без живлющої матері-води визрів би й заколосився хліб? От вам і ще один блакитний колір – колір води.

Синє небо над золотою нивою – ось який прекрасний зміст вкладає у національні кольори кожен українець. Жовтий колір – колір хліба, життя, а блакитний колір – це колір неба, миру. Тому народ України й вибрав поєднання цих кольорів для свого національного прапора.

До прапора виявляють пошану, схиляючи голову чи вклоняючись, а часом і стають на одне коліно.

Військові віддають прапорові честь.

У ч е н ь.

Україна – небо блакитне,
А в тім небі – зірки золоті.
Сяють нам з високості привітно
Ці два кольори, ніжні й прості.
Україна – це жовта пшениця
І блакитні волошки у ній.
Гей, як любо кругом – подивися! –
В тій країні коханій моїй!
Угорі – небозвід оксамитний,
А внизу – колосисті поля.
Край Вітчизни, край наш привітний –
Рідне небо і рідна земля.

П. Дубів

У ч е н ь.

Прапор нашої Вкраїни
Має колір жовто-синій.
І повинен кожен знати,
Як два кольори єднати:
Синє небо – верхня смуга,
Жовте поле – нижня смуга,
Я підношу із любов'ю
Прапор ніжно-кольоровий.

Г. Чубач

У ч е н ь.

Синій, як море, як день, золотий
З неба і сонця наш прапор ясний.
Рідний свій прапор високо несім!
Хай він, ушавлений, квітне усім!
Гляньте, на ньому волошки цвітуть.
Гляньте, жита в ньому золото ллють.
З жита, з волошок наш прапор ясний.
З неба і сонця, як день весняний.

О. Олесь

**Державний Прапор України затверджено Постановою
Верховної Ради України від 28 січня 1992 року.**

У серпні 2004 року Президент підписав указ про встановлення Дня державного Прапора України, який святкується щорічно 23 серпня.

У ч е н ь .

Наш герб – тризуб,
Це воля, слава й сила.
Наш герб – тризуб,
Недоля нас косила,
Та ми зросли, ми є,
Ми завжди будем,
Добро і пісню
Несемо ми людям.

У ч и т е л ь .

- Державний герб – офіційна емблема держави, зображувана на прапорах, грошових знаках, печатках, офіційних документах. Існує близько 40 версій про походження тризуба. Одна з них та, що герб є уособленням трьох природних сил – повітря, землі, води. Золотий тризуб на блакитному тлі – символ влади. Герб – це частина корони, яку носили київські князі.
- Чому саме тризуб вважають гербом України?

Мабуть, тому, що число три завжди вважалося числом казковим і чарівним. У багатьох казках ми знаходимо розповіді про трьох богатирів, три дороги, три бажання. А ще в тризубі відображено триєдність життя: це батько, мати, дитя, які символізують силу, мудрість, любов.

Герб держави – тризуб, який символізує мир і творчу працю, спорідненість поколінь.

У ч е н ь .

Тризуб

Наш герб – тризуб. У ньому сила
Отця Небесного і Сина.
Уважно подивись на нього –
На духа схожий він Святого,
Що голубом злетів з небес
І у людських серцях воскрес.

Тризуб – немов сім'я єдина,
Де тато, мама і дитина
Живуть у мирі і любові
На Україні вольній, новій.

В. Паронова

6. Творча робота учнів

Робота з розмальовками «Герб», «Прапор»

7. Слухання Гімну України

У ч и т е л ь

- Що ви знаєте про пісню, яку щойно почули?

Державний Гімн України – «Ще не вмерла Україна...» - урочиста пісня, символ нашої державної єдності. Слова написав відомий український поет П. П. Чубинський, а музику – М. Вербицький. Гімн звучить на ознаменування сили, слави і могутності держави. Слухати гімн потрібно стоячи, мовчки, з гордо піднятою головою. Мелодія гімну звучить під час урочистих заходів, відзначення державних свят, демонстрацій, вшанування переможців на міжнародних спортивних змаганнях.

У ч е н ь.

Державний Гімн

Слова палкі,

Мелодія врочиста, -

Державний Гімн

Ми знаємо усі.

Для кожного села,
Містечка, міста –
Це клич один
З мільйонів голосів.

Це наша клятва,
Заповідь священна,
Хай чують
Друзі й вороги,
Що Україна вічна,
Незнищенна,
Від неї лине
Світло навкруги.

Н. Поклад

У ч и т е л ь.

- Свої національні символи люди повинні шанувати і берегти. Про це записано у Ст.62 Конституції України: «Захист Вітчизни, її незалежності та територіальної цілісності; шанування її державних символів є обов'язком громадян України».

8. Вправа «Мікрофон»

- Які державні символи ми сьогодні вивчали на уроці?
- Який у нас герб?
- Що означають кольори прапора?
- Що таке гімн?

9. Відгадування загадок

- ❖ Символ нашої держави –
Це тризуб жовто-яскравий.
(Герб)
- ❖ По радіо звучить щоденно
Патріотична пісня,
Що возвеличує Вкраїну
І прославля навічно.
(Гімн)
- ❖ Коли звучить він – всі встають,
До серця руку прикладають,
І вголос, й подумки співають,
І Україну прославляють.

(Гімн)

- ❖ Синьо-жовте полотнище
Гордо майорить.
Це – ознака сили й слави
Української держави.

(Прапор)

- ❖ Синє небо, жовте жито –
Цю святиню знають діти.

(Прапор)

У ч и т е л ь.

- Ніколи не забувайте, що ви – діти землі, що зветься Україна. Ви повинні любити свою Батьківщину, вона у вас – єдина!

У всьому світі кожен знає:

Є Батьківщина лиш одна.

І в нас вона одна-єдина –

Це наша славна Україна.

Ми – громадяни України

Уроки № 3-4

Тема. Я – людина. Моє ім'я. Право дитини на життя, ім'я та громадянство

Мета: ознайомити учнів з поняттям «людина», розкрити цінність кожної людини, значущість її на Землі; розвивати уяву, творче мислення; виховувати почуття власної гідності.

Матеріал до уроку

1. Інсценізація

- Любі діти, а чи замислювались ви над тим, як слід поводити себе вдома, в школі, в гостях, з друзями?
- Хто вас цього навчає? Як треба поводитись з товаришами на вулиці?
- Давайте послухаємо вірш Л. Компанієць «Татова порада» і подумаємо, чого він нас вчить.

Татова порада

Прибіг щодуху син додому,
До тата голосно гука:
– А я провідав у лікарні
Свого товариша-дружка!
Тож правда, тату, я – чутливий
І маю серце золоте?
Замисливсь тато на хвилину
І так сказав йому на те:
– Коли тебе в тяжку годину
Людина виручить з біди,
Про це добро, аж поки віку,
Ти, синку, пам'ятай завжди.
Коли ж людині щиросердно
Ти зробиш сам добро колись,
Про це забудь, аж поки віку,
Мовчи й нікому не хвались!

- Чи сподобалась вам татова порада, діти? Чим?

- Чого саме батько навчав сина?
- Чи подобаються вам люди, які роблять добро?
- Про всі правила поведінки, які знадобляться у вашому житті, можна говорити ще довго, але на сьогоднішньому уроці ми почнемо розмову про ваші права.

2. Вірші

1. Л. Забашта «Людина починається з добра»

Сказав мудрець:

-Живи, добро звершай!

Та нагород за це не вимагай.

Лише в добро і вищу правду віра

Людину відрізня від мавпи і від звіра.

Хай оживає істина стара:

Людина починається з добра!

- Що ж відрізняє людину від усіх інших істот?
- Що означає вираз «людина починається з добра»?
- Який вчинок, на вашу думку, можна назвати добрим?
- Хто для вас зробив щось приємне, про що ви пам'ятаєте й зараз? Що саме?
- Якими фарбами ви б намалювали людину, про яку тільки-но ми з вами говорили? Чому?
- Що ж найголовніше і найцінніше в людині?

2. П. Ситниченко «Вмійте природу любити»

Вам у походи ходити

І мандрувать, любі діти.

Вмійте ж природу любити,

Кожній стеблинці радіти.

В полі, у лісі, над яром –

Квіти, дерева і трави...

Цвіту не вирви задаром,

Гілки не втни для забави.

Оберігайте ж повсюди

Шлях і стежиночку в гаї.

Все те окрасою буде

Нашого рідного краю.

- Чи сподобалась вам порада цієї людини? Чим саме?
- Чому треба робити саме так?
- Якими ж якостями повинна бути наділена людина?

3. Слухання пісні «Чого вчать у школі»

(сл. М. Матусовського, муз. В. Шаїнського)

- Що вам найбільше запам'яталося з того, чого вчать дітей у школі?
- Чи можна сказати, що вчителі хочуть, щоб з їхніх учнів вирости гарні люди? Чому?

4. Слухання казки В. Сухомлинського «Звичайна людина»

Є в сухому степу колодязь. Біля колодязя – хатка. В ній живуть дідусь із внуком.

Біля колодязя на довгій мотузці відро.

Їдуть подорожні, заїжджають до колодязя, п'ють воду, дякують дідусеві.

Стерлась мотузка, перервалась, упало відро в глибокий колодязь. Немає в дідуса другого відра. Нічим води витягти, щоб попити. День не п'ють води дідусь з онуком. Два дні не п'ють. Мучаться від спраги.

На третій день уранці проїжджає повз дідусеву хатину подорожній з настороженими очима. На возі в нього побачив дідусь відро під соломою. Глянув подорожній з настороженими очима на колодязь, глянув на дідуса з онуком, ударив коней батоном і поїхав.

– Що це за людина? Питає онук дідуса.

– Це не людина, - відповідає дідусь.

Опівдні проїжджає повз дідусеву хатину подорожній з байдужими очима. Дістав відро з воза, прив'язав до мотузки, витяг води, дав попити дідусеві й онукові, решту води вилив у сухий пісок, відро забрав та й поїхав.

– Що це за людина? – питає в діда онук.

– Це не людина, - відповідає дідусь.

Увечері проїжджає повз дідусеву хатину подорожній з добрими очима. Дістав з воза відро, прив'язав до мотузки, витяг води, напився й поїхав, а відро так і стоїть на цямрині.

– Що це за людина? – питає онук.

– Звичайна людина, - відповідає дідусь.

- Ви дуже уважно слухали казку, а тому зрозуміли, якою повинна бути звичайна людина. Якою ж вона повинна бути?
- Діти, а чи відомо вам, в чому материнське щастя, щастя ваших тат і мам?
- Якими вони хотіли б вас бачити?

5. Слухання вірша М. Рильського

Ким хочеш бути, хлопчику...

Ким хочеш бути, хлопчику, в житті?

Серйозний, як усі Котигорошки,

Ти на питання це подумав трошки

І відповів: людиною. Дитя!

Благословляючи твоє життя,

У трудну виряджаючи дорогу,

Яку пораду чи пересторогу

Я кращу дам, ніж дав собі ти сам?
Будь вірним слову, що усім словам
І з ним одним ніколи не зрівняйся!
Хай веселять тебе любов і праця.
Хай дружби непогасної крило
Гірке від тебе відганяє зло
І хай у час останній свій про сина
Спокійно я подумаю: Людина!

- Чи сподобався вам вірш?
- Чому хлопчика автор назвав Котигорошком?
- Ким би хотів бачити батько свого сина у майбутньому?
- Що вирішили для себе ви?

6. Бесіда

- Є слово, з яким людина не розлучається ніколи. Як тільки народжується дитина, то воно приходить до неї першим. А що це за слово, ви мені скажете, коли відгадаєте загадку:

Воно належить мені, але інші вживають його частіше за мене (ім'я)

- Так, це ім'я. Дитині ім'я дають батьки. Мама або тато вибирають його і намагаються вибрати найгарніше, щоб усім подобалось.

7. Матеріал для вчителя

Тисячоліттями люди творили імена, передавали нащадкам. Красиве ім'я легко вимовляється, добре запам'ятовується. Від нього можна утворити багато зменшено-пестливих форм. Наприклад, ім'я Іван. Ось ряд його зменшено-пестливих форм: Іванко, Іванчик, Івасик, Іванцю, Івашечко. Або, наприклад, ім'я Галина. Воно теж має багато зменшено-пестливих форм: Галя, Галюся, Галинка, Галочка, Галиночка. Зменшувальні форми дозволяють передати найтонші відтінки стосунків між людьми. Ласкаве материнське Іванко, Івасику; Наталочко,

Натальцю несуть в собі ніжність люблячого серця найдорожчої дитини на землі.

Не проста справа обирати красиве ім'я! Цьому зарадять гарні родинні традиції, наприклад, називати сина чи доньку іменем батька, матері, дідуся чи бабусі. Або обранням імені вшановують видатних осіб, літературних героїв.

- Спочатку було слово звичайне, а тоді ним почали називати людей.

Власні імена народилися від звичайних слів.

Усім знайоме ім'я Іван означало «Бог змилював, Бог помилював, тобто Божа благодать», Олександр – мужній оборонець, захисник, Олена – сонячне світло, Оксана – гостинність, Ірина – мир, спокій, Галина – тиша.

8. Етимологічна хвилинка

Робота із сонечком «Твоє ім'я»

(Діти розповідають, що означають їхні імена. Хто цього не знає, підходить до сонечка, промінці якого закінчуються квіткою-іменем, на звороті якої написано значення імені, і читає його)

9. Походження імен, їх значення

Сучасні імена прийшли до нас із Греції, Риму, Германії, збереглося багато слов'янських, персидських, єврейських імен.

Германські:

Ігор – молодий, захисник

Олег – святий, чарівний

Ольга – свята, чарівна

Слов'янські:

Людмила – людям мила

Володимир – володар

Світлана – світла

Грецькі:

Андрій – мужній

Ксенія – гостинна

Галина – тиха

Ірина – мирна

Римські:

Петро – камінь

Марина – морська

Валерій – здоровий

Максим – найбільший
Віталій – життєвий

10. Вірш

- Давайте послухаємо вірш про Наталочку. Що цікавого в ньому?

Допитлива дівчинка наша Наталка.
Її називають: Наталка-питалка.
Питає Наталка :«Чому я так звуся?
І чому Мариною зветься мамуся?
Найкраща подружка моя – Катерина,
А в класі у нас і Оксана, й Ірина,
І Зоя, і Соня, і Клара, й Галина,
Лариса, Олена та ще й Валентина?»
- Імення ці давні, - вчителька каже,-
Із Греції, з Риму, із Заходу й Сходу –
Вони нам дістались від різних народів.
А що вони значать, - послухай, дитино:
Галина – спокійна, міцна – Валентина,
Наталія – рідна, морська – то Марина,
А Зоя – життя, чистота – Катерина,
Оксана – чужа, ну, а мир – то Ірина,
Олена – то світло, Лариса – то чайка.
Усе зрозуміла, мала запитаймо?
Софія – премудра, а Клара – ясна...
Ось що означають дівчат імена.

- Що ви запам'ятали з цього вірша?

11. Ознайомлення з документами

- ❖ У Конвенції про права дитини (1989р.) записано: «Кожна дитина має право на ім'я та громадянство з моменту народження».
- ❖ З 2001 року в Україні діє Закон про охорону дитинства.

Стаття 7. Кожна дитина відразу після народження має право на власне ім'я і на отримання громадянства. Для цього немовля реєструють,

тобто записують у державних документах його ім'я, прізвище, дату народження батьків, місце, де дитина буде жити. Дитина стає справжнім громадянином, і на підтвердження цього отримує свідоцтво про народження.

12. Робота з прислів'ям

Не ім'я красить людину, а людина ім'я.

13. Гра Переставити букви так, щоб утворилося ім'я хлопчика.

Траса - ..., Тонна - ..., Норма - ..., Рамка -

14. Гра «Слово у слові»

У кожному слові «сховалося» ім'я. Знайти його.

ДОЛЯ, ВАСИЛЬКИ, РОМАНТИК, ХУСТИНА, КОЛЕГИ,
БОРИСПІЛЬ, МИКОЛАЙЧУК

15. Відгадай ім'я за першими буквами слів

ФОТОАПАРАТ, ЕЛЕВАТОР, ДЕРЕВО, ІСКРА, РАДІСТЬ (Федір)

16. Утворити від даних імен «ласкаві» імена

Богдан –

Марія –

Оксана –

Тарас –

Марина –

Тетяна –

17. Гра «Чий голосок»

Діти стають у коло. Один учень із зав'язаними очима – всередині. Всі рухаються по колу, промовляючи:

«Ти загадку відгадай, хто покликав, відгадай».

Один учень називає ім'я ведучого, а він повинен пізнати за голосом і назвати ім'я того, хто його кликав.

- Чи всі мали однакову можливість побувати в центрі кола?

- Що можна зробити для того, щоб усі могли спробувати відгадати ім'я свого товариша за голосом?
- Діти, ім'я кожного – це краса. Характер, неповторність. Вчені стверджують: якщо під час розмови з людиною частіше називати співрозмовника по імені, то в нього покращується самопочуття. Всі мають ім'я, а коли ви ще й застосуєте знання, одержані на цьому уроці, то спілкування з товаришами буде викликати у вас тільки приємні почуття та задоволення.
- Що ви відчули, коли висловлювались самі або слухали іншого?
- Ми всі різні, але маємо багато спільного. Всі люди мають право на ім'я, а в основі права лежать спільні потреби різних людей.

18. Жарт «Як звати?»

- Як тебе звати, хлопче?
- А так, як мого тата.
- А тата твого ж як?
- А так, як мене.
- Ну то скажи, як тебе кличуть, коли час їсти?
- О, мене їсти кликати не треба, я перший приходжу.

19. «Мікрофон»

- Ким ви мрієте стати?
- Як ви зараз готуетесь до цього?
- Що означає «бути людиною»?
- Чи має дитина право на ім'я?
- Де це записано?

Уроки №5-6

Тема. Я – людина. Що я думаю про себе. Що про мене думають інші люди (мої близькі та родичі). Як я до них ставлюся. Як вони ставляться до мене. Мої мрії і бажання.

Мета: ввести до словникового запасу дітей поняття *гідність*; уточнити поняття *совість*, *інтелігентність*, *вихованість*, *милосердя*, *людяність*; виховувати чуйне ставлення до друзів, товаришів, повагу до людей похилого віку.

Матеріал до уроку

1. Робота над девізом уроку

Добрим бути просто чи не просто?

Не залежить доброта від зросту.

І дитина зробить добру справу,

Як не кине друга на поталу.

- Про що сьогодні піде мова?
- Що означає творити добро?
(відповіді дітей)

Твори добро

Ти добро лиш твори повсюди,

Хай тепло твої повнить груди.

Ти посій і доглянь пшеницю.

Ти вкопай і почисть криницю.

Волю дай, погодуй пташину.

Приласкай і навчи дитину,

Бо людина у цьому світі

Лиш добро повинна творити!

Л. Іванкова

2. Бесіда

Легко уявити, яким би безбарвним та одноманітним став світ, якби земля була вкрита лише дубами чи кактусами, або тільки вербами чи пальмами.

Ні, все у світі не так! Усе різноманітне!

Так само і серед нас не буває людей з однаковими думками, вчинками, почуттями. Ми різні, і тому цікаві одне одному. Одні – великі і сильні, а інші – легкі та граціозні. Одні – добріші, інші жорстокі чи байдужі; одні – розумні, інші – не дуже; одні завжди обманюють, а від інших ніколи не почувеш брехливого слова. Так, всі люди різні, але для кожної людини на планеті Земля повинно бути одне правило: треба прожити життя з гідністю.

3. Казкова подорож

- Сідайте в казковий поїзд і помандруємо до країни культури!

✓ **Станція «Гідність»**

- Що таке «Гідність»?

(Слово надається юним лінгвістам)

Гідність – риса людини, яка допомагає бути добрим, чуйним, людяним. Вона підкреслює чистоту людської душі.

Читання оповідання В. Сухомлинського «Чому не спиться Пилипкові»

- Чому не міг заснути Пилипко?

- Чи правильно він вчинив?

- Як би вчинили ви?

✓ **Станція «Людяність»**

- Як ви розумієте це слово?

Читання та обговорення оповідання В.Сухомлинського «Кінь утік»

- Чому кінь утік?

- Як поставився Вітя до свого товариша?

- Чи варто вважати його другом?

✓ **Станція «Мудрість»**

- Кого вважають мудрим?

Читання та обговорення оповідання В. Сухомлинського «важко бути людиною»

- Як вчинила Марійка?

- Чому всі погодились з нею?

✓ **Станція «Закон»**

- У якому документі зібрані всі закони нашої країни?
- Чи знаєте ви, у яких статтях Конституції гарантується повага до гідності людини? А чи хотіли б дізнатися?

(слово надається юним лінгвістам)

- Розділ II, с. 21, 28.
 - ✓ **Станція «Творча»**
- Намалуйте малюнок «Я в майбутньому»

4. Робота з малюнком. Бесіда на тему «Мрійливість»

- Про що мріє хлопчик?
- Чому ви так вважаєте?
- А що хлопчикові потрібно зробити, щоб досягти своєї мети?

5. Гра-нагадування «Ким бути»

Діти за допомогою міміки та рухів тілом зображують свої улюблені професії, а дорослий відгадує їх і заохочує дітей словами-компліментами.

6. Ситуація «я мрію про цуценя...»

Я купив би цуценятко –
Чорне все, на лобі цятка.
Я гуляв би з ним багато,
Зміг би смачно годувати...

- Що треба зробити хлопчикові, щоб його мрія здійснилася?

7. Етюд «Три бажання»

Кожна дитина за допомогою міміки і жестів зображує свої три мрії-бажання, а дорослий обіцяє, якщо це буде можливо, допомогти їх реалізувати або ненав'язливо коригує їх у ході гри.

8. Малювання «Моя мрія на долоньці»

Дитина обводить правою рукою свою ліву долоньку, вигадує їй фон, а потім малює свою мрію.

9. Гра «Якщо ти людина, то повинен...»

- ❖ допомагати мамі мити посуд;
- ❖ робити комусь зле, коли цього ніхто не бачить;
- ❖ не вмиватися;
- ❖ берегти рідну природу й охороняти її;
- ❖ шанувати працю інших людей;
- ❖ галасувати, коли хтось відпочиває;
- ❖ бути вихованим, стриманим;
- ❖ обманювати, хвалитися;
- ❖ насміхатися з чужого горя;
- ❖ добре вчитися;
- ❖ не слухати батьків;
- ❖ допомагати друзям у біді;
- ❖ ділитися тим, що в тебе є;
- ❖ все перекидати в хаті;
- ❖ ображати інших і грубіянити;
- ❖ захищати слабкого;
- ❖ спати на уроках;

- ❖ красти;
- ❖ жити й поважати життя кожної людини.

Виходить хлопчик-мудрець:

- В. О. Сухомлинський писав:

«Людина народжується не для того, щоб зникнути невідомою пилинкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний»

- Пам'ятайте ці слова і проживіть життя з гідністю.

10. Робота з прислів'ями

Виходить дівчинка-українка:

- *Здавна народ прославляв моральні якості людей. Давайте заглянемо в «чарівну» скриньку.*

Діти по черзі дістають прислів'я і читають їх вголос.

- ✓ Хто чисте сумління має, спокійно спати лягає.
- ✓ Хто людям добра бажає, той і собі має.
- ✓ Робиш добро – не кайся, робиш зло – зла і сподівайся.
- ✓ Добрий чоловік – надійніше кам'яного мосту.
- ✓ Все добро переймай, а зла уникай.
- ✓ Хто не чинить лихого, тому не страшно нічого.
- ✓ В чужому домі будь привітливий, а не примітливий.
- ✓ Не криви писка біля чужої миски.
- ✓ Не копай другому яму, бо й сам упадеш.
- ✓ Пильнуй свого носа, а не чужого проса.
- ✓ Шануй батька й неньку, буде тобі скрізь гладенько.

11. Вправа «Мікрофон»

- Що таке «гідність»?
- Якою повинна бути людина?
- Що означає «поважати життя кожної людини»?
- Які статті Конституції гарантують повагу до гідності людини?

Урок №7

Тема. **Моя родина і я. склад сім'ї. Родина, взаємостосунки між її членами**

Мета: пояснити значення понять «сім'я», «родина», «рід»; вчити дітей розуміти історію свого роду, сім'ї, розширювати знання учнів про сім'ю та її значення у житті людей; розвивати мислення, творчу думку дітей, уміння висловлюватися; виховувати бажання більше знати про свій родовід, бережне ставлення до членів сім'ї, бажання піклуватися про них.

Матеріал до уроку

1. Читання ребусу

7 я (сім'я)

2. Робота з девізом уроку

На світі білому єдине,
Як і Дніпрова течія –
Домашнє вогнище родинне,
Оселя наша і сім'я.

- Кого ви найбільше любите?
- Так. У кожного з вас є батьки. То найрідніші люди, які вас шанують і люблять, пестять і голублять, які піклуються про вас. Розкажіть про те, як вони це роблять.

3. Розповідь з елементами бесіди про сім'ю, рід, родину

- З кого складається ваша сім'я?
- Отже, сім'я складається з мами, тата, дітей. Можна ще висловитись так: з батьків та дітей. Але прислухаймось до того, як звучить слово «сім'я».
- Що ви чуєте? (Чується два слова – «сім» і «я».)
- Що це означає? (Сім'я складається з багатьох людей, з дітей, мами, тата. У мами і тата теж є батьки – мої бабусі й дідусі.)

Лічилка

Мама, тато, дід, бабуся –
Всіх назву, не помилюся.

Старший братик і сестричка –
В нас сімейка невеличка.
Не спиняйте, бо зіб'юся.
Мама, тато, дід, бабуся...
Старший брат, сестра і я –
Отака у нас сім'я.
Нам лічилочку на «сім»
Повторити треба всім.

- Ваші дідусі й бабусі колись теж були маленькими, у них теж були свої батьки. А чи знаєте ви, як вам їх називати? (Прабабуся і прадідусь)
- І у них теж були свої мами і тато, бабусі і дідусі. Усі – і бабусі, і дідусі, і прабабусі, і прадідусі усі, прапрабабусі, і прапрадідусі усі, їхні батьки і батьки їхніх батьків – є ваш рід.

Робота з приказками

- На кого кожен з вас схожий?
- Цю особливість бути схожим на своїх батьків люди помітили ще з давніх часів. Так з'явилися приказки:
 - ✓ Яблуко від яблуньки недалеко падає.

- ✓ Яка мама, така й сама.
- ✓ Яке дерево, такий клин, який батько, такий син.

- А тепер подумайте, що один рід відрізняє від іншого?
- Не знаєте? Тоді простіше запитання. Якщо одну дівчинку звати Женя і другу – Женя, то за чим ми їх відрізняємо?
- Так, за прізвищем.
- А звідки воно взялося?
- Прізвище є ознакою роду. Ми можемо сказати, що рід Бондаренків був названий так тому, що багато людей цього роду з давніх-давен займалися бондарством – виготовляли бочки, дерев'яні відра, жбани.
- Що ви можете сказати про походження прізвища Коваленко? Степаненко? Гончаренко?

Загадки

- ✓ Тобі належить, а всі користуються. (ім'я)
 - ✓ Усі хочуть, як народиться дитина,
Щоб я було красиве і дзвінке,
Бо носить все життя мене людина. (ім'я)
 - Так, відгадали. У цих загадках ідеться про ім'я.
 - У кожного з вас є своє ім'я, прізвище, по батькові. Ім'я своїй дитині батьки вибирають самі, за бажанням, а прізвище переходить від діда до батька, від батька до сина. Адже він майбутній голова сім'ї і продовжувач роду. До імені дитини також додається ім'я батька. Тож давайте з вами «познайомимось».
- (Діти називають своє прізвище, ім'я та по батькові)
- Діти повинні знати імена своїх батьків, імена своїх дідусів і бабусь, адже вони батьки ваших батьків, у яких теж були батьки.
 - А всі разом як називаються? (родом)

4. Родинне дерево. Бесіда з елементами розповіді

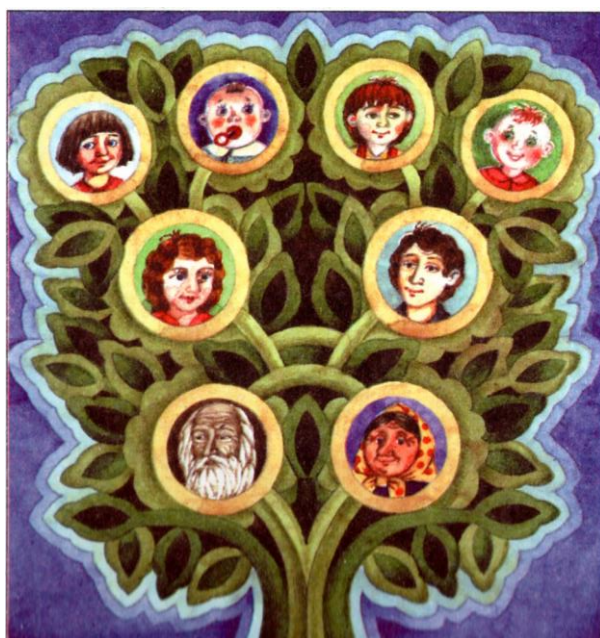
- ✓ **Слухання пісні Н. Яремчука «Родина»**
 - Так, тільки родина може нас підтримати в тяжку хвилину.
 - ✓ **Вислови**
- Ріка вмирає без джерел,
Дерева сохнуть без коріння.

У ріднім краї ти орел,
Твій родовід тут – покоління.

- Яка основна думка цих слів?
- 1. Річки немає без джерела, дерева без коріння, людини без Батьківщини, без свого роду. Адже ми народились, живемо в Україні. Тут живуть наші батьки, дідусі і бабусі. Значить, родовід наш тут, в Україні.
- 2. І я українець, і татко, і бабуся, і дідусь. Ми українського роду і любимо нашу землю, нашу мову. Україна – як наша рідна хата.

✓ Дерево Роду.

- Наші предки уявляли життя на землі, як велетенське Дерево Роду.
- Від кого походить ваш рід? (...від кореня до листків)
- Свій маленький листочок на кожному дереві має кожен із вас. Гілки

– ваші батьки, їхні сестри і брати. Стовбур – дідусь і бабуся. Коріння – батьки ваших дідусів і бабусь.

- Люди завжди берегли пам'ять про своїх прадідів. Дехто міг нарахувати сім або й більше поколінь свого роду.

- Ми з вами український народ, який складається з родин, великих і малих, дружних і працьовитих. Потрібно вивчати, шанувати свій народ, його мову, землю свою, рідний край, бо ми

частина всього цього, нам рідного і близького.

5. Вірші

Одна Батьківщина і двох не буває.
Місця, де родився ти, завжди святі.
Хто рідну оселю свою забуває,
Той долі не знайде в житті.

Криниця при дорозі край села
І журавель похилений над нею.
Хоч би куди дорога завела,
Думки наші із рідною землею.
Бо тут наш дім, і тут наша рідня.

І тут священні предківські могили.
Душа наша не прожила б і дня
Без рідної землі, яка нас всіх зростила.

Коли в домі лад

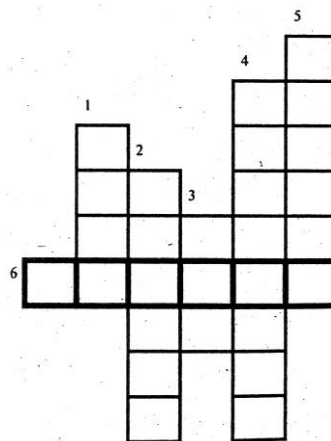
Де злагода в сімействі,
Де мир і тишина,
Щасливі там люди,
Блаженна сторона.
Їх Бог благословляє,
Добро їм посилає,
І з ними вік живе,
І з ними вік живе.

І. Котляревський

Сім'я – що значить це, то кожен знає,
Хто зріс в сім'ї і хто сім'ю сам має.
І хоч як не приховуй, не таї:
Залежить наше щастя від сім'ї.
Якщо зміцніє хоч одна родина –
Міцною стане й наша Україна.

6. Розгадування кросворда №1

1. Як ще називають батька? (тато)
2. Ким тобі доводиться мамин брат? (дядько)
3. Особа чоловічої статі стосовно своїх батьків. (син)
4. Діти, які народилися в один день. (близнюки)
5. Маленький хлопчик або дівчинка. (дитина)
6. Група близьких родичів. (родина)

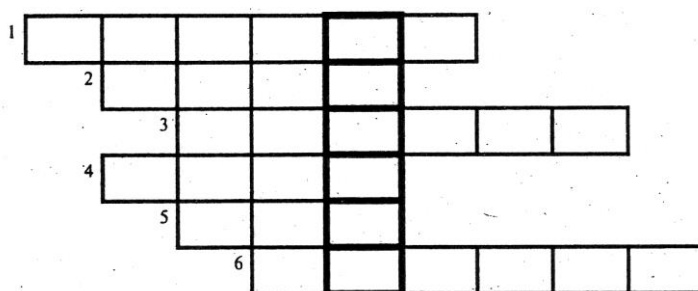

7. Розгадування кросворда №2

Закінчити речення:

1. Донька моєї мами – то моя...(сестра)
2. Найбільше в нашій хаті свято, коли приходять з роботи... (тато)
3. Своїх онуків розуму навчає старенький ...(дідусь)
4. Найбільше пестять та голублять своїх дітей... (мама)

5. Батькам на потіху росте здоровий, розумний їхній ... (син)
6. Твою матусю донечкою кличе твоя... (бабуся)

Ключове слово : родина

8. Прислів'я

- ✓ Яке дерево, такі в нього квіточки,
які батьки, такі й діточки.
- ✓ Який кущ, така й калина,
яка мати, така й дитина.
- ✓ Нащо ліпший клад, коли в домі лад.
- ✓ Добрі діти – батькам вінець, а злі діти – батькам кінець.
- ✓ Мати одною рукою б'є, а другою гладить.
- ✓ Шануй батька й неньку, то буде тобі скрізь гладенько.

9. Робота з словом

Кожна буква в слові МОЛОДЦІ має свій номер:

1 – м, 2 – о, 3 – л, 4 – д, 5 – ц, 6 – і.

Кожне питання теж має свій номер. Якщо учні правильно відповідають, учитель записує букву на дошці.

1. Що таке родина? (група близьких родичів)
2. Назвіть, хто може бути членом сім'ї? (мама, тато, діти, бабусі, дідусі)
3. Ким тобі доводиться тато твого тата? (дідусем)
2. Ким тобі доводиться мама твоєї мами? (бабусею)
4. Коли родина живе щасливо? (коли в домі лад)
5. Ким тобі доводиться донька твоєї мами? (сестрою)

6. Ким тобі доводиться син твоїх батьків?(братом)

10.Робота з карткою (робота парами)

Що треба робити, щоб в сім'ї були злагода, щастя і радість?
(підкреслити необхідне)

1. Допомогати один одному.
2. Допомогати батькам, бабусям і дідусям.
3. Дивитися цілий день телевизор.
4. Просити купити іграшку.
5. Не прибирати в кімнаті.
6. Поздоровляти зі святом.
7. Разом відпочивати.
8. Розповідати один одному новини.
9. Пізно лягати і пізно прокидатись.
- 10.Піклуватися про менших братів і сестер.

11. «Пам'ятка поведінки в сім'ї»

1. До всіх у родині я уважний і ласкавий.
2. Кажу тільки правду.
3. Роблю всім приємне.
4. Не завдаю ні прикрощів, ні болю рідним.

Урок №8

Тема. **Моя родина і я. Родинні цінності. Права та обов'язки членів родини**

Мета: продовжувати знайомити учнів з поняттям «сім'я», «члени сім'ї»; довести взаємозалежність між членами сім'ї, значення сім'ї для людини; з'ясувати, які права і обов'язки повинні мати члени сім'ї, як правильно їх розподіляти. Сприяти розвитку мовлення учнів, вміння аналізувати запропоновані ситуації. Виховувати любов і повагу до членів сім'ї, бажання допомагати вдома, виконуючи посильну роботу.

Матеріал до уроку

1. Матеріал для вчителя

(Звучить пісня «Родина» на слова В. Крищенка, музика О. Злотника

На дошці слова:

Слава родині,
Слава дитині,
Слава Богу святому,
Щоб спала дитина у тихому домі...)

- Любі діти, можливо, ви чули ці слова, з якої вони пісні?(колискова)
- А хто вам її співав? (мама, бабуся)
- А хто ще вас ніжно любить, піклується про вас? Щодня ви приходите зі школи додому, де на вас з нетерпінням чекають мама, тато, бабуся, дідусь, брат або сестра. Скажіть, яким словом можна об'єднати усіх цих людей?
- Отже, сім'я – це колиска кожної людини, і складається вона з батьків та дітей. Це дуже близькі люди, які люблять один одного, піклуються, допомагають один одному. Сім'я займає особливе місце в житті кожної людини. Тато і мама дають вам життя, доглядають вас, вчать, що добре, а що погано, привчають до праці, виховують, люблять вас. Вони хвилюються, коли у вас невдачі і радіють вашим успіхам.

2. Вірш

- Послухайте вірш і скажіть, із скількох членів складається ваша сім'я.

Вірш Н. Чемерис «Що таке сім'я?»

Розкажу вам, друзі, я,

Що таке моя сім'я.
Разом дружно проживаємо,
І пісні про це співаємо.

Люба матінка моя, -
Як пишаюсь нею я.
В неї руки золоті,
Серцем кожного зігріє.

Тато сильний і завзятий,
Він – господар в нашій хаті.
Все майструє, все ладнає,
Бо до всього хист він має.

Дід і бабуся у пошані –
Вони праці ветерани.
Всіх онуків міцно люблять
І як пташенят голублять.

Є у мене ще й брати –
Кращих в світі не знайти.
Ось і вийшло: всіх сім «я»
Знати, це і є сім'я.

3. Робота з фотографіями родин

У нашого Омелька
Невелика сімейка:
Тільки він та вона,
Та старий, та стара,

Тільки Сидір та Нестірко,
Та діток шестірко,
Та батько, та мати,
Та їхні три брати.

4. Розповіді дітей про свою сім'ю, що починаються словами «А у нас...» з демонстрацією фотографій

5. Загадка

Найрідніша, наймиліша,
Всіх вона нас пестить, тішить,
Завжди скрізь буває з нами.
Відгадайте, хто це? (мама)

6. Розповідь з елементами бесіди про обов'язки в сім'ї

- Мама, тато, сини й дочки це родина. У кожній родині всі її члени мають свої обов'язки. Споконвіку господарем у сім'ї вважався батько. На нього покладалися обов'язки піклуватися про родину, годувати її та захищати. Батько був прикладом для синів. Якщо ж ворог нападав на рідний край, батьки першими ставали на захист свого народу.
- Мама... усе найрідніше, найдорожче, наймиліше увібрало в себе це дивовижне сонячне слово. Матінка... Уся гордість світу від неї. Без сонця не цвітуть квіти, без матері немає ні поета, ні героя... Матуся – найдорожча у світі людина, берегиня роду. Вона народжує дитину, пестить її, голубить, вчить добра і любові.
- Що ви відчуваєте, промовляючи слово «мама»?
- «Мама» - перше слово, яке вимовляє дитина. Це те слово, яке найчастіше повторює людина в хвилини страждання і горя. Маму

називають берегинею роду. Народивши дитину, мама всю свою ласку і доброту вкладає у неї. Її святий обов'язок виростити донечку чи синочка чесною, доброю і порядною людиною. Рано-ранесенько встає матуся, щоб зготувати вам сніданок, відправити у школу. На її жіночих плечах уся хатня робота.

- А які обов'язки покладені на вас у сім'ї?
- Хто з вас допомагає мамі помити посуд?
- Хто прибирає у кімнаті?
- Чи ходите ви за покупками?
- Хто допомагав мамі полоти грядку?
- А хто з татом ремонтував поламаний стілець?
- Чи оглядаєте ви квартиру маминими очима? Чи помічаєте речі, які лежать не на своєму місці?
- Чи

а ви

бувають випадки, коли батьки зайняті, заважаєте?

7. Інсценізація вірша А Костенка «Домашній твір»

Автор Вітько-бідак страждає так,
Аж здригує ногами!
Він – за столом,
Він пише твір:
«Я помагаю мамі».
Старанно олівець гризе
Та супить брови грізно.
Але нічого – хоч умри!-
До голови не лізе...
Та ось тихесенько зайшла
В його кімнату мама.

Мама. Вітюнь, будь ласка, в магазин
Сходи за сірниками.

Син. Ідея !

Автор. Вигукнув синок,
А мамі ...

Син. Ну й морока!
Сама іди! Я твір пишу –
Роблю важкі уроки.

Автор. І мама вийшла ... А Вітько
Швиденько пише в зошит.

Син (пише) «Я в магазин завжди ходжу,
Коли мене попросять...»

Автор. Хвилин за десять мама знов
З'являється у дверях.

Мама. Вітюнь, картопельки начисть,
А я зварю вечерю.

Син. Сама начисть.

Автор. Кричить Вітько.
Та так, що ледь не лопне.

Син. Я твір пишу! Я – зайнятий!
Сама вари картоплю!

Автор. Виходить мама, а синок
Писати знов сідає.

Син (пише) «Я мамі сам варю обід,
Вечерю та сніданок ...».

Автор. Радіє син.

Син. Не твір, а люкс!
Оцінка буде гарна!

Автор. І геть не думає про те,
Що він радіє марно...

8. Вірш

- Роль батька в родині неоціненна. Отож шануймо свого тата – рідну людину й мудрого порадника.

Я навчаюся у тата

Мої руки незупинні	Я навчаюся у тата
То у фарбі, то у глині.	Молоток в руках тримати.
Що не вміють руки нині,	Скоро буду майструвати,

Переїнять скоріш повинні.

Бо навчаюся у тата.

Петро Осадчук

9. Це цікаво

Скрізь по Україні знають слово **тата**. Закарпатці називають тата **няньком**. А в урочистих випадках уживаємо слово **батько**. У багатьох місцевостях побутує ще й слово **отець**. Тепер це слово вважається застарілим, а колись часто промовляли: «Шануй отця й матір своїх». Збереглося слово **отець** у значенні **Бог, Отець небесний**. Головна наша молитва починається звертанням «Отче наш...». А ще це слово вживають як шанобливе звертання до священника: **Отче, панотче**.

10. Матеріал для вчителя

Щоб оцінити роль сім'ї у нашому житті, спробуємо уявити себе героями казкової пригоди – на безлюдному острові в океані. Нелегко було б кожному із вас! Серед очевидних втрат у такій ситуації були б не тільки вигоди і зручності, пов'язані з батьківською опікою, а й ніжність та родинне тепло, щире спілкування і довіра, дружба і любов. Проте цінність сім'ї для кожного із нас полягає ще й у тому, що саме в сім'ї ми здобуваємо досвід життя у світі. Отже, сім'я – це найрідніші на світі люди, які один одного шанують і люблять, пестять і голублять. Але існують ще й наукові визначення сім'ї.

Сім'я – це група людей, що складається з чоловіка та жінки, дітей та інших близьких (кровних) родичів, які живуть під одним дахом.

Якщо сім'я скріплена любов'ю і повагою, то вона зміцнюється, що дозволяє всім членам відчувати захищеність і безпеку. Якщо члени сім'ї разом будуть переживати радощі і турботи життя, завжди підтримуватимуть один одного, то любов, мир і злагода запанують між ними назавжди. Ось що про це написано: «Людина може прожити сорок днів без їжі, близько трьох-семи днів – без води, приблизно вісім хвилин – без повітря, але лише одну секунду – без надії»

11. Чарівні слова

- Які «чарівні» слова ви знаєте?
- Які «чарівні» слова повсякчасно повинні використовувати всі члени родини?

Заглядає у віконце

Ніжне і ласкаве сонце.

Вибігаю я на ганок

І кажу всім: «Добрий ранок!»

- Кожного ранку з цими словами ви звертайтеся до своїх рідних, частіше їм дякуйте за те, що вони роблять для вас, під час розмови добирайте слова, які не ображають ваших близьких, не забувайте вибачатись і вчасно визнавати свої помилки. Важливо, як ми проводимо кожний день, як його починаємо – чи бажаємо, прокинувшись, радості й здоров'я всім добрим людям.

12. Дискусія

- Цей хлопчик винен чи дуже ввічливий?

Він прийшов посеред ночі,

Маму розбудив...

Та злякалася: - Синочку,

Ти не захворів?

– Ні, - зітхає синок винувато,-

«На добраніч» забув побажати.

13. Робота з прислів'ями

На плакаті записані прислів'я:

- ✓ Шануй батька і неньку, буде тобі скрізь гладенько.
- ✓ Яке дерево, такі й квіти, які батьки, такі їхні діти.
- ✓ Яка сім'я, такий і я.
- ✓ Який кущ, така й калина; яка мати, така й дитина.
- ✓ Який дуб, такий тин; який батько, такий син.
- ✓ Мати одною рукою б'є, а другою гладить.
- ✓ Материн гнів, як весняний сніг: рясно впаде, та скоро розтане.

- ✓ Нема цвіту білішого, як цвіт на калині, нема в світі ріднішого, як мати дитині.
 - ✓ На сонці добре сидіти, а коло мами добре жити.
 - ✓ Добре й батькам, як дитина в славі.
 - ✓ Годуй діда на печі, бо й сам там будеш.
 - ✓ Поки діда, поти й хліба, поки баби, поти й ради.
- Як ви розумієте ці прислів'я?
- Що їх об'єднує?

14. Гра «Продовж речення»

Моя мама ...

Мій тато ...

Бабуся – це мама ...

Дідусь – це тато...

Прабабуся – це ...

Прадід – це ...

15. Тест

1. Сім'я – це ...
 - а) люди, які живуть поруч
 - б) люди, які живуть в одному будинку
 - в) рідні люди, які живуть разом
2. Головою сім'ї є ...
 - а) дядько
 - б) батько
 - в) бабуся
3. Моїм обов'язком у сім'ї є:
 - а) довго спати
 - б) прибирання у кімнаті
 - в) перегляд телепередач

Уроки № 9-10

Тема. **Моя родина і я. Родинні взаємини. Розв'язання проблем, конфліктів у сім'ї. Право дитини на проживання з сім'єю**

Мета: продовжувати формувати в учнів поняття важливості сім'ї для кожної людини, пояснити, що всі вони мають право на проживання в сім'ї. Уточнити уявлення дітей про сімейні стосунки; сприяти розумінню того, що щастя в сім'ї інколи залежить від поведінки та здоров'я дітей; розширювати словник мовленнєвого етикету. Розвивати вміння піклуватися про членів сім'ї. Виховувати бажання приносити радість членам сім'ї, уникати конфліктів.

Матеріал до уроку

1. Проблемна ситуація

Читання оповідання Л. Толстого «Хто найкраща за всіх».

У натовпі на вулиці заблукала дитина. Бігає, кричить, шукає матір. Люди питають у дитини: «Яка ж твоя мама, дитинко?». А дитина крізь сльози відповідає: «Невже ви не знаєте? Моя мама та, що найкраща за всіх!»

- Як ви розумієте відповідь дівчинки?

2. Вправа «Мікрофон»

- Що ви скажете про свою маму?

- Моя мама – найчарівніша.
- Моя мама – наймиліша.
- У моєї мами добрі очі.
- У моєї мами ніжні руки

3. Розповідь з елементами бесіди

- Сім'я, мов сонечко, зігриває дитину від народження і до кінця днів. У родині має панувати злагода, повага до близьких, менші повинні шанувати старших, особливо бабусь та дідусів.

4. Слухання оповідання В. Сухомлинського «Хай я буду ваша, бабуся...»

На околиці села живе старенька бабуся Марина.

– У неї немає нікого-нікогісінько, - часто говорить матуся Марійці, трирічній дівчинці.

Марійка з матусею живуть через дорогу від бабусі Марини.

Встане вранці Марійка, гляне на бабусине подвір'я і бачить, що сидить бабуся на стільчику, гріється на сонці і пильно-пильно дивиться на неї, Марійку.

Марійка біжить до бабусі і вітається:

– Добрий день, бабуся!

– Добрий день, Марійко, - радісно відповідає бабуся. – Посидь біля мене, дитинко.

Марійка посидить трохи, послухає казку. Але довго сидіти не хочеться. Вабить луг – стільки метеликів там літає. Вабить річка – пісочок чистий там на березі, а вода тепла...

Марійка збирається йти, а бабуся зітхає.

– Чому ви зітхаєте, бабуся?

– Бо нікому й слова промовити... Одна я, однісінька...

– Хай я буду ваша,бабусю,- тихо шепоче Марійка й цілує її в старечу, зморщену щоку.

– Добре, дитинко, будеш моя, - усміхається бабуся Марина.

До вечора Марійка бігала у лузі, купалася, милувалася метеликами. А про бабуся не забувала. Побігає в лузі, набіжить до бабусино подвір'я й щебече:

– Я не забула, що я – Ваша, бабуся! Тільки, ой, як у лузі бігати хочеться!

- А про який вчинок можете ви розповісти, де ви принесли радість і втіху літнім людям?

5. Вірші

У бабусі й дідуся

У село завжди спішить Ганнуся,
В неї там дідусь й бабуся.

Їм Ганнуся віршики читає,
У дворі курчаток доглядає.

Заглядає сонечко до хати,
Хоче теж Ганнусю привітати.
Жде її бабуся з пиріжками,
А дідусь чекає із казками.

Василь Кравчук

Бабуся

З ранку і до ночі
Трудиться бабуся.
В неї я охоче
Працювати вчуся.
Годі їй, старенькій,
Мити, підмітати, -
Я сама скоренько
Приберу в кімнаті.

В. Гродська

6. Продовження розповіді учителя

Ваші батьки працюють на заводах і фабриках, будівництві, роблять багато корисного для людей, держави. А, крім цього, ще й виконують свої домашні обов'язки.

Хто у вашій сім'ї готує їсти, пере, прасує, прибирає, ходить до магазину?

Якщо ви ще не навчилися стежити за чистотою свого одягу, підтримувати чистоту і порядок у своєму куточку, поливати кімнатні рослини, доглядати за домашніми тваринами, то повинні зробити це, адже це – нескладна робота і, виконуючи її, ви допоможете батькам, у яких і так дуже багато турбот і обов'язків.

7. Робота з малюнками

З наведеного переліку вибрати те, що ви вмієте робити:

- прибирати іграшки;
- зашнуровувати черевики;
- застеляти ліжко;
- просушити рукавички;
- підмітати в кімнаті;
- помити посуд.

8. Гра-вправа «Закінчіть правила»

- Розкидав – склади.
- Насмітив - ... (підмети).
- Де взяв річ - ... (там її поклади).
- Розлив - ... (витри).
- Розсипав - ... (позбирай).
- Замастив - ... (помий).

9. Слухання легенди

Був колись такий закон – знищувати старих людей, які вже не могли виконувати роботу. Старший син виводив батька або матір у глухий ліс і залишав там. А один чоловік пішов проти закону: пожалів свого батька, заховав його у глибокій землянці в куці.

Рік живе старий, другий. Ніхто про те не знає. І впав на їхню землю неврожай. А за ним – холодна, затяжна зима. Все поїли люди, навіть насіння.

Розмерзлася земля, а сіяти нічим. Прийшов тоді син до батька і каже:

– Будемо погибати, тату, усі разом, - і заплакав.

– Не плач, сину, - каже батько, - є порятунок. Розбери стріху на хаті, розтруси її по полю і зійде зерно, що в колосочках невимолочене лишилось.

Зробив син так, як велів батько. Зійшло густе жито, був урожай невиданий. Прийшли до того чоловіка люди і запитали, хто навчив його так чинити. І чоловік зізнався, що порушив закон, не вигнав батька. Захотіли люди побачити того діда.

Він вийшов до них старий, згорблений, зіперся на костур і каже:

– Я смерті не боюся, бо давно готовий до неї. Убийте мене, а сина пожалійте, як він мене пожалів.

Заспокоїли люди діда і прийняли новий закон роду – «Берегти й шанувати старих людей за роки, за мудрість, слухати їхню раду й чинити, як вони скажуть. Доглядати їх до самої смерті. А хто не виконає цього закону – буде проклятий до самої смерті».

10. Робота в групах

Проблемні завдання (плакати для кожної групи)

Група 1. Із розвитком побутової техніки відпадає потреба в родинних обов'язках. Так або ні?

Група 2. Немає потреби стримувати свої негативні емоції в родинних стосунках. Так або ні?

Група 3. Перед рідними немає необхідності вибачатися. Так, ні?

Група 4. Під час розмови добирайте слова, які не ображають ваших близьких. Так або ні?

Група 5. Будьте люб'язні і виконуйте прохання рідних. Так або ні?

11. Гра «Коли сумно»

Уявіть собі, що ви прийшли додому, а мама сумна. У неї поганий настрій. (Один з учнів виконує роль мами, інший – сина або доньки.). Які слова необхідно дібрати, щоб утішити, розважити її? Аналогічно розігрується ситуація з татом, бабусею, дідусем, братиком чи сестричкою.

12. Словникова робота

- Як не дивно, але найбільше непорозумінь у людей виникає під час спілкування з рідними. Ці суперечки ми називаємо сварками або конфліктами.

Сварка – гостра суперечка, що супроводжується взаємними докорами, образами.

Конфлікт – зіткнення протилежних інтересів, поглядів, граничне загострення суперечностей, що призводять до ускладнень у стосунках.

- Через те, що люди не можуть, чи не хочуть зрозуміти один

одного, поступитися, простити, виникають сварки, образи, конфлікти, навіть бійки.

13. Вирішення конфліктної ситуації

Нагрубив

Діма злий сьогодні був, відіпхнув сестричку.

Навіть мамі нагрубив... й нахилився в книжку.

Але ледь відкрилась книжка,

Раптом прочитав хлопчисько:

«Вітер по морю гуляє і кораблик підганяє.

Він біжить собі у хвилях на роздутих на вітрилах

Мимо острова Буяна, мимо ... Діми-грубіяна».

14. Психологічна хвилинка

Закрити очі і спробувати нагадати свою найбільшу образу, сварку.

Але обов'язково розказати, як потім з цієї ситуації ви вийшли.

15. Робота з ілюстраціями до казок. Бесіда.

- ✓ Чи здогадалися ви, чому у нас на дошці ілюстрації до казки «Івасик-Телесик»?
- ✓ Хто розлучив казкового хлопчика Телесика з батьками?
- ✓ Що допомогло Телесику вирватися від лютої змії, зберегти собі життя?
- ✓ Хто допоміг Телесику

повернутися до батьків?

- ✓ А це ілюстрація до казки ...?
- ✓ Хто розлучив Котика і Півника?
- ✓ На вашу думку, чому Півник потрапив у халепу?
- ✓ Як його врятував Котик?
- ✓ Які ви знаєте ще казки, в яких дітей або інших героїв розлучали?

(«Кирило Кожум'яка», «Котигорошко»)

16. Матеріал для учителя

Декларація прав дитини

Принцип 6. Дитина для повного і гармонійного розвитку її особи потребує любові й розуміння. Вона повинна, якщо це можливо, зростати під опікою своїх батьків і, в усякому разі, в атмосфері любові і моральної та матеріальної забезпеченості; малолітню дитину не слід, крім тих випадків, коли є виняткові обставини, розлучати зі своєю матір'ю. На суспільстві і на органах публічної влади повинен лежати обов'язок здійснювати особливе піклування про дітей, що не мають сім'ї, і про дітей, які не мають достатніх засобів для існування. Бажано, щоб багатодітним сім'ям надавалась державна або інша допомога на утримання дітей. Скорочений текст: «Діти повинні рости в сім'ї. Суспільство й уряд повинні забезпечити дітей, які не мають батьків, всіма необхідними умовами та підтримкою».

В нашій країні для дітей-сиріт існують дитячі будинки, школи-інтернати. Багато сімей усиновлюють дітей, які залишилися без батьків.

17. Опрацювання статті 9 «Конвенції про права дитини»

Ваші права захищені законом: діти та батьки не повинні розлучатися проти їхнього бажання. Тільки у випадку, коли батьки жорстоко поведуться з дитиною, не піклуються про неї, суд може змусити їх проживати окремо від дитини.

Урок №11

Тема. **Мої друзі. Товариш. Друг. Правила товаришування**

Мета: уточнити поняття «друг», «товариш»; довести дітям необхідність дружби; пояснити, що мати друзів добре, що разом будь-яке діло зробити легше; визначити якості, які діти цінують в друзях; вчити бачити справжню дружбу. Виховувати уважне, шанобливе ставлення один до одного. Розвивати уміння товаришувати, цінувати дружбу.

Матеріал до уроку

1. Робота із тлумачним словником

Дружба – це стосунки між людьми, в основі яких знаходиться взаємна прихильність, відданість, товариська солідарність, духовна близькість, спільність інтересів; приязнь, дружність, товаришування, приятелювання, співдружба.

2. Слухання уривка пісні В. Шайнського «Дружба».

Дружба вірняя не зламається,
Не розклеїться від дощів і хуг,
Друг в біді не лишить,
Щирим словом втішить,-
Ось такий він незвичайний вірний друг.

Ми посваримось і помиримось,
«Нерозлийвода», - скажуть всі навкруг,
Виручить людину у тяжку хвилину,-
Ось такий він незвичайний справжній друг.

3. Робота над прислів'ями

- Людина без друзів, як дерево без коріння.
- Дружба – велика сила.
- Дружба – найбільший скарб.

- Дружба, як дзеркало: розіб'єш – не складеш.
 - Дружній череді і вовк не страшний.
 - Як дружбу заведеш, таке й життя проведеш.
 - Окраса людини – друзі.
- Без чого не може існувати дерево? Чому? А людина? Чому?
 - Кого можна назвати другом?
 - У чому полягає велика сила?
 - Що необхідно для того, щоб виникла дружба?
 - Між ким може існувати дружба?
- Я іду до школи вранці.
Ой, як радісно мені!
Бо є у мене однокласці –
Однокласники мої.

4. Вірш «Секрет»

Що зробити, щоб удвічі
Видався торт смачнішим?
Що зробити, щоб удвічі
Кожен день для вас побільшав?
Щоб і радості, і щастя
Вам було аж ніде діти?
А немає тут секрету:

Треба з другом поділитись!

5. Читання оповідання В. Сухомлинського «Кінь утік»

Це було в четвертому класі. Всі схилились над зошитами. Учитель дав задачі для самостійного розв'язування, і діти уважно працювали.

Віталік сидів на останній парті. Він уже закінчував розв'язувати задачу, як раптом йому на парту впала записка.

«Це знову, мабуть, від Петрика, - подумав Віталік. – Знову просить ковзанів. Що ж я йому весь час даватиму свої ковзани?»

– Іване Петровичу, - сказав Віталік, - мені хтось записку кинув... Хіба ж можна записки на уроці писати?

– Записки на уроці писати не можна, - сказав Іван Петрович. – Але якщо вже тобі хтось написав, то розповісти про неї вчителю – недобре, Віталіку. Записка – це ж таємниця, яка мусить бути відома тільки тобі й твоєму товаришеві. А ти розголошуєш цю таємницю. Візьми записку, заховай, на перерві прочитаєш...

Віталік почервонів. Тепер він зрозумів, що вчинив негарно.

У класі запанувала тиша. Дехто з хлопців час від часу підводив голову, дивився на Віталіка, і в тих поглядах хлопчик бачив подив і обурення.

Віталік розгорнув записку й прочитав: «Віталіку, - писав Петрик, - я намалював вогнегривого коня. Якщо хочеш, дам тобі».

На перерві Віталік підійшов до Петрика.

– Давай коня... - сказав Віталік.

– Утік кінь... - тихо відповів Петрик.

- ❖ Чим був незадоволений Віталік?
- ❖ Чому він вирішив розповісти учителю про записку?
- ❖ Як учитель і діти оцінили його вчинок? про що свідчить відповідь Петрика?
- ❖ Які почуття викликало у вас це оповідання?
- ❖ Як треба було вчинити Віталіку, щоб не образити свого друга?

6. Жарти

Радість

Батько привіз ковбаси й каже синові:

-Дай половину братові. Розділена радість – це подвійна радість.

-Але ж поділена ковбаса – це пів ковбаси.

Хто старший?

Двоє друзів біля річки миють ноги.
– Ноги твої брудніші від моїх, - каже один.
– А що тут дивного, я ж старший за тебе, - відповів другий.

Навпаки

– Миколо, я забороняю тобі гратися з Валеркою. Він погано вихований.
– Гаразд, не буду. Але можна йому зі мною гратися, адже я добре вихований?

7. Пошук істини «Яким має бути справжній друг»

Діти слухають варіанти, які зачитує вчитель, обираючи той, що найбільш точно відповідає їхнім уявленням, або створюють власні і доводять свою думку.

Друг – це той:

- хто виконує ваші прохання;
- кому можна довірити таємницю;
- з ким приємно поспілкуватися;
- хто ділиться з вами останнім;
- хто дає добрі поради;
- хто всім подобається;
- з ким завжди весело.

8. Проблемні ситуації

1. Ти поділився з другом секретом, а виявляється, що невдовзі секрет став відомий усім.

Запитання.

- ❖ Як ти вчиниш у даному випадку?
- ❖ Що скажеш другові?
- ❖ Чи продовжиться ваша дружба?

2. Твої батьки проти будь-якого спілкування з твоїм другом.

Запитання.

- ❖ Як правильно вчинити в цьому випадку?
3. Перебуваючи в гостях у друга, ти зрозумів, що не подобаєшся його батькам. Опиши свої дії у цьому випадку.

9. Тест

1. У клас з учителькою прийшла незнайома дівчинка. Вчителька познайомила дівчинку з класом і повідомила дітям класу про те, що дівчинка буде навчатися з ними, але у неї поганий зір, тому їй необхідно поступитися місцем за першою партою

Ваші дії.

- Зачекаю, нехай хтось інший запропонує їй своє місце;
 - Запропоную вчительці принести ще одну парту;
 - Зроблю вигляд, що й не почув, що сказав вчитель;
 - Спробую першим запропонувати дівчинці своє місце.
2. Прийшовши в клас, ви помітили, що черговий учень відсутній, а тому всі його обов'язки не виконуються.

Ваші дії.

- Запропоную вчительці свою допомогу;
 - Залишу в класі все так, як є. завтра прийде черговий і все виконає.
3. Дорогою зі школи додому однокласник поранив ногу.

Ваші дії.

- Піду додому, тому що мама просила швидше повернутись;
- Покличу на допомогу дорослих;
- Допоможу дійти товаришеві додому.

10. Гра «Навчаючи - вчусь»

У кожної дитини в руках картка, на якій записано прислів'я. певний час (2 – 3 хвилини) діти повинні ходити по класу, шукаючи собі пару, щоб розказати своє прислів'я та вислухати співрозмовника. Гра починається і закінчується за сигналом учителя. Перемагає той, хто вислухав та запам'ятав більше всіх прислів'їв. Закінчення гри – колективне обговорення змісту прислів'їв.

Прислів'я для гри

- ❖ Не так тії сто братів, як сто друзів.
- ❖ Дружба – найбільший скарб.
- ❖ Нових друзів набувай, старих не забувай.
- ❖ Друга шукай, а знайдеш – тримай.
- ❖ Дружба та братерство – дорожче багатства.
- ❖ Людина без друзів – що дерево без коріння.
- ❖ Один за всіх – всі за одного.

- ❖ Як будемо в дружбі жити – нас нікому не зломити.
- ❖ З ким поведешся, того й наберешся.
- ❖ Добре там живеться, де гуртом сіється й ореться.
- ❖ Друзі пізнаються в біді.
- ❖ Тяжко жити, коли між друзями немає згоди.
- ❖ Всі сили віддай, а друга з бід виручай.
- ❖ Чоловік без друга – як їжа без солі.
- ❖ Добре там жити, де вміють дружити..
- ❖ Сила птаха в крилах, а людини в друзях.
- ❖ Дружба, як скло – розіб'єш – не складеш.
- ❖ Дружбу не купиш – її треба заслужити.
- ❖ Міцну дружбу і вогонь не спалить.
- ❖ Знайти друга легко, вберегти важко.

11.Складання і обговорення правил товаришування

- Дружба – це правда, доброта і чесність кожного.
- Поважай тих, з ким дружиш.
- Що вимагаєш від друга, насамперед, вимагай від себе.
- Ніколи нікого не обманюй, не ображай.
- Ні до кого не чіпляйся, грай чесно, не дражнись.
- Будь терплячим.
- Ти не кращий за всіх, але і не гірший.
- Вмієш добре щось робити, то навчи іншого.
- Успіху можна досягти тільки разом, у колективі.

12.Вікторина

- Назвіть друзів Вінні-Пуха.
- Хто допоміг маленькому Мауглі?
- З ким подорожувала Еллі до Смарагдового міста?
- Назвіть імена чотирьох друзів -черепашок.
- Як звать друзів із Простоквашино.
- Хто допоміг Цибуліно?
- З ким дружив крокодил Гена?

13. Вправа «Справжній друг»

– Чи згоден ти з цими твердженнями? (відзнач кружечком ті твердження, з якими ти згоден)

1. Справжній друг – це той, хто ніколи не обманює свого друга.

2. Справжній друг – це той, хто не пошкодує поділитися зі своїм другом всім, що сам має.

3. Справжній друг – це той, хто нікому не видасть секрети свого друга.

4. Справжній друг – це той, хто не почне сміятися над бідою або невдачею свого друга.

5. Справжній друг – це той, з ким завжди цікаво і ніколи не нудно.

6. Справжній друг – це той, хто постарается захистити від кривдника.

– Ти згоден з більшістю тверджень? Якщо згоден, то спробуй в кожному твердженні замість слів **СПРАВЖНІЙ ДРУГ** поставити коротке **Я**.

– Ну як, виходить?

– Прочитай, що вийшло. Ще раз поглянь на себе з боку. Можливо, тобі захочеться щось змінити в своєму характері, поведінці, звичках.

Урок № 12

Тема. Мої друзі. Стосунки між друзями. Конфлікти між друзями. Розв'язання конфліктів. Взаємодопомога і взаємопідтримка

Мета: закріпити уявлення учнів про дружбу і товаришування; поглиблювати знання про правила спілкування між людьми, про контроль над своєю поведінкою; допомогти учням зрозуміти духовну цінність дружби; дати можливість відчувати радість від творення добра іншим. Виховувати почуття поваги до товаришів, готовність їх підтримати; бажання бути справжнім другом: чемним, справедливим, чесним, поступливим.

Матеріал до уроку

1. Бесіда.

У кожної людини є щось цікаве. Подивіться на своїх однокласників. Щодня ви спілкуєтесь, навчаєтесь, разом долаєте труднощі. Ви дуже різні і ваші інтереси не завжди збігаються. З одними ви товаришуєте, а інших – просто терпите. Головне, щоб у класі панували доброзичливість, взаємодопомога, терпимість.

2. Коментування ситуації

Василь і Сашко – друзі. Хлопці дуже вигадливі на розваги, завжди придумують цікаві ігри. Щоправда, складає план витівки Василь, а здійснює Сашко. Через те саме Сашка часто сварять дорослі.

1. Чи хотів би ти опинитися на місці когось із хлопчиків?
а) так б) ні
2. Чи рівними вони є в дружбі?
а) так б) ні
3. Чи можна вважати їхню дружбу щирою?
а) ні, бо в дружбі не може бути кожний сам за себе, необхідно бути відповідальним за друга.
б) так, бо Сашка і Василя цілком задовольняють ролі, які вони самі для себе обрали.

3. Зачитування та обговорення ситуативних статей зі збірки «Спів польового цвіркуна» Бруно Ферредо

Двоє друзів

Старший називався Франк і мав 20 років. Молодшого звали Тед, і йому було 18 років. Разом вони проводили багато часу. Їхня дружба сягала ще молодших класів школи. Разом вони прийняли рішення піти до війська. Перед виїздом з дому склали присягу перед собою і перед рідними, що берегтимуть один одного.

Їм пощастило, і вони опинилися в одному батальйоні. А далі їх послали воювати. Це була страшна війна, що точилася посеред розпечених пісків пустелі. Якийсь час Франк і Тед перебували в облозі. Та ось одного вечора прийшов наказ здійснити рейд на ворожу територію. Вояки під пекельним вогнем супротивника ішли вперед цілу ніч. Зранку добралися до якогось села. Проте Теда не було. Франк кинувся його шукати, аж натрапив на прізвище друга у списку пропавши безвісти. Франк підійшов до командира із проханням дозволити йому рушити на пошуки.

– Це надзвичайно небезпечно, - сказав командир. – Я уже й так втратив твого друга, а ти хочеш, аби позбувся й тебе? Там – страшна стрілянина.

Проте Франк, попри все, подався шукати Теда. Минуло декілька годин, доки він знайшов його. Але Тед був смертельно поранений.

Франк обережно взяв тіло друга на плечі. З останніх сил Франкові таки вдалося донести друга до табору.

– Чи варто було вмирати, аби рятувати вбитого? – запитав командир.

– Так, - прошепотів Франк. – Перед смертю Тед вимовив, що знав, що я прийду.

- А як ви гадаєте, чому так відповів Франк?

Приятелі і ведмідь

Двоє приятелів ішли якомсь дорогою, що вела через темний небезпечний ліс. Раптом із хащів із грізним риком перед ними вискочив величезний ведмідь. Один із хлопців, перелякавшись, одразу видряпався на дерево і сховався поміж гілок. Другому не вдалося наквати п'ятами. Побачивши, що легко утекти від дикого звіра неможливо, він упав на землю і вдав із себе мертвого. Хлопець-бо знав, що медведі не їдять мертвечини.

Ведмідь наблизився до нього, понюхав, відтак заревів і спробував носом перевернути. Бідолаха з усіх сил стримував подих. Ведмідь і справді вирішив, що той мертвий, та й відійшов.

Другий приятель, побачивши, що ведмідь зник у хащах, зліз із дерева і запитав друга:

-І що тобі прошепотів ведмідь на вухо?

-Він сказав мені, аби я більше не вирушав у дорогу з приятелями, які замість того, щоб допомогти у небезпеці, дають драла.

- А як би ви вчинили, якби потрапили в подібну ситуацію?

4. Робота на картках

1. Які з наведених рис властиві, на твою думку, справжньому другові:
 - ❖ Уважність
 - ❖ Вірність
 - ❖ Пихатість
 - ❖ Брехливість
 - ❖ Щирість
 - ❖ Улєсливість
2. Про що йдеться у прислів'ї «Для приятеля нового не пускайте старого»?
 - ❖ У дружбі багато важить вірність.
 - ❖ Новий приятель завжди кращий за давнього.

5. Читання вірша І. Кульської

Товариська допомога

В Данька до математики
Незаперечний хист.
Данько моргає:
-Братики,
Та я ж не егоїст!

Кому списати? Прошу,
Ось мій домашній зошит.

Приємні в хлопця риси,
Одверта він душа –
Три парти в нього списує,
І кожна поспіша.

Списали й кажуть:
-Класно! Данько одвів біду!
І той радіє:
-Ну, ясно,
Хіба я підведу?

По-товариськи начебто
Він друзям на письмовій
Шле в паперових м'ячиках
Розв'язання готові.
І клас шумить вдоволено
У радості відвертій:
Врятовано контрольну
Напередодні чверті!

А друзі – необізнані
З рівняннями й кутами,
А друзі – прямо визнані
Незнайки і нетями!

Це так Данько їм – скільки зміг –
«По-товариськи» допоміг.

- ❖ Чи можна назвати Данька товаришем?
- ❖ А у нас в класі є такі *товариші* ?

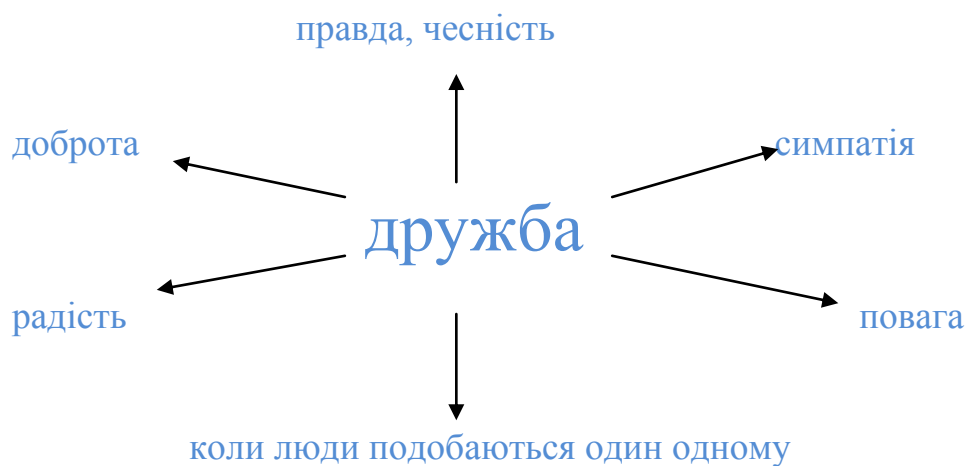
6. Прислів'я

- Ненадійний друг гірше відвертого ворога.
- Дружбу дружбою шукають.
- Друг пізнається в біді.
- Облиш усе інше, дорожи лише дружбою.
- У чистій воді риби багато, у доброзичливої людини друзів багато.
- У знань немає краю, у дружби – кордонів.
- Одному не під силу – клич товаришів.
- Хто любить лише себе, того не люблять люди.
- Людина без друзів, як дерево без коріння.
- Дружба – велика сила.
- Окраса людини – друзі.
- Одиноке дерево й вітер вириває.

7. Складання павутинки

Ми з вами все говоримо – *дружба, друзі...* А що воно таке – дружба?
Давайте обґрунтуємо свою думку.
Дружба – це почуття... (відповіді дітей)

8. Гра «Добре - погано»

Дорослий називає слово, а діти відповідають, добре це чи погано.

ПОГАНО

Розірвав

Образив

Посварилися

Відібрав

Штовхнув

Ударив

Зруйнував

ДОБРЕ

Захистив

Відвів

Обігрів

Допоміг

Поділився

Штовхнув

Заспокоїв

9. Розповідь учителя з елементами бесіди

Ти стоїш на перерві та розмовляєш із друзями. Аж раптом хтось боляче наступає на ногу. Ти розсердився, готовий полізти в бійку, та раптом чуєш:

– Вибач, будь ласка. Мені дуже прикро, я не хотів зробити тобі боляче.

Злість одразу пройшла, і ти несподівано для себе відповідаєш:

– Та нічого, буває.

- ❖ А чи могло бути інакше?
- ❖ Як не дати розгорітися конфлікту?
- ❖ Що таке конфлікт?
- ❖ Причиною конфлікту в колективі можуть бути дитячі пустощі, заздрість, зухвалість. Якщо вам доводилося бути свідком конфлікту дорослих, то знаєте, що це – річ неприємна. Можна виявити доброзичливість і цим зупинити конфлікт. На допомогу прийдуть слова ввічливості: «Дозвольте пройти», «Дякую», «Перепрошую».
- ❖ Будь який конфлікт не потрібно підтримувати. Головний девіз – не реагувати!

10. Практичні поради психолога

- Відчувши наближення злості, заплющьте очі і полічіть до 10.
- Відчуваючи наближення гніву, подивіться на годинник та відкладіть спалах гніву на 15 хвилин. Так можна навчитися контролювати себе.
- Придумайте фрази, які могли б послабити ваш гнів. Наприклад: «Не треба кричати, мене і так всі добре чують»; «Йому теж боляче. Не варто підсилювати чужий біль».

11. Мирилки

- ❖ Битися - не билися,
Трохи посварилися,
Потім посміялися,
Друзями zostалися.

- ❖ Дві подружечки зажурилися,
Дві подружечки посварилися.

Тобі яблучко, мені грушечка –
Не сварімося, моя душечка.

Тобі яблучко, мені зернятко –
Не сварімося, моє серденько.

❖ Мир, мир, миром,
Пироги з сиром,
Вареники з маслом,
Ми - подружки красні.

❖ Мирилка летіла,
На плече сіла,
Сказала тихенько:
- Миріться швиденько!

❖ Мізин-мізин-мізинець –
Помирив нас, молодець!

12. Робота з прислів'ями (робота в парах)

Утворити прислів'я	
Дружба -	... друзі.
Всі за одного, один за всіх -	... будь яка справа має успіх.
Де гурт -	... велика сила.
Окраса людини	... того люди не люблять.
Одиноке дерево -	... там і сила.
Хто любить лише себе,	... й вітер вириває.

13. Тест «Я і колектив»

- Ваш товариш захворів і не прийшов до школи. Ви:
 - зателефонуєте йому і поцікавитесь здоров'ям;
 - ніяк не відреагуєте;
 - відвідаєте його, якщо хвороба неінфекційна.
- Товариш не впорався із домашнім завданням. Ви:
 - дасте йому списати;
 - допоможете розібратися;
 - вдасте, що вас це не стосується.
- Вам дуже хочеться морозива, і ви маєте гроші, та поряд із вами товариш, у якого немає грошей. Ви:
 - купуєте морозиво тільки собі;
 - позичите товаришеві гроші;
 - купите два морозива, сподіваючись, що і для вас товариш нічого не пожаліє.
- Однокласник запросив вас на День народження, а товариша – ні. Ви:
 - нічого не скажете йому і підете самі;
 - попросите однокласника запросити товариша;
 - підете самі, попередньо пояснивши товаришеві ситуацію, що склалася.
- Товариш отримав не дуже приємне доручення – прибрати клас або вимити вікна. Ви:
 - залишитеся після уроків і допоможете йому;
 - поспівчуєте йому і підете додому;
 - порадієте тихцем, що таке доручення отримав він, а не ви.
- Ваш товариш виграв приз у складному конкурсі. Ви:
 - будете намагатися взяти участь у такому ж конкурсі
 - порадієте за свого товариша
 - у душі позаздрите йому.

14. Секрети дружби

- У ставленні до інших завжди будьте чемними, уважними, доброзичливими.
- Ніколи не дозволяйте собі насміятися над недоліками інших.
- Не намагайтеся бути кращими за інших.
- Не соромтеся поступитися іншому.

15. Обговорення життєвих ситуацій. Робота в групах

Завдання: прочитати у групі ситуацію із життя дітей. Обговорити її.
Дати дітям пораду.

- ❖ Оля і Надя дружать з дитинства. Оля не хоче, щоб Надя товаришувала ще з кимось, а Надя каже: «Я хочу дружити і з іншими дітьми в класі».
- ❖ Віра і Леся домовились піти на ковзанку. Віра сказала, що передзвонить Лесі о третій годині, а потім передумала йти, але не передзвонила...
- ❖ Ігор вважає: «Я – друг Андрійка, тому повинен підтримувати його у всьому. Але іноді мені не подобається те, що він робить...»
- ❖ Руслан дружить із Сергійком, але часом говорить про нього: «Сергійко слабак, повільно думає. А я гарно граю у футбол і ще можу обіграти Сергійка в шахи».
- ❖ Павлусь стверджував, що павук має вісім лап, а Дмитрик заперечував: «Ні, шість». Правим виявився Павлусь, а Дмитрик тепер сердиться.

16. Вірш

Чим кінчається Чим кінчається сварка

Хлопчик цей – велика злока,
Він мене шарпнув за руку,
Обізвав: «Всезнайка, соня
І бабусина тихоня,
Мамля, чапля із поліна
І зануда, як Мальвіна».

Я сказала: «Ти на вроду –
Мов опудало з городу».

Він сказав...

І я сказала...

Він замовк.

І я мовчала.

Ми мовчали, а на гіллі

Яблука гойдались спілі...

Хлопчик яблуко зірвав

І мені подарував.

Л. Людкевич

Людина у світі правил

Урок №13

Тема. За якими правилами живуть люди в суспільстві

Мета: показати переваги доброти, щирості над хитрістю, жадібністю; розвивати вміння ділитися з іншими. Вправляти у ввічливому спілкуванні з дорослими, однолітками в різних життєвих ситуаціях (знайомство, вітання, прощання, вибачення). Виховувати кращі людські якості: доброту, милосердя, небайдужість до чужої біди, розуміння й повагу до інших, допомогу та турботу про них.

Матеріал до уроку

1. Вірш

Сонце землю освітило.

Вже до ліжка мама йде.

-Добрий день, матусю мила!

-Добрий день!

- Про що йдеться у вірші?
- Який настрої викликав у вас цей вірш?
- Отож, якщо ранок починається з доброго настрою, то й хочеться, щоб увесь день був світлим і добрим.
- Коли для людини день може бути добрим? Тоді, коли ти усміхаєшся людям, а вони також відповідають тобі усмішкою. Тоді, коли ти ставишся до оточуючих привітно і вони тобі відповідають лагідністю. Коли ти робиш людям добро й отримуєш від них за це щедрі слова подяки. Будьте завжди щедрими, добрими, допомагайте тим, хто потребує вашої допомоги.

2. Гра «Що ти скажеш, якщо...»

- ✓ Твій друг травмувався і йому боляче?
- ✓ Твоя подружка загубила іграшку й плаче?
- ✓ У тебе є велосипед, а у твого друга немає?
- ✓ У твого сусіда по парті немає олівця?
- ✓ Твоя подружка забула вдома бутерброд?
- ✓ Ти ненароком штовхнув дівчинку?
- ✓ Ти сидиш у тролейбусі, а поруч із тобою стоїть старенька бабуся?

- ✓ До вас у квартиру зайшла сусідка?

3. Обговорення ситуацій

У дворі гралися дві дівчинки. А поруч, на лаві сиділи Василько і Миколка. Вони про щось жваво розмовляли. Раптом, де не візьмись, на подвір'ї з'явився бешкетник Петрусь. Роздивився довкола і попрямував до дівчаток. Тоді щосили смикнув одну з них за косу. Дівчинка заплакала.

Василько і Миколка переглянулися. Встали і підійшли до Петруся. Василько вдарив бешкетника і сказав: «Це тобі за сльози дівчинки». Але Петрусь у відповідь тільки засміявся. Миколка був стриманішим і розсудливішим. Він поклав руку на плече Петрика і, дивлячись у вічі, промовив: «Невже від цього, що ти зробив дівчинці боляче, тобі стало радісно на душі?».

Петрусь зняковів. Підійшов до заплаканої дівчинки і сказав: «Вибач мені, я більше не кривдитиму нікого».

- Як захищав дівчинку Василько?
- А Миколка?
- Як у такій ситуації вчинили б ви?
- Які слова потрібно вживати, коли спілкуєтеся з однолітками чи дорослими?
- Як називають людей, які вживають у мові ці слова?

4. Прислів'я і приказки

- ✓ Добре слово краще за цукор і мед.
- ✓ Від теплого слова і лід розмерзає.
- ✓ Гостре словечко коле сердечко.
- ✓ Хто добра людям бажає, той і сам добро має.
- ✓ Життя дано на добрі справи.
- ✓ Хто швидко допоміг, той двічі допоміг.

5. Правила, обов'язкові для всіх

- ✓ Слід бути ввічливим у словах, у тоні, у жестах, у діях.
- ✓ Якщо ввічливі слова сказати грубим чи розв'язним тоном, вони перестають бути ввічливими.
- ✓ Культурна людина завжди вітається і прощається.
- ✓ Не відповідати на привітання невічливо.

6. Читання і обговорення вірша Анатолія Костецького «Велосипед»

Славкові,
Що з квартири сорок,
Велосипед
Купили вчора.
Він зразу
В двір його потяг,
Прудкого та дзвінкого,
Все хизувався ним,
Та нас не підпускав до нього.
Просив Юрко:
– Ач який!
Свого купи та їзди.
І я просив.
Та він:
– Моє! –
І нам кататись
Не дає...
Ну й що, нехай!
А ми зате
Разом в кіно ходили,
Разом у нашому дворі
Співали, скільки сили,
А потім грали
У квача,
Аж поки вітер не почавсь.
А що Славко?
Він сам-один
Сидів з велосипедом
І вже кататись
Не хотів.
Отак йому і треба!

- З ким би ви хотіли дружити: зі Славком чи Юрком?
- Кому було веселіше: Славкові чи Юркові?
- Яким був Славко?

7. Корисно знати

Природним для дітей є звертання до ровесників на «ти»; до старших за віком обов'язкова форма звертання на «ви»

8. Гра «Хто більше скаже чарівних слів»

9. Вірш Грицька Бойка «Сашко»

Сашко в трамваї повному, -
Розсівся він «як слід»...
А біля нього згорблений
Стоїть старенький дід.
Хтось до Сашка звертається:
– Чи вас у школі вчать,
Як місце дати старшому,
Як старших поважать?
– Та вчать, - Сашко відказує, -
Але оце якраз
Розпочались канікули –
Ніхто не учить нас!

10. Обговорення ситуацій

- а) на тролейбусній (автобусній) зупинці чимало людей. Як ти зробиш: станеш у чергу чи проберешся вперед, щоб зайти першим?
- б) ти з бабусяю зайшов у тролейбус. Вільне місце тільки одне. Як ти поведешся?
- в) ти з товаришем голосно розмовляєш у тролейбусі. Вам зробили зауваження. Що слід відповісти?
- г) ти з сестрою виходиш із автобуса. Хто з вас повинен вийти першим?

11. Складання poradника для пасажирів

БУДЬ ЧЕМНИМ

- ✓ Заходь у транспорт неквапливо, додержуючи черги, не випереджай інших.
- ✓ Своєчасно оплачуй проїзд.
- ✓ У транспорті не штовхайся, не спирайся на пасажирів, не наступай людям на ноги.
- ✓ Поступайся місцем старшим, маленьким дітям, вагітним жінкам.
- ✓ У салоні тролейбуса, автобуса не розмовляй голосно.
- ✓ Виходь на передні двері.
- ✓ Квиток викидай у ящик для сміття.
- ✓ Не висовуйся з вікон транспорту.

- ✓ Не їсти в салоні тістечок, морозива, не лузати насіння.

12. Гра «Ввічливо - неввічливо»

Учні стають у коло. Ведучий (учитель) кидає комусь із них м'яч і при цьому запитує: «Поступитися у тролейбусі місцем?». Той, до кого летить м'яч, ловить його, якщо це ввічливо, і відповідає: «Ввічливо». Якщо це неввічливо, м'яч не треба ловити і сказати: «Неввічливо».

- Привітатися під час зустрічі в транспорті?
- Штовхнути, не вибачаючись?
- Допомогти підняти річ?
- Узяти квитки в автобус?
- Не поступатися місцем в транспорті?
- Допомогти бабусі нести відро з водою?
- Дражнитися?
- Бігати по коридору?

13. Гра «Ми – ввічливі діти»

Учитель розповідає, а учні хором вставляють слова.

а) Мама послала Оленку до тьоті Галі за книжкою. Оленка подзвонила у двері, зайшла в квартиру і сказала... («Добрий день»)

Тьотя Галя саме відпочивала, дівчинці стало незручно і вона промовила... («Пробачте, будь ласка»)

Тьотя Галя дала дівчинці книжку. Оленка сказала... («Дякую. До побачення») і пішла додому.

б) Одного разу Петрик поїхав у театр. У тролейбусі він сів біля вікна і з цікавості розглядав вулиці. На зупинці в тролейбус зайшла жінка з маленьким хлопчиком. Петрик встав і сказав... («Сідайте, будь ласка»)

Жінка дуже ввічливо подякувала Петрикові... («Спасибі»)

Несподівано тролейбус різко загальмував. Петрик мало не впав і сильно штовхнув якогось чоловіка. Чоловік хотів розсердитися, але Петрик відразу ж сказав... («Вибачте, будь ласка»)

14. Вправа «Перевір себе»

- Коли ви вживаєте такі слова ввічливості:

Будь ласка!
Дозвольте потурбувати.
Вибачте!
Вибач.
Дякую!
Я ненавмисне.

15. Слухання «Притчі про Єнота»

Маленький Єнот збирав у лісі хмиз. Він набрав велику в'язку сухих гілок і рушив додому. Йому потрібно було перейти через річку. Міст був старий, скрипучий, і Єнот дуже боявся. Обережно перебираючи лапами, він уже підходив до берега... Випадково глянув униз. Який жах! На нього дивилося величезне кудлате чудовисько. Єнот швидко показав йому кулак – чудовисько теж показало кулак, Єнот посварився на нього палицею – палицею посварили і його... Єнот кинувся втікати. Захекавши, він прибіг додому, до мами:

– Ніколи, ніколи більше не піду в ліс. У річці живе хтось страшний і злий...

– Крихітко моя, не бійся, - заспокоювала його мати. – Знаєш що? Спробуй посміхнутися чудовиську!

І ось Єнот знову побіг на міст. Зібрав усю мужність і примусив себе зазирнути у воду. Чудовисько насторожено дивилось на нього. Тоді Єнот нагнувся і... посміхнувся. І що ж? на нього дивилася усміхнена, мила, добродушна істота.

Малій Єнот так зрадів, що розсміявся. І йому здалося, ніби чудовисько, що сиділо в річці, теж сміється!

– Тепер воно буде зі мною дружити! – сказав сам собі Єнот. – Тепер я можу перейти на той бік!

І він побіг через міст на другий берег річки.

- Чого вчить ця притча?
- Наведіть приклади із свого життя, які підтверджують правильність цієї притчі.

16. Оповідання Михайла Слабошпицького «Історія з грушкою»

Катрусю пригостили величезною грушею. Вона ніколи навіть не бачила такої. Грушка була червонобока й пахла на всю квартиру. Катруся без упину нюхала її і вже хотіла з'їсти. Аж до неї прийшла Оріся.

– Поділися грушкою зі своєю гостею, - сказала Катрусі мама.

Катруся з жалем подивилася на грушку, зітхнула, взяла ножа й розрізала її.

Більшу частину вона віддала Орісі, меншу лишила собі.

– От молодець! – похвалила мама. – Подільчива наша доня. Завжди слід віддавати друзям більше і краще.

Катруся почервоніла й потупила очі.

– Та я... я дала більшу частину, бо вона червива, - ледве чутно прошепотіла Катруся.

– Он як! – здивувалася мама. – Це ж треба мені так помилитися!

– Мамо, - сказала Катруся, - більше ти не помилятимешся. Я ніколи-ніколи так не робитиму!

Вона відрізала від своєї частини грушки крайчик і простягла Орісі.

До інших людей треба ставитися так, як ви хочете, щоб ставилися до вас. Будьте добрими, милосердними, небайдужими до чужої біди, допомагайте тим, хто потребує вашої допомоги.

17. Додатковий матеріал

У різних країнах люди вітаються по різному: українці зичать один

одному доброго ранку, дня, здоров'я. Англійці під час зустрічі запитують: «Як ви себе почуваєте?». Араби вітаються словами: «Мир тобі!». Саме це вітання, вочевидь, найстаріше. Таке ж давнє, як і рукостискання.

Адже потискали один одному руки ще наші далекі-далекі прашури. Бо як же інакше повідомляти зустрічного, що ти з миром ідеш?

Сказати? А якщо він мови твоєї не знає і не розуміє тебе? От і виходить, що правильніше показати руки: ось, мовляв, нема у мене ні сокири, ні списа, ні лука. Я – не ворог тобі, а друг.

Рукостискання, щоправда, теж бувають різними. У Конго, наприклад, і досі вітаються обома руками. (Це ще красномовніше – обидві руки без зброї). На островах Океанії потискають один одному... середні пальці і злегка тягнуть кожен у свою сторону.

Крім доброзичливості вітання може передавати ще й особисті почуття до людини.

У знак особливої шани у Японії низько-низько вклоняються, згинаючись удвоє, і присідають до землі, нагнувши голову. Індійці, склавши долоні, підносять їх до обличчя. Араби прикладають до лоба й до серця руки і опускають їх з поклоном, ніби кажучи: «Думки мої, серце моє – все тобі».

Ось що таїться у вітанні!

Урок №14

Тема. Правила доброчинності

Мета: допомогти учням усвідомити значення добра як життєвого вибору в духовному становленні особистості; сприяти розвитку в учнів мотивації до добрих та гуманних вчинків; формувати негативне ставлення до людських пороків, аморальної поведінки; прагнути до доброзичливої атмосфери в класі. Виховувати бажання прийти на допомогу, підтримати того, хто цього потребує, рости небайдужим до інших людей.

Матеріал до уроку

1. Вірш

Сказав мудрець:
-Живи, добро звершай!
Та нагород за це не вимагай.

Лише в добро і вищу правду віра
Людину відрізняє від мавпи і від
звіра.

Хай оживає істина стара:
Людина починається з добра!

2. Епіграф уроку

Добрі ідеї – це сади.
Добрі слова – коріння.
Добрі думки – квіти.
Добрі справи – плоди.

3. Читання листа хлопчика

«Я образив товариша. Я штовхнув однокласника, я вдарив собаку, я забрав іграшку у сестри. Всі пішли від мене. Я залишився один і гірко заплавав».

- Хто покарав його? – запитала сусідка.
- Він сам себе покарав, - відповіла мама.
- Чи можна назвати добрим цього хлопчика?
- Чому він плакав?

4. Розповідь вчителя з елементами бесіди

Чинити по-доброму допомагають людині моральні правила. Це такі правила, які допомагають людям жити в добрі та злагоді. В основі цих правил знаходиться поняття добра.

Добро можна порівняти із сонцем: як за сонцем ми визначаємо пору року або дня, так і з добром співвідносимо свої слова та вчинки.

Добро – це гарне в житті людей, що відповідає їхнім інтересам, бажанням, мріям.

Протилежністю добру є зло, лихо. Мудрі люди казали, що для того, щоб зрозуміти, що таке добро, необхідно відчувати на собі зло.

5. Вірш

Тихенька дівчинка

Чого це так на мене сердяться в школі?
 Тож не чіпаю нікого ніколи.
 Ні з ким не сварюся, сиджу собі тихо,
 А з цього виходить одне тільки лихо!

Оце я сказала – така в мене звичка –
 Що в Галі, як мишачий хвостик, косичка.
 Що в Каті спідничка – неначе з рогожі,
 Та ще й черевички на човники схожі.

Що в Тані волосся нечесане досі,
 Що очі Мар'янки маленькі та косі,
 Що в зошиті Лесі самі тільки плями:
 Напевне, бруднющими пише руками.

Я ж правду кажу їм. І що тут такого?
 Та я ж не чіпаю ніколи нікого.
 Сиджу собі тихо і в школі, і вдома,
 І чом вони сердяться всі, невідомо?

(М. Пригара)

- А як би ви відповіли цій дівчинці?
- Чому вони сердяться?

6. Поняття про добродчинність. Розповідь учителя

Боротьба добра і зла виявляється у вчинках людини, її виборі, ставленні до себе та інших.

«Стався до людей так, як хочеш, щоб вони ставилися до тебе», - це твердження називають *золотим правилом моралі*. Воно є ключем до того, як вибирати між добром і злом. Сама здатність до такого вибору дає підстави для висновку, якою є та або інша людина – добра чи зла.

Звичка – друга натура. Гарна звичка піклуватися про інших. В українських родинах дітей завжди вчили, що кожна людина невіддільна від близьких, від свого роду, сусідів, громади, народу.

В Україні здавна існувала традиція: дівчинка-сирота вплітала в коси блакитні стрічки. Кожний, хто мав совість, вважав за свій обов'язок допомогти такій дитині, а також іншим бідним, убогим людям. Особливо у свята благочестиві люди намагалися нагодувати старців, роздати милостиню, вирушали у притулки, лікарні, розносячи подарунки.

Як називається така діяльність людей, ви дізнаєтеся, коли утворите з двох слів *добро* і *чинити* одне складне слово.

Так, це слово *доброчинність*.

І в найбільшому горі, і в найменшій печалі люди цінують співчуття, коли воно щире.

Чуже горе не залишає байдужими народи.

Землетруси, паводки, пожежі, а тепер і терористичні акти змусили нас по-новому оцінити відомі закони людяності: чужого горя не буває.

7. Тест «Як ви вчините, якщо...»

- Плаче дівчинка:
 - а) скажете лагідне слово;
 - б) запитаете, чому вона плаче;
 - в) пройдете повз дівчинку.

- Старший хлопчик ображає молодшого:
 - а) обороните;
 - б) будете спостерігати;
 - в) пройдете повз, ніби й не помітили.
- Маленький котик сидить високо на дереві, нявчить і не може злізти:
 - а) пройдете повз;
 - б) полізете на дерево і знімете котика;
 - в) покличете на допомогу дорослих.

8. Народна мудрість про добро і зло (робота в групах)

На партах – конверти з розрізаними на частини прислів'ями (записані на картках)

Добре ім'я	зліша від вовка.
За добро	краще від багатства.
Зла людина	добром платять.
У лиху годину	а злого уникай.
Перший крок до добра -	пізнаєш вірну людину.
Все добре переймай,	не роби зла.

(Добре ім'я краще від багатства.
За добро добром платять.
Зла людина зліша від вовка.
У лиху годину пізнаєш вірну людину.
Все добре переймай, а злого уникай.
Перший крок до добра – не роби зла.)

9. Правила співжиття у класі

Нема ні миру, ні любові,
Розтануло і звезло вмить.
Розбив Віталік носа Вові
І той заплаканий стоїть.

Замазали весь зошит Галі,
Погане слово хтось сказав.
Пішла біда гуляти далі...

Хтось Колі ручку поламав.

Скубнули Таню за косичку,
Вона ображена мовчить.
З книжками скинули поличку...
Ну, як в такому класі жити?

Де хлопці і дівчата б'ються
І прозиваються весь час,
Де над бідую всі сміються...
Скажіть мені, хіба це клас?

І ти, й твої товариші,
І ваші друзі всі по класу,
Живіть із сонечком в душі,
На ненависть не гайте часу!

Не тратьте часу на біду.
Це страшно, я скажу відразу.
Живіть, як пташечка в саду,
І не носіть в душі образу.

З любов'ю в серці вчіться жити,
Умійте людям гріх прощати.
І навіть ворога любіть,
За себе вмійте постояти.

А доки ви іще малі,
Привчайтеся добро творити.
Бо ж ви людина на Землі,
З собою вчіться в мирі жити.

10. Гра «Так чи ні»

Бабусі хлопчик допоміг.
Він, діти, добрий хлопчик?
(Так)

Тепер усі скажіть мені:
У сварці жити добре?
(Ні)

А як немає забіяк,
Тоді усім прекрасно?
(Так)

А як серця у всіх ясні,
То вам погано, діти?
(Ні)

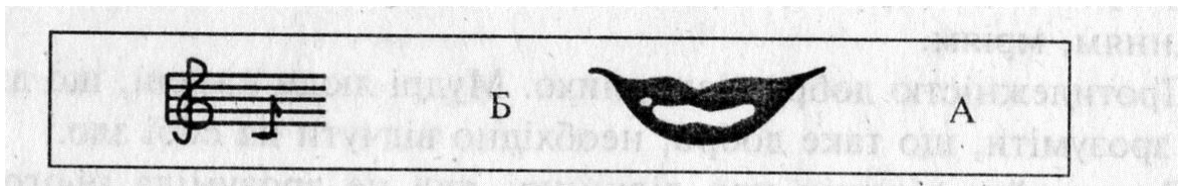
Співає хлопчик гарно як!
А вам подобається?
(Так)

А як обличчя всіх пісні,
Похмурі, злі? Вам добре?
(Ні)

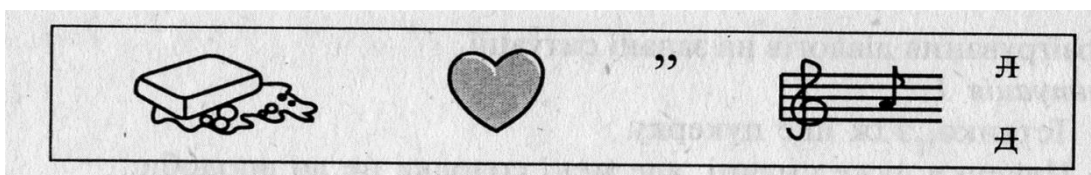
Реве і трощить все чудак,
Це теж погано, діти?
(Так)

Тоді іще скажіть мені:
Як діти б'ються, добре?
(Ні)

11. Ребуси

Доброта

Милосердя

12. Зображення дерев Добра і Зла

На дошці на окремих великих аркушах паперу намальовані стовбури дерев із написами «Добро» і «Зло». На окремих картках слова добра () і зла () написані кольоровими буквами. Слова добра – яскраві, слова зла – похмурі, темні.

Діти підходять до дошки, беруть картки зі словами і прикріплюють їх на відповідні дерева.

- Діти, погляньте, який вигляд у цих дерев. Яке вам більше до вподоби?
- Один рік має 365 днів.
Кожен день – 24 години.
Кожна година – 60 хвилин.
Отже, рік має 525 600 хвилин.
Як багато часу нам дає Бог! Але яку частину цього часу ми приділяємо добрим справам?

13. Гра в колі друзів «Я дарую тобі...»

Спалахнула свічечка
Ніжним полум'ям.
Підійти погрітися,
Кому холодно...

В центрі кола горить свічечка, яка є символом добра і чистоти. Діти висловлюють добрі побажання один одному, передаючи умовний символ добра (це може бути скляна кулька чи дерев'яна писанка).

Урок №15

Тема. **Що означає бути доброзичливим**

Мета: знайомити учнів з людськими чеснотами; вчити характеризувати події і явища, як прояв добра і зла; розкрити моральний зміст доброти, доброзичливості; сприяти розвитку в учнів мотивацій до добрих, гуманних вчинків; виховувати бажання жити за золотим правилом моралі.

Матеріал до уроку

1. Вірш

Добрим бути просто чи не просто?
Не залежить доброта від зросту.
І дитина робить добру справу,
Як не кине друга на поталу.

Як людей полюбиш – пошануєш.
Силу для добра в душі відчуєш, -
І закрутиться земля скоріше,
Якщо разом станемо добріші.

Доброта з роками не старіє,
Доброта від холоду зігріє.
І якщо вона, як сонце, світить,
То радіють і дорослі, й діти.

2. Читання оповідання Василя Сухомлинського

Маленька сільська школа. У ній вчать тридцять два учні. На шкільному подвір'ї колодязь. Щодня, майже завжди в той самий час, іде в шкільний двір із відром дід Олександр. Діти добре його знають. Він – інвалід Великої Вітчизняної війни, замість лівої ноги у нього протез, але дід працює – доглядає пасіку в колгоспі, вирощує саджанці. Кожного разу, коли дід приходить по воду, до колодязя біжать діти. Вони допомагають витягти відро з водою.

– Як ваше здоров'я, дідусю? – питають діти, коли дід заходить у двір.

– Дякую, діти, - відповідає дід. – Здоров'я добре. Бджоли гудуть, приходьте – медом пригощу... Саджанці зеленіють... А у вас як з навчанням? Чи всі вже добре читаєте?

– Ні, дідусю, не всі. Учимось, але ще спотикаємось на окремих словах.

Дід скрушно хитає головою і обіцяє прочитати цікаву книжку, коли вони прийдуть на пасіку. У дітей розгоряється інтерес: «А яка у вас цікава книжка, дідусю?» І дідусь, і діти задоволені вже тим, що вони зустрілися, розмовляють, відчують потребу один в одному. Вони зв'язані між собою узами доброзичливості. Це величезне духовне багатство.

Дід Олександр живе біля школи. До самої хати діти приносять відро з водою. Чути дзвоник на урок. «Добра вам і щастя, дідусю!» - щебечуть діти й біжать у школу. «Я живу, можливо, тільки тому, що в мене є ці маленькі друзі, - розповідає дід Олександр. – У безсонну ніч я чекаю дня лише для того, щоб у ту хвилину, коли прозвенить дзвоник на перерву, взяти відро і піти по воду. Чекаю цієї миті, знаючи, що вона несе мені довгождану зустріч з дітьми, які питають: «Як ваше здоров'я, дідусю?» Чекаю тієї хвилини прощання, коли почую: «Добра вам і щастя, дідусю».

- ❖ Чи чули ви на свою адресу: «Добра вам і щастя»?
- ❖ Коли і за що?

3. Матеріал для вчителя

Надзвичайною пошаною користуються доброзичливі люди. Вони прихильні до інших, зичать їм добра. Так від слів добро і зичити утворилося нове слово доброзичливий.

Праслов'янське слово «добро» означало відповідний, підходящий, корисний; «зичити» - з польської бажати (а спочатку – давати до вжитку).

Справді прекрасно, коли тобі бажають добра, всього того, що корисне, що йде на благо! І як чудово, коли й ти бажаєш, зичиш іншим людям добра – ти доброзичливий!

Великий педагог Василь Сухомлинський застерігає:

- Колектив не любить недоброзичливих людей.
- Якщо у твоїй душі заворушилося почуття радості від того, що твій товариш гірший від тебе, значить, тобі треба ще багато, дуже багато вчитися, виховувати самого себе, виганяти із себе егоїзм і заздрість...

4. Читання і обговорення казки В. Сухомлинського «Як метелик напився березового соку»

Ще в затінку під деревами лежав сніг, а маленький Метелик, якого збудило весняне сонечко, вилетів із своєї зимової хатки. Летить він і відчуває: голова паморочиться від слабості. «Ось, - думає Метелик, - знайду пахучу квітку й нап'юся солодкого соку. Зараз голова й перестане паморочитися».

Але квітів ще немає. Один тільки голубенький пролісок виглядає з землі. Зрадів Метелик. Сів на голубеньку квіточку, а на ній солодкого соку немає. Холодна вона.

Летить знову Метелик. Уже й силоньки немає, ось-ось крильця складе й упаде на землю.

*Аж чує Метелик ласкавий голосок:
– Лети до мене. Це я, Береза Білокора. Дам тобі крапельку соку.*

Прилетів Метелик до Берези. Дивиться – з тріщинки витекла крапля соку. Напився Метелик. Весело махнув крильцями.

– Дякую, - каже Метелик, - ти врятувала мене від голоду.

- Кого з героїв казки можна назвати доброзичливим?
- А якою була Береза?
- Скажіть, доброзичливим, добродійним бути просто чи не просто?
- Чому?

5. Робота над оповіданням Ніни Мудрик-Мриц «Добро твориться просто»

– Мабуть, добрій людині жити важко, - каже Андрійко.

– Чому це? – дивується мама.

– А тому, що їй ото все думай та думай, кому добро зробити...

– Та ні, добра людина не думає, а просто робить тай усе. І не жде за те подяки.

Згадав Андрійко. Впав було сніг. Тоді розтанув, а потім знов морозець прихопив – ожеледиця почалася. До школи треба було виходити раніше, бо слизота ж!

Коли це день-два, бачить Андрійко, немає в школі Яринки. І спитати ні в кого. Бо живе Яринка тільки з мамою, та й хата їхня стоїть аж на самому краю села.

– Може, сходимо сьогодні до Яринки? – каже Андрійко Михайликові.

– Так далеко? – огинається Михайлик.

– Дай подумати, - каже Михайлик. – Так... так... Мені Яринка зроду ніколи не допомагала. То чого ж мені до неї та ще в таку далину йти? А тобі вона щось допомагала? – спитав Андрійка.

Йде Андрійко до Яринки й думає: ні, не виходило так, щоб Яринка йому чимось допомагала. Навіть з дівчатами висміяла його, що він не зумів дати здачі задерикуватому Богданові. Яринка реготала найдужче! Але Андрійко чомусь на неї не мав ніякого зла – ніскілечки! То – дрібниці. Він знає, що Яринка просто весела дівчинка. І зовсім не злюка.

Яринка доглядала хвору маму. Ні мама, ні Яринка не здивувалися, що Андрійко їх провідав.

– Яринка не нахвалиться, який ти добрий хлопець, - сказала на прощання Яринчина мама, а Яринка трішки зашарілася.

– Звичайний. Як усі, - мовив Андрійко і побіг додому...

6. Самостійна робота

- Діти, перед вами лежать пелюсточки, з яких вам треба зробити квіточку. Для того, щоб зробити квіточку, потрібно вибрати тільки ті пелюсточки, які характеризують добру людину:
 - Чуйність
 - Егоїзм
 - Щирість
 - Лицемірство
 - Грубість
 - Терпіння
 - Невихованість
 - Жорстокість
 - Ввічливість
 - Смирення
 - Безкорисливість
 - Щедрість
 - Доброзичливість
 - Справедливість

7. Правила доброти

1. Допомогати слабким, маленьким, старим, хворим.
2. Пробачати помилки.
3. Не бути жадібним.
4. Не заздрити.
5. Вживати ввічливі слова під час розмови.
6. Відповідати за кожен свій вчинок
7. Думати не лише про себе, але й про інших.
8. Не бути байдужим до чужої біди.
9. Радіти успіхам товариша.

8. Поради хлопчикам і дівчаткам

Для хлопців завжди дуже радий
Я дати ось які поради:
Увагу щоб звернуть на себе,
Як слід навчитися нам треба
Не смикати дівчат за коси,

Робити все, що вони просять.
Не будь хвалько і задавака,
Не змушуй меншого заплакати.
Коли врахуєш ці поради,
Вони дружить з тобою раді.

У дівчат свої секрети.
Слід їм знати ці куплети,
Чисті руки, одяг, щічки,
В косах гарні білі стрічки.
Все важливе для дівчаток
З голови до самих п'яток.
Та віддавна й дотепер
Цінять правильні манери.
А грубити, з кимось битись
Для дівчаток не годиться.

9. Матеріал для вчителя

Доброта – це один із виявів, порухів людської душі, те, що відрізняє людину від звіра. Адже тільки людина починається з добра до інших людей і всього оточуючого.

У житті людина робить різні справи: добрі і не зовсім, погані і просто жахливі. Зазвичай вона бажає іншим добра. Та інколи забуває про всім зрозумілу пересторогу: чини добро, остерігайся зла. Здавна на землі люди цінували праведне життя – життя чесне, щире, відкрите. Треба утримуватися від поганих вчинків, лихих намірів. Зло, як відомо, довго не забувається і продовжує зло. А от добро примножує добро. Не давайте злу перебороти добро! Щоб люди вас поважали, приязно ставились до вас, ніколи не забувайте і завжди дотримуйтеся золотого правила вихованості: стався до людей так, як би ти хотів, щоб люди ставилися до тебе. Людина не може жити одна. Найбільше щастя і радисть людини – це спілкування з іншими людьми.

Ми живемо в Україні, яка піклується про добробут людини, дитини. І вам, діти, необхідно прагнути бути гідними громадянами своєї Батьківщини. Добро, світло в цьому житті починається з кожного з нас. Якщо кожен буде прагнути стати кращим, рости духовно, то у світі буде більше добра, світла, радості та спокою. Життя дається людині на добрі справи.

Урок № 16

Тема. **Справедливість – основа правил поведінки**

Мета: продовжувати формувати в учнів поняття про правила в житті людей, у їхніх стосунках, уточнити, що таке *справедливість*, вчити вирізняти поняття *чесність*, *справедливість*, поглиблювати знання дітей про людські чесноти. Розвивати вміння аналізувати свої вчинки. Виховувати бажання жити по совісті, почуття справедливості, чесності, доброзичливості.

Матеріал до уроку

1. Словничок

Справедливість – любов до істини, стійкість і твердість у добродіянні, мужність, терпіння і віра. Ніякі негаразди не змусять їх зрадити правду.

Справедливість – це добродіяння, протилежне марнолюбству (лицемірству, лестоцям, безсовісності, заздрості, самовиправдовуванню).

2. Проблемна ситуація

Петрик і Тарасик були хорошими друзями, доки з ними не трапилася прикра пригода.

Якось вони їхали автобусом зі школи додому. На зупинці зайшли дві старенькі бабусі. Петрик помітив, що їм важко стояти і відвернув очі до вікна.

– Сідайте, будь ласка, бабусю, - раптом почув він і озирнувся.

Тарасик стояв, рукою вказуючи на вільне місце для однієї із бабусь.

– Дякую, синку, - мовила та і погладила хлопчика по голівці, - з тебе виросте совісна людина.

Тарасик усміхнувся, йому стало так світло на душі від зробленого вчинку. А Петрикові стало соромно. Його щічки палали, та все ж він не поступився місцем для бабусі.

На кінцевій зупинці бабуся звернулася до Петрика з такими словами:

– А з тебе, синку, не виросте хорошої людини, бо не поважаєш ти старших. Але пам'ятай, як ти будеш ставитися до людей, так і вони ставитимуться до тебе. Ти ще малий. Подумай над моїми словами.

Петрику стало соромно, і він образився на свого друга. Адже, якби Тарасик не звільнив місця, то бабуся не звернула б уваги на нього.

3. Бесіда за прочитаним

- Чи правильно вчинив Петрик? Тарасик?
- Чому було соромно Петрикові?
- Чому бабуся назвала Тарасика чесною, совісною людиною?
- А як би ви вчинили на місці хлопчиків?
- Чи справедливо звинуватив Петрик Тарасика у своєму вчинку?
- Бувають вчинки, про які ми жалкуємо все життя. Їх хочеться забути, а пам'ять повертає до них знову і знову – це наша совість не дає нам спокою.

4. Дослід «Чудодійне зникнення»

Вчитель демонструє дітям банку з чистою водою.

- Уявіть собі, що це – ваша душа. Чиста, незаплямована ні обманом, ні нечесними вчинками. Але з вами щось трапилось, і ви одного разу сказали неправду (вчитель додає у банку барвник), а ланцюжок потяг другу неправду (знову доливає барвник). Душа ваша помутніла, їй важко, вона страждає, болить. Ви не витримали цих душевних мук і в усьому зізналися (вчитель вливає в банку відбілювач).
- Якою знову стала вода?
- Чого нас може навчити цей дослід? (людей не можна обманювати, потрібно говорити правду, якою б вона не була).

5. Складання прислів'я

- У народі є золоте правило. Складіть прислів'я з окремих слів, і ви дізнаєтесь про нього.
ГІРКА СОЛОДКА КРАЩЕ БРЕХНЯ ПРАВДА НІЖ
(Краще гірка правда, ніж солодка брехня.)
- Брехня – як бур'ян: коли його вчасно не вирвати із корінням, то він шириться і повністю оволодіває нами. Справедливість думок і вчинків робить нам кращими, дозволяє нам жити гідно.

6. Пам'ятка

1. Будь справедливим і правдивим! Рости справедливим і правдивим.
2. Говори тільки правду.
3. Високо цінуй своє чесне слово.

4. У правді – сила.

7. Читання оповідання Василя Сухомлинського «Перед Справедливим Суддею»

В одній країні був такий звичай: коли людині приходив час померати, вона з'являлась перед Справедливим Суддею, і той вирішував, що залишиться на землі після неї: повага людей, любов, шана, вічна слава чи всього-на-всього маленька згадка.

От прийшов час померати Працьовитому. Прийшов він до Справедливого Судді. Суддя й питає:

– Скільки років прожив ти на світі?

– Дев'яносто дев'ять, - відповів

Працьовитий.

– Покажуй свої роки.

А Працьовитий кожного року саджав по одному дереву. Скільки років прожив – стільки і дерев виросло. Повів Працьовитий Справедливого Суддю показувати дерева.

Багато днів пройшло, поки дивився Справедливий Суддя на ліс, що виростив Працьовитий. Передивився і каже:

– Добре ти прожив життя. Нехай залишається по тобі вічна слава.

Спокійно помер Працьовитий.

Прийшов час померати Неробі.

– Скільки років прожив ти на світі? – запитав Справедливий Суддя.

– Дев'яносто дев'ять, - відповів Нероба.

– Покажи свої роки.

А Неробі й показати нічого. Побачив Справедливий Суддя перед собою пусте місце.

-Ну, що ж, нехай залишиться по тобі забуття, - вирішив Справедливий Суддя.

Нероба помер, і в ту ж мить люди забули його.

8. Матеріал для вчителя

Поняття «справедливість, справедливий» виникли у людському суспільстві дуже давно і розумілись за різних часів по-різному. Справедливим вважалось, коли люди були покарані за погані, злі

вчинки й отримували винагороду за добрі, коли добро перемагало зло. Уявлення людей про справедливість, відображені у традиціях, моральних правилах, законах, допомагали їм прагнути справедливого суспільства.

Урок №17

Тема. Що таке аморальні вчинки (хамство, образлива поведінка, слова, що принижують людину)

Мета. Формувати в учнів поняття «мораль» і «аморальні вчинки»; знайомити учнів з такими людськими чеснотами, як скромність, чуйність, делікатність, ввічливість. Розвивати вміння вибирати між позитивними і негативними рисами, прищеплювати бажання удосконалювати свій внутрішній світ. Виховувати бажання рости культурною людиною.

Матеріал до уроку

1. Вірш

Знайте всі, як два по два,
Що образливі слова
І на вулиці, і вдома
Вибухають, наче бомба.

Б'ють в лице сильніш од вітру,
Ще й забруднюють повітря,
Заважають їсти, спати...
То навіщо їх казати?

Кажімо більше ніжних слів
Знайомим, друзям і коханим,
Нехайсь комусь тепліше стане
Від зливи наших почуттів.

Бо слова ласкаві, щирі
З пліч знімають смутку гирі,
Добрі усмішки дарують,
Пестять, гріють і лікують,
Розганяють чорні хмари...
Відвертають різні чвари.
Їх вживайте – ви ж не скнари!

2. Розповідь учителя

Люди існують на Землі разом. Тому весь час між ними виникають різні стосунки. Уявіть собі, що б почалося, якби кожен робив тільки те, що йому подобається. Тому за багато років існування люди намагалися впорядкувати свої стосунки, жити так, щоб усім було добре. Так на Землі з'явилося поняття справедливості, добро, людяність, делікатність тощо. Завдяки цим поняттям ми маємо змогу оцінити дії людей, їхні стосунки. Стосунки між людьми можна регулювати за допомогою законів. Це дуже важливі документи, які є спільними для людей, які живуть в якійсь певній країні. За їх невиконання людину можуть покарати. А є інші правила. Вони спільні для людей всієї Землі. За їх порушення не можна понести покарання, але кожна людина намагається жити за цими правилами. Це правила моральності.

Мораль – це норми і правила поведінки у ставленні один до одного та до суспільства.

Добре слово і добрий вчинок завжди підтримають і допоможуть, навіть можуть вилікувати. А погане слово може краяти серце все життя.

3. Обмін інформацією

- Напевно, кожен з вас, спілкуючись з іншими людьми, інколи, може, й не бажаючи того, вимовляв погані, неприємні слова.
Пригадайте, можливо, ви з кимось сварилися і говорили один одному образливі слова. Якщо таке було, опустіть в воду ложку солі (*вчитель проходить по класу з банкою води і пачкою солі*).
- А тепер уявіть собі, що ця вода – людина, а сіль – погані слова, які ви говорили цій людині. Можливо, ви тепер шкодуєте про те, що так сталося, але вийняти сіль із води вже не можна.
- Хочете спробувати воду на смак? (*Діти пробують*)
- Вода стала солона, навіть гірка. Отак стало і на душі в людини, яка ці слова почула. Тож перед тим, як сказати щось образливе, добре подумайте.

4. Читання і обговорення оповідання Василя Сухомлинського «Образливе слово»

Одного разу Син розсердився на свою Матір і сказав їй грубе, образливе слово. Заплакала Матір. Схаменувся Син, жаль йому стало Матері. Не спав цілу ніч, не дає йому спокою совість: адже він образив Матір.

Йшли роки. Син став дорослою людиною. Прийшов час їхати в далекий край. Поклонився Син Матері і говорить:

– Простіть мене, Мамо, за образливе слово.

– Прощаю, - відповіла Мати і зітхнула.

– Забудьте, Мамо, про те, що я сказав образливе слово.

Задумалась Матір, засумувала. На її очах з'явилися сльози. Говорить вона Сину:

– Хочу забути, але не можу. Рана від занози заживає і сліду не залишає. А рана від слова заживає, але залишає глибокий слід.

- Що ви можете сказати про вчинок сина?
- Чи зрозумів він свою помилку?

5. Обговорення проблемних ситуацій

1. Вітя приніс до школи альбом з марками. Діти розглядали їх. Раптом підбіг Максим і, схопивши альбом, побіг.

- Що ви можете сказати про вчинок Максима?
- Яку дасте йому пораду?

2. Йдучи по сходах, Вітя штовхнув Оленку. Оленка впала і заплакала тому, що їй було боляче. Вітя обізвав її плаксою.

- Що ви можете сказати про Вітю і його вчинок?

6. Вправи-помічники «Якщо тебе образили»

- ✓ Не звертай уваги на того, хто тебе дразнить, адже розумна людина такого б не сказала.
- ✓ Відійти від того, хто тебе ображає, і швидко походити, побігати, пострибати на одній нозі, позайматися на спортивному спорядженні.
- ✓ Умити обличчя, руки, шию холодною водою.
- ✓ Узимку вийти на вулицю і покидатися снігом.
- ✓ Якщо поряд є дерева – притулитися до дерева хребтом або обличчям і долонями. Яке дерево для цього найкраще? Визначити «своє» дерево можна у прохолодну пору. Пізньої

осені, ранньої весни піднесіть розкриті долоні до дерева на відстані 3 – 5 см. Якщо відчуєте тепло, це дерево – ваш друг. Найчастіше це береза, дуб, каштан, тополя.

- ✓ Якщо у дитини є оберіг, пошепки поговорити із ним.

7. Прислів'я і приказки

- Слова щирого вітання дорожчі за частування.
- Лагідне слово – що ясний день.
- Добре слово краще за цукор і мед.
- Гостре словечко коле сердечко.

8. Вікторина

1. Ви прийшли до школи. Яке перше слово повинні сказати?
2. Вам допомогли роздягнутися, повісити одяг. Що необхідно сказати?
3. Ви йшли коридором і випадково когось штовхнули. Що потрібно сказати?
4. Щоб вам із задоволенням допомогла людина, не слід забувати одне чарівне слово. Яке?
5. Ви були в гостях. Вже зібралися додому. Що необхідно сказати?
6. Людина зробила добре діло, їй потрібно віддячити. Які слова ви скажете?

9. Читання оповідання, аналіз ситуації

Бабуся

Прийшов до Борки товариш. Товариш сказав:

– Здрастуйте, бабуся!

Борка весело підштовхнув його ліктем.

– Ходімо, ходімо! Можеш із нею не вітатися. Вона стара старушенція.

Бабуся обсмикнула кофту, поправила хустину і тихо поворушила губами:

– Образити – що вдарити, приголубити – треба слово шукати.

А в сусідній кімнаті товариш казав Борці:

– А з нашою бабусяю завжди вітаються і свої, і чужі. Вона у нас головна.

– Як це – головна? – зацікавився Борка.

– Ну, старенька... всіх зростила. Її не можна кривдити. А чого ж ти зі своєю так? Гляди, батько прочухана дасть за це.

– Не дасть! – насупився Борка. – Він сам з нею не вітається. Та ми свою бабусю не кривдимо, - зашарівся Борка. – Вона у нас... сита і здорова.

Прощаючись із товаришем, Борка затримав його біля дверей.

– Бабо, - нетерпляче гукнув він, - іди-но сюди!

– Іду-іду! – зашуктильгала з кухні старенька.

– Ось, - сказав товаришеві Борка, - попрощайся з моєю бабусею.

Після цієї розмови Борка часто ні з того, ні з сього запитував у бабусі:

– Кривдимо ми тебе?

А батькам сказав:

– Наша баба – краща за всіх, а живе гірше від усіх – ніхто про неї не піклується!

– Хто це тебе навчив батьків осуджувати? Гляди мені, малий ще!

І, розхвилювавшись, накидалися на бабусю:

– Це, мабуть, ви, матусю, дитину підбурюєте? Якщо невдоволені нами, могли б і самі сказати.

Бабця, м'яко всміхаючись, хитала головою:

– Не я вчу, життя вчить. А вам би, дурненькі, радіти треба, для вас син зростає. Я своє віджила на світі, а ваша старість ще попереду. Що уб'єте, те не вернете.

В. Осєєва

- Кого з хлопчиків можна назвати люблячим онуком і чому?
- Як можна охарактеризувати ставлення батька Борки до своєї матері?
- Що в цій ситуації поганого?
- А що є доброго?

10. Моральні правила

- Будь завжди ввічливим, чуйним, уважним.
- Зустрінеш знайомих – привітайся.
- Допустив помилку, виявив грубість, - попроси вибачення.
- Завжди допомагай літнім людям, товаришам, молодшим.
- У громадських місцях не штовхайся, поступайся місцем інвалідам, літнім людям, жінкам із дітьми.
- Ніколи не перебивай співрозмовника, навіть тоді, коли ти з ним не згодний, вислухай його до кінця і тільки тоді вислови свою думку.

- Друзи із «ввічливими словами».

11. Дидактична гра «Оціни вчинок»

1. Двоє хлопчиків їдуть в автобусі й голосно розмовляють, використовуючи лайливі слова. Хтось із пасажирів зробив їм зауваження, на що хлопці обурено відповіли: «А ви не слухайте. Наша розмова вас не стосується! Що хочемо, те й робимо».

- Чи мали пасажери підставу робити зауваження хлопцям? Чому?
- Чи схвалюєте відповідь хлопців? Чому?
- Чи зробили б так на їхньому місці ви?

2. Одного разу Сергійко вийшов на галявину. Він дуже зрадів, побачивши таку прекрасну природу. Ліг на запашну травичку і подивився навколо. В цей час побачив. Що його дідусь рубає дрова. Дідусь дуже стомився. Гарячий піт заливав його обличчя. Хлопчик подумав

і сказав сам до себе: «Піду я до дідуса і допоможу йому». Сергійко пішов, почав швидко рубати дрова. Після роботи він вирушив до річки і радо хлюпався у ній. Промовляючи сам до себе: «Я працьовитий, я всім буду допомагати».

- Яка риса характеру виявляється у цьому вчинку хлопчика?
- Чи міг Сергійко вчинити неправильно? Як?

12. Жартівливий вірш про правила поведінки в гостях.

У гостях

Якщо в друга іменини -
 Ти не гай ані хвилини!
 Завітай до нього вранці,
 Ввімкни музику для танців.
 Ще й пісні горлай щосили.
 Подарунок лишай вдома –
 Треба він тобі самому.
 За один обід не варто
 Подарунок віддавати.

Загрібай цукерок в жмені
І ховай їх у кишені.
Торт хапай двома руками,
Їж великими шматками.
Після торту руку жирну
Витри краєм скатертини.
А коли ступнеш на ганок,
Скажи: «Стіл був препоганий».
Стане соромно родині –
Особливо господині.
І тоді матуся вдруге
Іменини зробить другу.

- Чи можна себе так поводити?
- Чи приємно було мамі друга слухати гостя?
- Чи хотіли б ви бачити таких гостей у своєму домі?

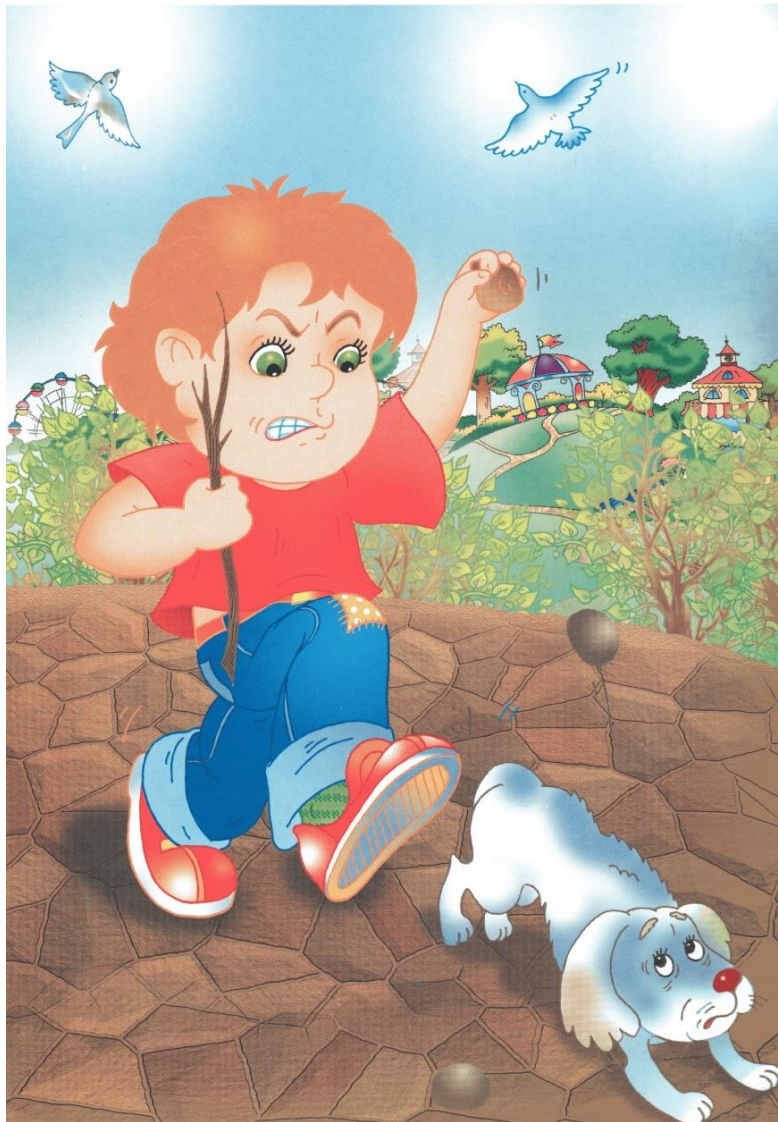
13. Інсценізація вірша «Подвиг Івася»

У автобус на зупинці
Увійшла бабуся.
Івасик швидко підхопився,
Приязно всміхнувся:
– Я постою, не біда...
Сядьте! – мовив басом.
Сам навколо поглядає,
Чи не скажуть часом:
– Молодчина наш Івась,
Він культурний, чемний...
Наш Івась у перший клас
Ходить недаремно!

Та ніхто його чомусь
Похвалить не хоче.
І тоді він до бабусі
Нахиливсь, шепоче:
– Ну, здається, вже у вас
Відпочили ніжки?
Встаньте, сходити вам час...
Я посиджу трішки!

- Чи сподобався вам вчинок Івася?
- Чи можна хлопчика назвати скромним?
- Як повинна чинити людина, щоб її вчинок був правильним?

14. Що треба викорінити в собі

- Наодинці з собою роби не так, як ти робив би на очах у людей.
- Лінуватися, бути ледарем.
- Вимагати від батьків те, чого ти не заслужив працею.
- Глумитися із старості.
- Давати порожні обіцянки, не дотримуватися слова.
- Бути легкодухим, уникати відповідальності за свій вчинок.
- Байдуже проходити повз людське горе.

- Кривдити дівчинку, жінку.
- Не любити і кривдити тварин.

15. Складання «Морального кодексу класу»

1. Кожний у класі має почувати себе у безпеці, тому ніхто не повинен битися або кривдити кого-небудь. Агресивність – ознака слабкості.
2. Усі в класі рівні незалежно від матеріального становища, національності, статі, раси і переконань.
3. Кожний має право на ім'я, і повинен звертатися до іншого тільки по імені.
4. Ніхто не повинен почувати себе приниженим або ображеним. Нікому не можна вигадувати клички або образливі прізвиська.
5. Усі повинні поважати право на власність і без дозволу не брати чужі речі, відбирати, ламати, ховати, псувати або викидати їх. Такої ж поваги заслуговує і власність школи.
6. Ніхто не повинен боятися висловлювати свою думку з будь-якого питання і бути осміяним. Інакомислення не є злочином.
7. Будь особистістю, яка відповідає за свої слова і вчинки. Не обмануй, завжди говори правду. Не хвалися, особливо тим, що не є твоєю власною заслугою
8. Не говори позаочі про людину. Скажи однокласнику прямо все, а не на вухо подрузі або другові.
9. Дорожи честю класу, школи, намагайся її відстояти і примножити.
- 10.Поважай думку старших, вмій її вислухати і зрозуміти.

Урок №18

Тема. Що таке «закон»? Хто приймає закони?

Мета: ознайомити учнів з поняттям «закон», пояснити важливість дотримання прийнятих у суспільстві законів. Допомогти учням усвідомити смисл понять «держава», «конституція», «права і обов'язки»; дати загальне поняття про моральні норми, загальнолюдські цінності. Виховувати пошану до законів України, поняття відповідальності за свої вчинки, сприяти формуванню правової свідомості молодших школярів.

Матеріал до уроку

1. Проблемне питання

- У народі кажуть: «У доброго господаря – лад у домі». А що значить лад?

(Лад – це стан, коли все робиться, виконується як слід, відповідно до певних вимог; згода, злагода в стосунках, взаєминах. Коли в домі лад, родина живе дружно, радісно й щасливо.)

- Звідки ж береться лад і як його завести?

- Тепер уявімо, що дім великий-превеликий – на цілу країну. Родина

також велика-велика – цілий народ. Якщо навіть невеличка сім'я без ладу жити не може, то народ тим більше. Щоб завести у домі свій лад, треба передусім мати... дім! Народ не господар у своїй країні, якщо не має своєї держави. ДЕРЖАВА – це і є дім для народу. А «...в своїй хаті своя правда, і сила, і воля...» (Тарас Шевченко)

- У своїй державі народ-господар запроваджує свій лад. Насамперед бере він до уваги найкращі, випробувані віками звичаї і заповіді свого народу. Пильно придивляється також до всього, що допомагає іншим народам добрий дім мати і гарне життя будувати: може, й для його добра треба запровадити щось нове, чого раніш у звичаях не було.

- Отож так заводиться лад. Важливо його завести, та не менш важливо – оберігати. А як? Жити по совісті й не бути байдужим до того, що навколо тебе.

2. Читання оповідання Василя Сухомлинського «Кожна людина повинна»

Мати з маленьким Петриком сіла в вагон. Їдуть вони в далеке південне місто на берег теплого моря – відпочивати.

Вечоріло. Мати послала на лаві постіль для себе і на окремій лавці – для Петрика. Хлопчик з'їв смачну булку з курячою ніжкою і яблуко. Ліг на м'яку подушку і питає матір:

– Мамо, ви говорили, що поїзд веде машиніст. А вночі хто веде поїзд?

– І вночі – машиніст, - відповіла мати.

– Як? – здивувався Петрик. – Невже він і вночі не спить?

– Не спить, синку.

– Ми спимо, а він – не спить? – ще більше здивувався Петрик.

– Так, машиніст не спить.

– Як же це так? – не міг зрозуміти Петрик. – Адже і йому спати хочеться!

– Хочеться, але він повинен вести поїзд. Кожна людина повинна.

– І я повинен? – запитав Петрик.

– І ти повинен.

– Що ж я повинен?

– Бути людиною, - відповіла мати. – Це – найголовніше.

Петрик довго не міг заснути.

3. Матеріал для вчителя

Ще в прадавні часи первісні люди відчували й зрозуміли, як добре, коли між ними є злагода. Разом легше було боронитися від дикого звіра, чужинців, нападників. Лише в гурті можна було пережити люту зиму, добути їжу, передати молодим набутий досвід. Звичайно, залежно від обставин життя, звичаї вироблялися різні: одні ловили рибу, другі полювали, а інші висівали зернятка в розпушену палицею землю. Але серед різних звичаїв поступово виявлялися найголовніші. Їх ще називають загальнолюдськими: триматися віри і звичаю, шанувати батька й матір, не вбивати, не красти, не свідчити неправдиво, не жадати чужого добра тощо. Християни та іудеї вірують,

що Бог через пророка Мойсея дав усі десять найголовніших заповідей. Вони записані у Законі Божому.

4. Робота із словником

ЗАКОН – встановлене найвищим органом державної влади загальнообов'язкове правило, яке має найвищу юридичну силу; загальноприйняте, усталене правило співжиття, норма поведінки.

Ви, напевно, чули від дорослих, що закони підказують нам усім – і малим, і дорослим – як жити у своїй країні та з її сусідами у злагоді й мирі. У кожній державі є один найголовніший Закон.

- Як він називається?

Кожен, хто хоче, щоб у спільному Домі-Державі всі жили щасливо, повинен добре знати Конституцію своєї держави, розуміти її, виконувати і боронити.

5. Розповідь учителя

Але хіба може кожна людина, а тим більше малоосвічена, заклопотана своїми справами і турботами, знати всі закони?! Треба відверто сказати: не може. Як же бути? Питання складне, але водночас і просте. Ми вже говорили про загальнолюдські цінності, про добро і зло. Зовсім не важко запам'ятати десять заповідей Божих, а серед них є:

- ✓ Заповідь 4-та – «шануй батька свого і матір свою»
- ✓ Заповідь 5-та – «не вбивай»
- ✓ Заповідь 7-ма – «не кради»
- ✓ Заповідь 8-ма – «не свідчи ложно».

Коротше можна сказати так: не чини і не бажай іншому того, чого не бажаєш собі. Близькими до них є моральні вимоги й інших світових релігій. Достатньо дотримуватись цих заповідей, щоб не стати на стежку злочину.

Але в житті часом виникають ситуації, коли треба знати конкретний закон, щоб через незнання його не постраждати самому і не заподіяти шкоди іншим.

6. Гра «Мікрофон»

- Хто може захистити інтереси і права людини, якщо вона не знає якогось закону?
(юристи, адвокати)

7. Виступ експертів

ЮРИСТ – людина, яка має професійні правові знання в галузі юридичних наук, законодавства і практики його застосування.

АДВОКАТ – особа, професією якої є надання юридичної допомоги громадянам чи організаціям, включаючи їх захист у суді. Це професійний радник з питань права.

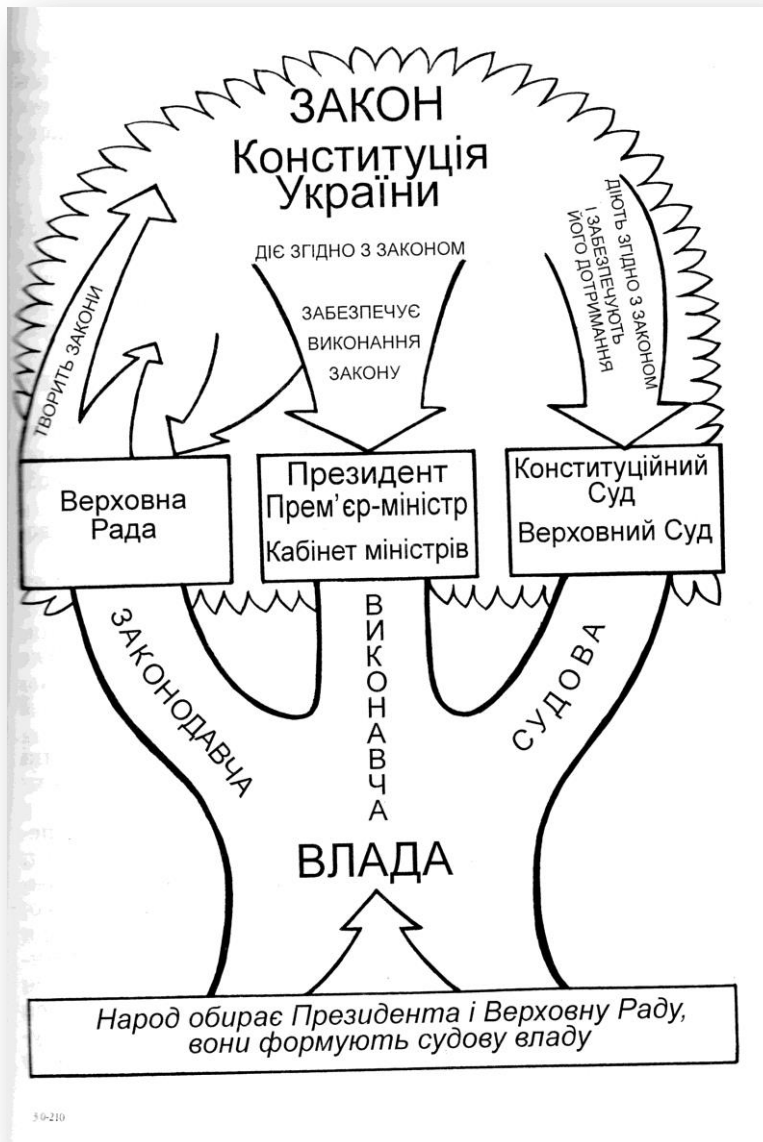
8. Матеріал для вчителя

Суспільство не може жити без законів. Без них люди не знали б, що їм можна робити, а що – ні. Для прийняття законів у державі існує спеціальний орган – Верховна Рада України.

Верховна Рада – це зібрання обраних народом людей, які приймають закони. Цих обранців називають депутатами. Щоб депутати могли успішно працювати, обирають керівника – Голову Верховної Ради.

Головою держави є президент. Президент призначає найголовніших керівників, він є гарантом дотримання Конституції, головнокомандувачем нашої армії, відповідає за підтримання стосунків нашої країни з іншими державами.

9. Розгляд таблиці

10. Гра «Якби я був депутатом» (робота в групах)

Учні обговорюють і пропонують «закони», які вони запропонували б прийняти, якби були депутатами.

Урок №19

Тема. Конституція – Основний закон держави. Чому необхідні закони

Мета. Ознайомити учнів із розділами та статтями Конституції України, шляхом порівняння конкретних прикладів дати можливість усвідомити значення Конституції в житті кожної людини, спонукати дітей старанно виконувати свої учнівські обов'язки; виховувати любов до своєї Вітчизни – України, до мови, повагу до державних символів України.

Матеріал до уроку

1. Інсценізація

На дошці висить плакат:

НАШ ЗАКОН – НАША СИЛА

Ч а к л у н.

- Який це ще закон? Сьогодні тут буде діяти тільки моя сила, бо я, чаклун, безжалісний володар Чорного лісу!

У ч и т е л ь.

- Закон – це правило.

Ч а к л у н.

- Ніяких правил!

У ч и т е л ь.

- Діти, а що б було, якби люди стали поводитися без правил?

Д і т и.

- Водії заїжджали б машинами на тротуар.
- Учні приходили б до школи, коли їм заманеться.
- Літаки стикалися б у повітрі тощо.

Ч а к л у н.

- От і гарно було б, як на мене!

У ч и т е л ь.

- Ні, Чаклуне, життя змусило людей встановити багато різних правил, і ми зустрічаємось з ними на кожному кроці. Діти, які ви знаєте правила?

Д і т и.

- Правила для учнів.
- Правила дорожнього руху.
- Правила поведінки на воді тощо.

У ч и т е л ь.

- Але є такі правила, що обов'язкові для всіх громадян країни, хто б вони не були. Це такі правила, що встановлюють порядок у всій державі, обов'язки кожного громадянина та його права. Ці правила затверджує Верховна Рада України, і називаються вони державними законами.
- Як же називається Основний Закон нашої держави?

2. Робота інформаторів

1-й і н ф о р м а т о р.

Конституція – це слово іноземне, воно означає «устрій», «установлення». Так називали постанови, що видавав імператор у Древньому Римі.

2-й і н ф о р м а т о р.

- Україна – це не тільки країна, це й держава. Вона має свою Конституцію, тобто правила, за якими живуть її люди – українці.

3-й і н ф о р м а т о р.

- Наша Конституція дуже молода. Вона була прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року. Але до Конституції, яка є чинною нині, були ще й інші.

4-й і н ф о р м а т о р.

- Конституція – Основний Закон України. Це невеличка книжечка, яка складається із вступної частини і 161 статті та є визначальною для всього українського народу.

5-й і н ф о р м а т о р.

- У розділі II Конституції України сформульовані права та обов'язки громадян України. На основі Конституції складаються всі інші закони, постанови, рішення, які регулюють діяльність і взаємини громадян.

6-й і н ф о р м а т о р.

Ми народ, що в своїй Конституції
Записав, що здобуто навік,
Що утверджено, завойовано,
В бурях віків, в жорстокій борні,
Що трудами й життям підготовлено
В роки миру і в грозяні дні...

3. Подорож сторінками Конституції

- Діти, я запрошую вас погортати сторінки нашої Конституції

У ч е н ь.

Україно, соборна державо,
Сонценосна колиско моя,
Ще не вмерла й не вмере твоя слава,
Завойована в чесних боях.

Ст. 1. Україна є суверенна, незалежна, демократична, соціалістична, правова держава.

У ч е н ь.

Велична, щедра і прекрасна мово!
Прозора й чиста, як гірська вода.
Це України мова барвінкова,
Така багата й вічно молода.

Ст. 10. Державною мовою в Україні є українська мова.

У ч и т е л ь.

- Наша мова багатостраждальна, багато лиха випало на її долю, але нікому не вдалося її знищити, примусити нас забути її.

У ч е н ь.

Київ – серце України

І найстарше місто в світі,
Хоч пройшов усякі зміни,
Гарний і в зимі, і в літі.

Ст. 20. Столицею України є місто
Київ.

У ч е н ь.

Сяє герб наш золотий,
Виблискує вогнисто.
Щоб жить щасливому тобі
Під небом синім, чистим.

Ст. 20. Державним Гербом України є тризуб.

У ч е н ь.

Поглянь, як прапор наш розцвів, -
На небі сонця краплі.
Вінок з кульбабок і волошок –
Жовто-блакитний прапор.

Ст. 20. Державний Прапор України –
стяг із двох рівновеликих
горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

У ч н і.

Ще не вмерла Україна,
І не вмере ніколи.
Слава тобі, Україно,
Від роду до роду.

Ст. 20. Державний Гімн України – національний гімн на
музику М. Вербицького, сл. П. Чубинського.

Ч а к л у н .

- От гарно ви розповідали! Тепер я навіть у Чорному Лісі пізнаю вашу
державу по її символах.

У ч е н ь.

Освіта – світло! Це запам'ятай!
У школі добре вчись.

І різні труднощі долай,
Лети до світла – ввись!

Ст. 53. Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Учитель.

- Діти, в Основному Законі написані не лише права громадян, а й їхні обов'язки!

Учень.

Ось небо чисте, волошкове
І шепіт ніжних квіт,
Вербички листячко шовкове –
Весь дивовижний світ.
Чарівний світ, неначе казка!
В нім скільки дива є!
Охороняй його, будь ласка,
Усе довкіл твоє!

Ст. 66. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодувати завдані ним збитки.

Учень.

От виросту та в армію піду
І буду захищати Україну!
Вітчизно рідна, я не підведу!
І ворогів я не пущу на Батьківщину.

Ст. 65. Захист Вітчизни... є обов'язком громадян України.

Учень.

У згусток спресований мудро і чисто,
Він смисл наших діянь і мрій,
Основа життя і мого, і Вітчизни,
І доля моя – мій Закон Основний.

Ст. 68. Кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України.

Ч а к л у н.

- Ну , от і все! Тепер усі будуть берегти природу, і зазеленіє мій Чорний Ліс! Будуть жити по законах. Який жах! Не буду більше чаклуном! Краще буду жити в цій країні! Тільки скажіть, як це зробити.

У ч и т е л ь.

- Треба добре засвоїти матеріал сьогоднішнього уроку. Ну що, діти, запросимо чаклуна на іспити?

4. Групова робота над творчим завданням

Стратегія «Трихвилинне есе»

- А тепер за 3 хвилини кожен з вас на аркуші напише або намалює те, що він хотів би зробити для України, щоб наша держава стала найкращою в світі.

5. Вправа «Мікрофон»

- Що таке Конституція?
- Скільки років нашій Конституції?
- Де і коли була прийнята Конституція України?
- Назвіть символи України.
- Що означає тризуб?
- А кольори прапора?
- Які статті ви запам'ятали, про що йде мова в них?

6.Прислів'я

Закони знати – державу захищати.

Хто Гімн знає – Україну прославляє.
Гімн співай – на грудях руку тримай.
Конституцію вивчати – права і обов'язки знати.
Де прапор піднімають, там Україну величають.
Кожна пташка свою пісню співа, кожна людина свій гімн зна.
Гербом дорожи – Україні служи.
Прапор цілувати – на вірність присягу складати.
Конституція нова – то здобутки наші і права.
Прапор цілуй, герб оберігай – Конституції закони пам'ятай.
По Конституції жити – народу служити.
У Конституції думка єдина – щоб була щаслива кожна людина.
Прапор над нами – перемога за нами.
Українські діти по конституції вчаться жити.
Гімном день починати – Україну величати.

Урок №20

Тема. **Обов'язки учнів. Правила поведінки в школі**

Мета: уточнити розуміння учнями поняття *культура поведінки*; вчити виявляти турботливе ставлення до оточуючих; продовжувати формувати в учнів розуміння важливості дотримання правил поведінки. Розвивати навички культурної поведінки. Виховувати почуття відповідальності за свої вчинки; формувати звичку приходити на заняття своєчасно, першими вітатися зі старшими, з ровесниками.

Матеріал до уроку

1. Вірш

День, як пісенька весела
День, як пісенька весела,
Облетів міста і села,
Кожен двір і кожен дім
Світлом виповнив своїм.
Приголубив хліб у полі,
Осіяв дуби, тополі,
І стежки, й шляхи довкола –
Щоб ішли малята в школу.

Василь

Струтинський

2. Інтерв'ю

- Що таке школа?
- Коли діти йдуть в школу?
- Ким ви стали, переступивши поріг школи?
- Чого навчають в школі?
- Для чого людині необхідно вчитися?

3. Матеріал для вчителя

Школа наша, виявляється, дуже стара. Їй уже 24 століття.

Коли вона з'явилася, стародавні греки назвали її *схоле*.

Нам би ця перша школа здалась досить дивною, якби вдалося в ній побувати. Це було місце, де діти проводили свій вільний час.

Та могли відвідувати школу не всі діти Стародавньої Греції, а лише хлопчики з вільних родин. Дітей рабів до школи не приймали, не ходили до школи й дівчатка.

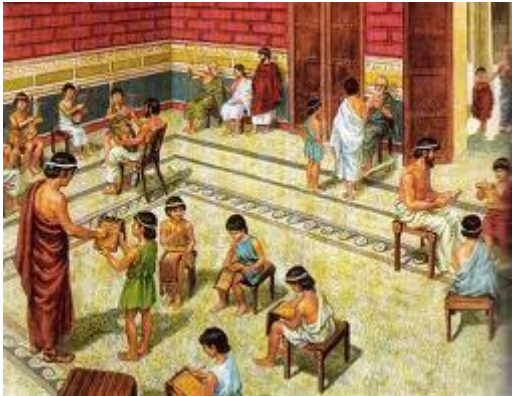
Школи були не однакові, а різні. В кожній з них навчали якомусь одному предмету. Спочатку хлопчики ходили до школи, в якій їх учили читати, писати й рахувати. З цієї школи вони переходили до іншої, де їх навчали співів, музики, поезії.

Завершувалося навчання в спеціальній школі, яка готувала майбутніх воїнів. Тут хлопці загартовувалися, вчилися володіти різними видами тогочасної зброї.

Школи ці були не державними, а належали окремим людям.

Кожен власник школи заводив у ній свої порядки.

А що означало слово *схоле*? Воно спочатку означало «затримка», потім – «заняття у вільний час». Далі цим словом греки почали називати читання, а ще пізніше – лекцію.

До нас, на наші слов'янські землі, школа прийшла тисячу років тому. І була вона на початку дуже схожою своїми порядками на оту давньогрецьку. Так само вчилися в ній діти заможних людей, так само учні піднімалися сходишками наук.

По дорозі до нас школа побувала у Стародавньому Римі, де учні вітали її словом «Салют!». У німецьких землях учні, приходячи у школу, чемно промовляли: «Гутен таг!» - «Добрий день!». у польській школі учні казали і кажуть сьогодні: «Дзієнь добри!». А оскільки польська мова теж слов'янська, як і українська, то перекладати це привітання не треба – і так зрозуміло: «День добрий!».

Так грецьке слово *схоле* по дорозі до нас і стало *школою*.

А. Коваль

4. Розповідь учителя з елементами бесіди

- Послухайте уривок оповідання про школу XV – XVI століття і скажіть, що вам у ній сподобалось, а що – ні.

У школі всі учні були рівні: і багаті, і бідні. Вони були зобов'язані утримувати лад і чистоту в школі. Щоб заохотити учнів до науки, давня школа придумала чергу місць у класі, від перших до останніх лав:

кращий учень просувався все ближче і ближче, доходив до першої лави, де сиділи найкращі учні – сенатори. Учень, що визначався найбільше з усіх, називався імператором і мав право сидіти на окремому місці поряд з вчителем. Нетямущим учням одягали на голову шапку з осячими вухами й садовили на останній, «осячій лавці». За будь-які шкільні провини карали різками. Учнем, який карав, був один із старших і сильніших.

- Яких би правил поведінки ви б не хотіли дотримуватися тепер?
- Які правила, на вашу думку, необхідно залишити у сучасній школі?

5. Робота з оповіданням

Розумна людина

Була колись війна. Вороже військо наближалось до одного містечка. От багачі кинулися звідти навтіки, приховавши усі скарби. А один учений чоловік іде собі в одній одежі, з пустими руками.

– Чому ж ти добра свого не рятував? – питають його люди.

А він і каже:

– Усе моє несу з собою, бо розум і знання у моїй голові, а немає у світі нічого ціннішого, ніж розум та наука.

- Як ви розумієте відповідь ученого чоловіка?

6. Вірші

Школа

Школо наша, школо,
Приголуб нас, мила,
Пригорни усіх нас,
Як голуб, під крила.
Ти нас всіх научиш,
Як у світі жити,
Як зло оминати,
Як добро чинити.
Бджілоньки – на квіти,
Дітоньки – до школи,
Там збирають мудрість,
Як мед в полі бджоли.

Марійка Підгірянкa

- Як поетеса ставиться до школи?

- Чого вчить дітей школа?
- Як ви розумієте слова «Там збирають мудрість, як мед в полі бджоли»?
- Чого вчить школа вас?

У школу

Дзвонить дзвіночок:

– Дзелень! Дзелень!

Сміється сонце,

Збудився день.

Кличе дзвіночок:

– Бім-бам! Бім-бам!

В школу збиратись

Час школярам!

Вчить пташка-мати

Своїх пташат

Вгору здійматись,

В хмари злітать.

Вчить рідна школа

Нас, школярів,

Щоб рідну мову

Кожен любив.

Славне минуле

Щоб кожен знав,

Про Україну

Щоб пам'ятав.

В школу ідемо

В радісний час.

Сонце сміється,

Вітає нас.

Щастя в науці

Бажає нам

Добрий дзвіночок:

-Бім-бам! Бім-бам!

Леся Храплива

- Чого вчить рідна школа?
- Чого бажає дітям добрий дзвіночок?
- Про яке право дитини йдеться у вірші?

Галя-невстигала

Галю, вставай умивайся

Та швидше до столу!

Галю, мерщій убирайся,

Бо спізнишся в школу!

Галя полежує, ніжитья і позіхає,

Довго з портфелем вовтузиться

І – не встигає.

В школі дзвінок продзвенів

І давно почалися уроки.

А коридором – чиї то? –

Лунають поспішливі кроки.

Клас уже знає:

Це знову спізнилася Галя.

Ні недаремно

Прозвали її невстигала.

Олег Орач

- Якою школяркою є Галя?
- Про який обов'язок школяра вона забувала?
- Чому Галя запізнювалася?
- Яким правом дитини Галя нехтує?

Не без причини

Кажуть учні, що Микола

Не щодня приходив в школу!

А послухати хлопчину:

Є на те свої причини.

То десь зошита посіяв,
То холодний вітер віяв.
То ганяв м'яча Микола
І прийшов додому кволий,
То протер запізно очі,
Бо дивився до півночі
Телевізора старанно –
Задрімав лише під ранок.
Тож прогулює хлопчина
Кожний раз не без причини!

М. Дмитрів

- Чи гарним учнем був Микола?
- Із яких причин він прогулював школу?
- Чи поважними були ці причини?
- Яким правом не користується хлопчик?

7. Прислів'я і приказки

- ✓ Ученому світ, а невченому тьма.
- ✓ Знайко біжить, а незнайко лежить.
- ✓ Вчитися ніколи не пізно.
- ✓ Учися азбуки, прийде хліб у руки.
- ✓ Вчися замолоду, не зазнаєш на старості голоду.
- ✓ Що знати і вміти, те за плечима не носити.
- ✓ Чого Івась не навчився, того Іван не буде знати.
- ✓ За науку цілуй батька й неньку в руку.

8. Робота в групах

Групами із 4-6 чоловік учні обговорюють і складають правила для школярів.

9. Гра «Правила для учнів»

Учитель читає вірш С. Маршака, а діти виконують відповідні рухи.

Заходить вчитель – треба встать. (Встають)

Коли дозволить, тихо сядь. (Тихо сідають)

Спитати хочеш – не гукай, (Сваряться пальчиком)
А тільки руку піднімай. (Піднімають руку)
У школі парту бережи. («Витирають» кришку парти)
І на парті не лежи. (Схиляються на парти)
Щоб урок минув не марно, треба сісти рівно, гарно.
(Випрямляються, кладуть руки на парту)
Не скрекочи на уроках, як папуга чи сорока.
(Махають руками, ніби птахи)

10. Вправа «Мікрофон»

- Як треба сидіти за партою?
- Чи можна запізнюватися на уроки? Чому?
- Що потрібно зробити, коли хочеш відповісти чи про щось запитати?
- Як потрібно ставитися до шкільного майна?

11. Бесіда

- Для чого необхідно суворо дотримуватись правил шкільного життя?
- Наведіть приклади того, як порушення шкільних правил призводило до сумних наслідків.
- Зробіть висновок про те, для чого ми вивчили певні правила поведінки.
- Учні нашого класу спілкуються не тільки на уроках, а й на перервах. Багато з вас не завжди чемно ставиться до своїх однокласників. А чому?
- Кожному хочеться мати вірних, надійних, добрих друзів. А чи ви є такими?
- Перерва – час для вашого відпочинку. Намагайтеся провести його весело і корисно для себе.

12. Гра «З добрим другом і дорога коротша»

Один з учнів виходить до дошки і описує свого друга, не називаючи його імені. Учні повинні вгадати ім'я того, про кого розповідали.

13. Обговорення ситуації

Продзвенів дзвінок на перерву, і Юрко кулею вискочив із класу. Він хотів купити пиріжок в їдальні і поспішав туди потрапити, поки не набігла велика черга. Він нісся коридором, розштовхуючи дітей, що розбігалися від нього. А тут в їдальні з'явилась Марія Петрівна. Юрко на хвилинку зупинився, а потім стрімголов кинувся в чергу і став знову

розштовхувати дітей. Зачепивши дівчинку ліктем, він навіть не озирнувся.

- Що ви можете сказати про хлопчика?
- Що робив Юрко неправильно?
- Як необхідно поводити себе в їдальні?

14. Загадки

Я беру в свою правицю
Із пенала помічницю.
Я писати тільки вчуся.
Зосереджуся, зберуся:
Крапка... рисочка... карлючка...
Наче пишем, - я і ...

(ручка)

Чи в лінійку, чи в клітинку
Чистим був, та за хвилинку
Мерехтить від цифр і літер...
Здогадались, що це, діти?
Ручці він говорить: «Прошу!»
Це шкільний учнівський

(зошит)

Наче райдуга, в коробці
Розмістились гарні хлопці.
Всі, неначе на підбір,
Тільки різний в них мундир.
Що за хлопчики оці?

Кольорові...

(олівці)

Її шанує кожен.
Вона повідать може
Про все на білім світі
Дорослому і дітям...
До знань веде доріжка,
Коли з тобою...

(книжка)

Рівно риску проведи
І квадратик спробуй,
Та візьми спочатку ти
Цю пряму особу.
Натиск витримає стійко
Впевнена, струнка...

(лінійка)

Вчить читати й рахувати,
І писати, і співати
Всіх дітей довкола
Наша любя...

(школа)

Ось до класу всіх скликає
Голосистий наш дзвінок,
І ми радо поспішаєм
Не в садок, а на...

(урок)

Він нам, як мама, дорогий,
Він хоче нас навчити
Любити край чудовий свій.
Це мудрий наш ...

(учитель)

15. Ознайомлення з правилами поведінки в бібліотеці

- Усі знання людства занотовані в книгах. Книги – наше духовне багатство. Вони зберігаються в

бібліотеках. Якщо ви хочете дізнатися щось новеньке для себе – завітайте до бібліотеки. Насамперед, запам'ятайте правила поведінки в бібліотеці:

- ✓ Зберігайте тишу, перебуваючи в приміщенні бібліотеки.
- ✓ Не заважайте своїм товаришам зайвими питаннями.
- ✓ Книги беріть акуратно, не згинайте сторінок.
- ✓ Будьте ввічливими.

16. Рольові ігри «Ми в їдальні», «Ми в бібліотеці»

17. Бліц-турнір

1. Як називається приміщення, в якому школярі навчаються?
(Клас)
2. Де учні відпочивають під час перерви?
(У коридорі)
3. Де проводяться уроки фізкультури?
(У спортивному залі)
4. Де учні їдять під час великої перерви?
(У шкільній їдальні)
5. Де школярі отримують підручники, беруть для читання художні книги?
(У бібліотеці)
6. До кого ви звертаєтесь, коли погано почуваєтесь?
(До медпрацівника у медпункті)
7. У якому приміщенні ви вчитеся працювати на комп'ютері?
(У комп'ютерному класі)

18. Це цікаво

Китай

Учні тримають руки не на парті, а за спиною. Це корисно для постави.

Індія

В одній провінції існує звичай: якщо учень прогулює урок, то замість нього в школу йде хтось із членів сім'ї.

Америка

У школу йдуть у 5 років. Парті на коліщатах. На дошці пишуть фломастерами.

Японія

Заняття починаються 1 квітня. У класі можна побачити живих рибок, красивих жуків і птахів.

Права дитини та їх захист

Урок №21

Тема. Права людини. Хто і як захищає права людини

Мета: ознайомити дітей із Загальною декларацією прав людини, донести її важливість до людей всього світу; виховувати почуття власної гідності; прищеплювати розуміння того, що людина живе в багатосторонньому світі і повинна вміти користуватися правами з Декларації.

Матеріал до уроку

1. Матеріал для вчителя

Складною проблемою сучасного людства є права дітей, оскільки, на жаль, життя, здоров'я, навчання, щастя дітей всього світу поки що недостатньо захищені. Про це багато пишуть і говорять, але кількість нещасних дітей не зменшується. Сьогодні 250 мільйонів дітей у світі живе за рахунок важкої праці, жебрацтва, пограбувань. Поширюється торгівля дітьми.

В Україні з'явився новий тип дитини – «діти вулиці». Це діти, що не відвідують школу, а проживають на вулиці. У багатьох з них проблемні або неповні сім'ї.

2. Гра «Мікрофон»

- До яких наслідків це може призвести все людство, Україну зокрема?
- Що має робити держава для запобігання такому становищу?

3. Дидактична гра «Радники»

Діти діляться на групи, готують документи про права дитини

- Які права, на вашу думку, повинен містити цей документ?

4. Обговорення прав дитини

Гра «Нескінченний ланцюжок думок»

Діти, працюючи в групах, обговорюють, які права мають і повинні мати діти.

5. Ознайомлення із Загальною декларацією прав людини

1. 10 грудня 1948 року у місті Нью-Йорку на Генеральній Асамблеї ООН було прийнято Загальну декларацію прав людини. Весь світ був наляканий і змучений страхіттями Другої світової війни, яка нещодавно закінчилася.

У ній було визнано, що найголовніша цінність на Землі –

людина, кожна людська істота на Землі народжується з правом жити по-людськи і з обов'язками перед іншими людьми.

2. Держава визнала, що існує ще й дитячий світ. Найбільш незахищеними й діти. Тому ООН у 1959 році прийняла Декларацію прав дитини. У Декларації сказано, що дитина потребує спеціальної охорони і піклування.

3. П Л А К А Т

«10 грудня – День прав людини»

Цей день увійшов в історію планети Земля як День прав людини.

6. Ознайомлення з окремими статтями Декларації

Знайте, що усі ви рівні
Від народження в правах.
І людина змалку – вільна,
Наче в небі синій птах...

Знайте ж: змалечку всіх діток
Треба вчить, оберігати,
І ніхто у всьому світі
Їх не сміє ображати!

Треба діткам всього світу
Не сваритись, а дружити.
І по правилах хороших,
По закону треба жити.

7. Моральні ситуації

1. Зайчєня, Лисиця, Ведмідь.

З А Й Ч Е Н Я

Раз, два, три, чотири, п'ять –
Вийшов зайчик погулять!

В мене є смачна цукерка,
Є скакалка, є люстерко! (показує)

Л И С И Ц Я

Йди сюди, малюк вухатий!..

Мушиш все мені віддати!

Дай скакалку, дай цукерку!

Та й нащо тобі люстерко?

Це мені воно згодиться,

Я ж красунечка-лисиця!

(дивиться, милується собою, а Зайчєня плаче)

В Е Д М І Д Ь

Декларації, Лисице,

Ти, звичайно, не читала.

Є такий закон на світі,

Це серйозна дуже справа.

Ображати не маєш права

Слабших себе і малих!

Тож віддай все малюкові,
Бо такий закон для всіх!

- Хто в цьому випадку знає закон і право?

Ст. 3. Кожна людина має право на життя, на свободу й особисту недоторканність.

- 2. Кішка, Кошенята, Собачка.

С О Б А Ч К А

Добрий день, кумасю Кішко,
Йди, посидимо хоч трішки.

К І Ш К А

Ой, нема коли сидіти:

Он, гуляють в мене діти.

(кошенята граються м'ячем)

К О Ш Е Н Я Т А

Кидай м'яч! Мерщій лови!

Ось, дивися, раз, два, три! (кидає)

Ой! Мені не повезло,

Я розбив чуже вікно!(злякано присідає)

С О Б А К А

Зараз Кошеня погане

Ремінцем я враз дістану!

К І Ш К А

Не чіпай його, не смій,

Кошеня – синочок мій!

На дитя не слід кричати

І жорстоко так карати.

Тож вгамуйся в цю ж хвилину,

Не порушуй прав дитини!

- Як ви думаєте, як закінчиться ця історія? Чи треба карати кошенят?

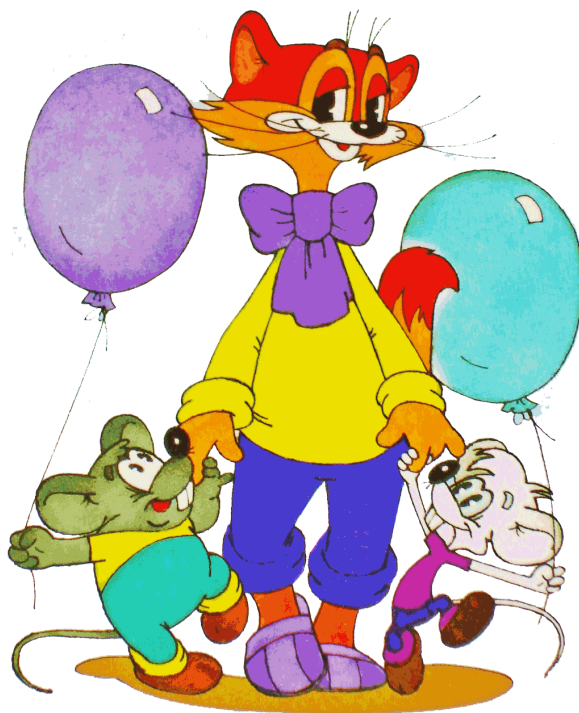
Ст. 5. Ніхто не повинен зазнавати знущань або жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, ставлення чи покарання.

8. Хвилинка творчої уяви

- Намалуйте свою сім'ю. Але ми будемо малювати не звичайні портрети мами, тата, а намалюємо картину: «Моя сім'я – квітуча клумба».

9. Гра «Підкажи словечко»

- ✓ Нащо кращий клад, коли в сім'ї - ... (лад)
- ✓ Миротворця із мультфільму знає весь малий народ.
Це, звичайно, дуже добрий і веселий ... (Леопольд)
- ✓ Завжди поруч з нами наша рідна ... (мама)
- ✓ Сонце світить веселіше, яскравіш квітує луг,
Якщо поруч добрий, щирий. Вірний і хороший ... (друг).

10. Бліц-опитування

- Який документ закріпив права людей?
- Коли була прийнята Загальна декларація прав людини?
- Який день був визнаний Днем прав людини?

Урок №22

Тема. Права дітей та їх захисники. (урок-подорож)

Мета: узагальнювати і розширювати знання дітей про їхні права та обов'язки. Виховувати почуття власної гідності, відповідальності за свої вчинки, бажання бути чесною і справедливою людиною. Розвивати спостережливість, активну життєву позицію.

Матеріал до уроку

Ведучий

- Діти! Сьогодні ми з вами проведемо гру-подорож, будемо подорожувати Океаном Прав. Ось перед вами карта цього океану. У цій подорожі беруть участь дві команди кораблів: «Кмітливий» та «Винахідливий». Давайте познайомимося з учасниками команд.

1-й капітан (шикує свою команду)

- Наш девіз!

Кмітливі труднощі долають,

Вони завжди перемагають.

Перемогу ми здобудемо,

В боротьбі ми перші будемо!

2-й капітан (шикує свою команду)

- Наш девіз!

Винахідливі завжди

Сухими вийдуть із води.

Важких завдань для нас немає,

Сьогодні ми перемагаєм!

Ведучий

- Команди кораблів готові, і ми вирушаємо в подорож. Мета нашої подорожі – досягти порту Перемоги. Перше питання – капітанам.

- Для чого треба знати права?

1-й капітан

Права треба знати,
Щоб вміти себе захищати,
В біду не потрапляти
Та закони країни знати.

2-й капітан

З кожним роком, з кожним днем
Ми міцнієм і ростем.
Ми права людини знаєм,
Бо постійно їх вивчаєм.

Ведучий

- В яких документах записані права дитини?

1-й капітан

- У Загальній Декларації прав дитини (1959 р.)

2-й капітан

- Та в Конвенції про права дитини (1989 р.)

Ведучий

- На нашому шляху Океаном Прав буде чимало труднощів та несподіванок. Давайте поглянемо на карту й вирушимо до першого пункту нашої подорожі – ми повинні познайомитися з правами. Починайте, учасники!

1-й учень

- Право на життя має кожна дитина. Про це записано в Ст. 3 Загальної декларації прав людини і в Ст. 27 Конституції України. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Яка це радість – жити!
Творити чудеса!
Сміятись і радіти,
Як вранішня роса.

2-й учень

- Відгадайте загадку:

Нас не було, а воно було,
Нас не буде, а воно буде.
Ніхто ні в кого його не бачив,
А в кожного з нас воно є.

(ім'я)

- Право на ім'я має кожна дитина. Ім'я дитині дають батьки. Воно записано в документі – свідоцтві про народження.
- А чи знаєте ви, що означає ваше ім'я?

Допитлива дівчина наша
Наталка –

Її називають Наталка-питалка.

Питає Наталка: «Чому я так звуся?

І чому Мариною зветься матуся?

Найкраща подружка моя – Катерина.

А в класі у нас і Оксана, й Ірина.

І Зоя, і Соня, і Клара, й Галина,

Лариса, Олена та ще й Василина.»

«Імення ці давні, - вчителька каже, -

Із Греції й Риму, із Заходу й Сходу.

Вони нам дістались від різних народів.

А що воно значить, послухай, дитино:

Наталія – рідна, морська – то Марина.

А Зоя – життя, чистота – Катерина,

Оксана – чужа, ну, а мир – то Ірина.

Олена – то світло, Лариса – то чайка.

Усе зрозуміло, мале запитайко?»

3-й учень

- Кожна дитина має право на відпочинок, про це записано в Ст. 45 Конституції України.

Вечірній час, метелиця мете,

Вітрисько дме в шибки та у причілок.

Татусь читає, мама щось плете.

Зима для хлібороба – відпочинок.

Під завірюхи нескінченних снів
Вмикаєм телевізор я і тато.

І на екрані танець лебедів
Танцюють молоденькі лебедята.
Я музику сполохати боюсь.
Вона прекрасна, ніби дивне диво.
Заслухавсь зачарований татусь,
І мама посміхається мрійливо...

4-й учень

- Право на житло записане в Ст. 47 Конституції України та в Ст. 12 Загальної декларації прав людини.
У нас планета не тісна,
Як усім відомо,
Мусить кожного вона
Забезпечить домом.

Ведучий

- До вашої уваги – казка.
Відгадайте, що це за казка, і скажіть, про яке право йде у ній мова.

*Инсценізація уривку казки
«Рукавичка»*

Ведучий

- Як називається ця казка?

- Про яке право йдеться?

5-й учень

- Всі діти мають право на любов і піклування з боку батьків.

Я прокидаюсь рано
Й зразу, хоч ще не встаю,
Тільки спросоння погляну,
Бачу матусю свою.
Мати – досвітня пташинка,
З досвітку віч не зімкне,
Ходить по хаті навшпиньки,
Щоб не збудити мене.
Мати – то сонечко рідне,
Сонечко ясне, земне,
Слово її заповітне
Гріє і живить мене.

6-й учень

- Діти мають право говорити рідною мовою.
 - Мова! А що таке мова?
- Народ говорить, що слово до слова – зложиться мова.

- А Т. Г. Шевченко ось як про неї писав:
«Ну, що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється, ожива, як їх почує...»

Українська мова світанкова
Сьогодні серед інших мов звучить.
Державною є наша рідна мова!
Їй у віках тепер судилось жити!

8-й учень

- Право на працю записане в Ст. 43 Конституції України.
Труд оживляє гори й води,
У нім ніщо не пропада,
Бо мертва є краса природи

Й краса людини без труда.

Ведучий

- Спасибі вам, команди. Ви показали мешканцям цього острова, що добре знаєте свої права. Увага! Ми наближаємося до бухти піратів.

1-й пірат

- Про яке право говориться у цьому вірші?

Ну, прокидайтеся, діти.
Ранок – до книжки пора!
Сонечко вспіло залити
Все посереду двора!
Швидше вдягайтесь до
школи!
Кращі прогаєте дні –
Пізно вертати, ніколи
Їх не повернете, ні!
Змалку кохайтесь в освіті,
Змалку розширюйте ум,
Бо доведеться у світі
Всяких назнатися дум!
(Право на освіту)

2-й пірат

- Уважно послушайте розповідь і скажіть, чому плакав Сергійко.

Три тижні не був у школі Сергій – хворів. Скучив за друзями, вчителем. Радісний, схвильований прийшов він до школи після хвороби. Ось його парта, ось і друзі. Думав хлопчик, що в очах товаришів він побачить радість, здивування. Але їхні очі були спокійні, байдужі. Сусід по парті спитав:

- Ти виконав сьогодні завдання?
- Виконав, - відповів Сергій і заплакав.

Ведучий

- Чому ж заплакав хлопчик?

1-й пірат

- Які ви знаєте прислів'я про дружбу і товаришування?
 - ✓ Вірний приятель – то найбільший скарб.
 - ✓ Чоловік без друга – що їжа без солі.

- ✓ Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже.

2-й пірат

- Назвіть казки, у яких порушується якийсь право.
(«Попелюшка», «Золотий ключик»)

Пірати

- Молодці! Ми вам дозволяємо подорожувати далі.

Ведучий

- Дякуємо вам, учасники! Ось і дійшли ми до мети нашої подорожі – Порту Перемоги. Щоб вміти себе захищати, в біду не потрапляти, давайте завжди пам'ятати свої права!

Урок №23

Тема. **Право на свободу, честь та гідність**

Мета: формувати поняття «людська гідність», розширювати знання учнів про культуру та правила життя в суспільстві, знання про кращі людські якості. Розвивати вміння з'ясовувати причини конфліктів та способи їх уникнення. Виховувати доброзичливість, миролюбність, вміння захистити себе.

Матеріал до уроку

1. Матеріал для учителя

У народних казках нерідко зустрічається ситуація, коли герою трапляється на шляху камінь, на якому написано: «Ліворуч підеш – багатство знайдеш, праворуч підеш – славу знайдеш, прямо підеш - ...».

Цікаво, але життя влаштовано саме так, що людина весь час знаходиться

перед вибором: як вчинити, куди йти, і часто, крім власної совісті, розуму і досвіду, нікому підказати.

Людина має *свободу волі*, що означає моральний вибір між добром і злом, і оскільки вибір залежить від неї самої, то ці дії можуть бути оцінені іноді як заслуга, а іноді як провина, бо в основі лежить відповідальність.

2. Обговорення проблемних ситуацій

- ❖ Ти заходиш у клас і бачиш бійку між твоїми друзями.
Як вчинив би ти?
- ❖ Ти запізнюєшся до басейну, а бабуся просить збігати в аптеку.
Як вчинив би ти?
- ❖ Ти бачив, як твій друг надряпав на парті якесь слово. Вчителька запитує: «Хто знає, чия це робота?»
Що ти зробиш?

- ❖ Старший братик намалював за тебе малюнок на виставку. Його визнали найкращим і запрошують тебе для нагородження. Що ти будеш робити?

3. Документи

- ❖ **Статті Конституції**

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

- ❖ **Сторінками Загальної декларації прав людини**

Стаття 18. Кожна людина має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає в себе свободу змінювати свою релігію або переконання .

Стаття 19. Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати й поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

- ❖ **Конвенція ООН про права дитини**

Стаття 12. Висловлення поглядів. Дитина має право на висловлення своїх поглядів і на те, що її погляди братимуться до уваги.

Стаття 16. Особисте життя честь та гідність. Жодна дитина не може бути об'єктом втручання в здійснення її права на особисте й родинне життя, недоторканість житла, таємницю кореспонденції.

4. Читання оповідання Всеволода Нестайка «Руденький»

На дитячому майданчику гралося двоє хлопчиків і дівчинка. Бабуся дала кожному по цукерці. Чорнявий хлопчик похапливо тицьнув цукерку до рота. Тим часом дівчинка і руденький хлопчик свої ще тільки розгортали. Враз чорнявий хлопчик вихопив у дівчинки цукерку і дременує у під'їзд. Дівчинка зойкнула, скривилась і заплакала.

Руденький подивився на дівчинку, тоді на свою цукерку, тоді знову на дівчинку, тицьнув їй цукерку і швидко пішов геть. Наче боявся, що вона поверне її.

Коли він проходив повз дідуса, який сидів на лавочці і все те бачив, дідусь усміхнувся до нього і сказав:

– Ти зробив правильно. Ти хороший хлопчик.

Руденький спинився, почервонів. Потім зітхнув:

– Ні, дідусю, я не зовсім хороший... Мені не хотілося віддавати... Правда!.. І чого поганим бути легко, а хорошим важко? Мені інколи хочеться бути поганим. Але... але соромно.

Дідусь пильно глянув на нього.

– Ну, тоді я помилився. Пробач. Ти не просто хороший хлопчик. Ти справжній молодець! Бо в тебе є совість. А совість, голубе мій, - це в людині головне.

І дідусь ласкаво поплескав його по плечу.

- Що сподобалося вам у поведінці хлопчиків, а що – ні?
- Чи можна з поведінки руденького хлопчика зробити висновок, що він стане справжньою людиною?
- Чи хотіли б ви брати з нього приклад?

5. Читання тексту. Складання кінцівки оповідання.

Де справжнє «Я»

Уранці Микола встав не з тієї ноги. Він гаркнув на бабусю, яка дала йому з'їсти котлету. Штурхонув малого братика Федора, який здивовано запитав бабусю, чому Миколка «кличить». Вискочив Микола з дому злий і понісся до школи. По дорозі помітив Клавдію Іванівну і стишив ходу. Порівнявшись з учителькою, ввічливо нахилив голову, всміхнувся і прощобетав:

– Доброго ранку, Клавдіє Іванівно. Дозвольте, я вам портфельчик піднесу. Не заперечуєте? Дякую. Чи не правда, чудова погода?

Попрощавшись у гардеробі з учителькою, він став стягувати з себе пальто.

– Привіт, Колю! – привіталася з ним Марійка. – Що ти такий невеселий?

– Дми звідси, Антонова, а то як вріжу, - відрубав хлопець. – І без тебе турбот!

Тут у вестибюль зайшла Марійчина мама. Миколка виструнчився і розтягнув рота в нещирій усмішці:

– Драстуйте, дуже радий вас бачити. А ми тут з Марійкою балакаємо...

Через секунду на сходах його обличчя знову набуло злого виразу.

– Ану, розійдись, малеча! Вештаються тут...

Раптом його обличчя знову стало солодким, наче його сиропом залили.

– Привіт, Оленько! Як поживаєш? Так, я вчора телефонував, хотів поцікавитися, як там у тебе з математикою. Не даси зошита, га? Дякую, дуже вдячний, - задоволений Микола пішов списувати домашнє завдання.

І враз його так пересмикнуло, що приховати вже не можна було. Хлопець побачив

директора Анатолія Федоровича і намагався зробити потрібний вираз обличчя, але зла гримаса не сходила з нього.

– Доброго дня, Анатолію Федоровичу, - скрипучим голосом привітався і злостиво блімнув очима. – Дуже радий, Анатолію

*Федоровичу. Дякую, будь ласка, доброго дня, Анатолію Федоровичу.
Вибачте, ура, будьте ласкаві, усього найкращого...*

Директор з жахом відсахнувся:

– Що з тобою? Де твоє обличчя?

*Миколка кинувся до дзеркала і, глянувши в нього, з жахом
закричав...*

За І. Оні

- Скільки в Миколки «Я»?
- Із ким хлопчик був ввічливим, а з ким грубим?
- Чи порушив Микола право на гідність людини?
- Допоможіть хлопчикові знайти своє обличчя: порадьте Миколі, що йому треба змінити.

Складіть кінцівку оповідання.

6. Словничок

Гідність - це людська якість, яка допомагає бути добрим, чуйним, людяним, поважати людей і самого себе. Вона підкреслює чистоту людської душі.

7. Вірш

Не спиняй думок крилатих

Не спиняй думок
крилатих,
Хай летять в світи:
Безліч дивних див
угледиш
Їх очима ти.

Обніми рукою землю,
Кров'ю обігрій,
Але духу, духу тісно
На землі малій.

Хай тобі людський мурашник
Наче рідний брат,
Але ти на світ широкий
Не дивись з-за ґрат

В небо линь,
Де світ прекрасний,
Сонячно-ясний...
В раюванні дух свій світлий
З його сяйвом злий.
Олександр Олесь

8. Інценування казки

В одній оселі жила вдова з дочкою Злою Колючкою. А разом з ними – її небога, Добра Троянда. З дня у день тітка і двоюрідна сестра шукало способу, як згубити Добру Троянду. Вони її били, мучили голодом.

Одного холодного ранку Зла Колючка забажала дістати фіалок.

Зла Колючка. Добра Трояндо, принеси лісових фіалок. Я хочу ними прикрасити своє волосся.

Добра Троянда. Але, люба сестро, я ніколи не чула, щоб фіалки розпускалися під снігом.

Зла Колючка. Ти смієш мені перечити, коли я наказую! Якщо ти зараз не підеш у ліс, якщо не принесеш мені фіалок, я заб'ю тебе до смерті.

Тітка. Ми тебе годуємо, одягаємо, а ти ще й базікаєш!

Тітка схопила дівчину за плечі, виштовхала з хати і зачинила двері.

- Як поводитися тітка з небогою?
- Які права людини порушила тітка?

9. Моральний висновок

Будь правдивим, але не жорстоким,
Гідність май, та іншого шануй!
Будь людиною, і кожним кроком
Це тактовно й скромно демонструй.

Урок №24

Тема. Як захистити себе від поганого ставлення

Мета: вчити учнів орієнтуватися в загрозованих для життя і здоров'я ситуаціях, вибирати можливі дії для самозахисту. Розвивати вміння уникати конфліктів та розв'язувати ті, що виникли. Виховувати винахідливість, сміливість, бажання захистити свою гідність.

Матеріал до уроку

1. Читання оповідання

Помстилася

Катя підійшла до свого столу і оторопіла: шухляда була висунута, нові фарби розкидані, пензлики забруднені, а на столі розтеклася калюжа брудної води.

– Олесю! – погукала Катя. – Олесю! – І, затуливши обличчя руками, голосно заплакала.

Олесь просунув у двері круглу голову. Щоки й ніс у нього були вимазані фарбами.

– Я тобі нічого не зробив! – скоромовкою сказав він.

Катя кинулася на нього з кулаками, але братик зник за дверима й через відчинене вікно стрибнув у сад.

– Я тобі помиуся! – погрожувала крізь сльози Катя.

Олесь, як мавпочка, видерся на дерево і, нахилившись з нижньої гілки, показав сестрі «носа».

– Розревлася! Було б чого, а то за якусь там фарбу! Рюмса!

– Ти в мене теж заревеш! – кричала Катя. – Ще й як заревеш!

– Щоб я заплакав? Адзуськи, - Олесь засміявся і швидко видряпався вгору. – Ти спочатку піймай мене.

Нараз він оступився і повис на тонкій гілці. Гілка хруснула й зламалася. Олесь упав. Катя прожогом кинулася в сад. Вона одразу забула про свої зіпсовані фарби й сварку з братом.

– Олесю! – кликала вона. – Олесю!

Братик сидів на землі і, затуляючи руками голову, злякано дивився на неї.

– Устань! Устань!

Але Олесь увібрав голову в плечі й зажмурився.

– Що, забився? – злякано запитувала Катя, обмацуючи Олесеві колінця. – Тримайся за мене.

Вона обняла братика за плечі і обережно поставила його на ноги.

– Тобі боляче?

Олесь кивнув і враз заплакав.

– Що, не можеш стояти? – запитала Катя. Олесь заплакав ще голосніше і пригорнувся до сестрички.

– Я ніколи більше не братиму твої фарби... Ніколи... ніколи... ніколи!

В. Осеева

- Які стосунки були між братом і сестрою?
- Що сталося цього разу?
- Чому плакав Олесь?
- Як він повинен був поводитися, щоб сестричка на нього не злилася і не погрожувала йому?
- Чи люблять Олесь і Катя один одного?

2. Передбачай наслідки своїх вчинків

Відомо, що розумна людина не вчинить нічого поганого. Але відомо також, що не всяку людину, яка знає багато, можна назвати розумною.

Важливо не просто запам'ятовувати багато інформації, а порівнювати її, оцінювати, знаходити зв'язок між вчинком і його наслідком.

Люди відрізняються ще й тим, що одні спочатку думають, а потім вже говорять і роблять, а інші – спочатку говорять і роблять, а потім думають.

Л. Толстой

3. Вправа «Мікрофон»

- ❖ Чому так важливо передбачати наслідки своїх вчинків?

4. Читання оповідання

Чарівне слово

Маленький дідусь із довгою сивою бородою сидів на лавці і парасолькою креслив щось на піску.

– Посуньтесь, - сказав йому Павлик і сів скраєчку.

Дідусь посунувся і, глянувши на червоне, сердите обличчя хлопчика, запитав:

– З тобою щось скоїлося?

– Ну й нехай! А вам хіба що? – покосився на нього Павлик.

– Мені-то байдуже. А ось ти щойно галасував, плакав, сварився з кимось...

– Ще б пак! – сердито буркнув хлопчик. – Я скоро зовсім утечу з дому.

– Втечеш?

– Утечу! Через одну Оленку втечу. – Павлик стиснув кулаки. – Я зараз її мало не відлущував. Жодної фарби не дає! А у самої он скільки!

– Не дає? Пусте, через це тікати не варто.

– Не лише через це. Бабуся за одну морквину з кухні мене прогнала... просто ганчіркою, ганчіркою...

– Дурниці! – сказав дідусь. – Один насварить, другий пожаліє.

– Ніхто мене не жаліє! – вигукнув Павлик. – Брат на човні їде кататися, а мене не бере.

Я йому кажу: «Візьми краще, все одно я від тебе не відстану, весла поцуплю, сам у човен залізу!»

Павлик стукнув кулаком по лавці. І раптом замовк.

– Отже, не бере тебе брат?

– А чого це ви все питаєте?

Дідусь розгладив довгу бороду.

– Я хочу тобі допомогти. Є таке чарівне слово...

Павлик роззявив рота.

– Я скажу тобі це слово. Але запам'ятай: говорити його треба тихим голосом, дивлячись прямо у вічі тому, з ким розмовляєш. Запам'ятай – тихим голосом, дивлячись прямо у вічі...

– А яке слово?

Дідусь нахилився до самісінького вуха хлопчика. М'яка борода його торкнулася Павликової щоки. Він прошепотів щось і голосно додав:

– Це чарівне слово. Але ти не забудь, як треба говорити його.

– Я спробую, - усміхнувся Павлик, - я зараз же спробую. – Він схопився і побіг додому.

Оленка сиділа за столом і малювала. Фарби – зелені, сині, червоні – лежали перед нею. Побачивши Павлика, вона в цю ж мить згребла їх у купу і накрила рукою.

«Обдурих дідусь! – з досадою подумав хлопчик. – Хіба така розуміє чарівне слово!..»

Павлик боком підійшов до сестри і смикнув її за рукав. Сестра оглянулася. Тоді, дивлячись їй у вічі, тихим голосом хлопчик попросив:

– Оленко, дай мені одну фарбу ... Будь ласка...

Оленка здивовано підвела на нього очі і збентежено пробурмотіла:

– Яку тобі?

– Мені синю, - боязко сказав Павлик.

Він узяв фарбу, потримав її в руках, походив з нею по кімнаті й віддав знову сестрі. Йому не потрібна була фарба. Він думав тепер тільки про чарівне слово.

«Піду ще до бабусі. Вона саме куховарить. Прожене чи ні?»

Павлик відчинив двері в кухню. Бабуся знімала з дека гарячі пиріжки. Онук підбіг до неї, обома руками повернув до себе червоне, зморшкувате бабусине лице, подивився їй у вічі й прошепотів:

– Дай мені шматочок пиріжка... будь ласка.

Бабуся випросталася. Чарівне слово так і засяяло в кожній її зморшці, очах, усмішці.

– Гаряченького... гаряченького захотів, голубе мій! – примовляла вона, вибираючи найкращого, рум'яного пиріжка.

Павлик підстрибнув на radoщах і розцілував бабуся в обидві щоки.

«Чарівник! Чарівник!» - говорив сам до себе, згадуючи дідуся.

За обідом Павлик сидів принишклий і прислухався до кожного братового слова. Коли брат сказав, що поїде кататися на човні, Павлик поклав руку йому на плече і тихо попросив:

– Візьми мене, будь ласка.

За столом одразу всі замовкли. Брат звів брови й усміхнувся.

– Візьми його, - раптом сказала сестра. – Хіба тобі важко?

– Та чому б і не взяти? – усміхнулась бабуся. – Авжеж візьми.

– Будь ласка, - повторив Павлик.

Брат голосно засміявся, поплескав хлопчика по плечу, скуповдив йому чуба.

– Ой ти, мандрівнику! Ну, гаразд, збирайся!

«Допомогло! Знову допомогло!» Павлик вискочив з-за столу й побіг на вулицю.

Та в сквері дідуся вже не було. Лавка була порожня, і тільки на піску лишилися накреслені парасолькою незрозумілі знаки.

В. Осеєва

- ❖ Як повадився Павлик із своїми рідними?
- ❖ Чому вони теж його ображали?
- ❖ Хто пригадає «золоте правило» спілкування з іншими людьми?

5. Щоб не виникла сварка

- ✓ Не накопичуйте образ і не дуйтеся, краще першим посміхнутися.

- ✓ У вирішальний момент себе стримати і уникнути конфлікту.
- ✓ Намагайтеся виявити толерантність (терпимість), аби почути й іншу (чужу) думку.
- ✓ У ставленні до інших завжди будь чемним, уважним, доброзичливим.

- ✓ Ніколи не дозволяй собі насміятися над недоліками іншої людини.
- ✓ Не намагайся бути «кращим» за всіх.
- ✓ Не соромся поступатися іншому.

6. Робота з картками

- Які проблеми дітей зображені на малюнку?
- Хто їхні порадики?
- Укажіть стрілочками, до кого треба звертатися по допомогу у цих ситуаціях?
 - Порвався одяг – звертайся до батьків.
 - Болить голова – допоможе лікар.
 - Тебе ображають хулігани – прийде на допомогу міліціонер.
 - Проблеми з навчанням – допоможе вчитель.

Висновок: у дитини багато порадикив і захисників; не соромтеся звертатися за порадою до дорослих, прислухайтеся до їхніх порад.

Урок №25

Тема. **Що означає право на охорону здоров'я? Як дбати про своє здоров'я?**

Мета: пояснити учням, що право на здоров'я є одним із головних прав людини; розширювати і поглиблювати знання дітей про важливість збереження здоров'я самою людиною; уточнити і розширити знання учнів про режим дня, правильний розподіл свого часу; вчити, як не заподіяти шкоди собі та іншим. Виховувати бажання дотримуватись здорового способу життя і дбайливо ставитись до себе.

Матеріал до уроку

1. Матеріал для учителя.

Про здоров'я дітей насамперед піклуються їхні батьки. Однак іноді права дітей на життя і здоров'я порушуються.

Людина є найбільшою цінністю, а її життя – одним з основних природних благ. Без нього всі інші блага, права і свободи втрачають своє значення. Виходячи з цього, ст. 27 Конституції України проголошує: «Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від противоправних посягань».

Практично це означає, що держава повинна вживати ефективних заходів щодо боротьби із злочинністю, максимально сприяти розвиткові медичної допомоги, забезпечувати послідовне покращення умов життя людей, особливо неповнолітніх, інвалідів, людей похилого віку.

2. Виступ «юриста»

У статті 24 Закону про охорону дитинства сказано:

«Кожна дитина має право на користування послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування».

3. Читання і обговорення правил

- ✓ Кожного ранку вмивайся, чисть зуби, мий вуха та шию.
- ✓ Завжди мий руки перед їдою, після роботи і відвідування туалету.
- ✓ Коротко стрижи нігті на руках і ногах.
- ✓ Користуйся носовою хустинкою, стеж, щоб ніс був завжди чистим.
- ✓ Коли чхаєш і кашляєш, прикривай ніс і рот носовою хусточкою.
- ✓ Утримуй у порядку своє волосся, воно повинне бути завжди зачесане.
- ✓ Щодня чисть своє взуття.

4. Режим дня

Щоб встигнути багато зробити, добре вчитися, бути здоровим, ми повинні привчити себе завжди в один і той же час лягати спати, вставати, робити ранкову зарядку, вмиватися, їсти, працювати, вчитися, гуляти тощо, тобто дотримуватися *режиму дня*.

Вправа «Мікрофон»

Що включає в себе поняття «режим дня»?

- ✓ Спати не менше 9 годин.
- ✓ Лягати спати і прокидатися в один і той же час.

- ✓ Вчасно приходити в школу, ніколи не запізнюватися.
- ✓ Харчуватися в один і той же час.
- ✓ Виконувати домашні завдання в один і той же час.
- ✓ Регулярно гуляти і гратися на свіжому повітрі.

5. Жарти

Василько

- Коли йдеш до школи, Васильку, завжди руки миєш. А за стіл з брудними руками сів? – розсердилась мама.
- Та дома ж у нас сан трійки немає, - пояснив Василько.

Жирафа

Побачивши в зоопарку жирафу, малий Славко сказав:

- От добре, що я на неї не схожий!
- А то чого?
- Еге, довелося б щодня мити таку довгу шию.

Хочеш їсти - мийся

- Я не буду, мамо, митись –
Можна знову забруднитись...

– То й не треба їсти, Вово, -
Все одно захочеш знову...

Чистописання

- Чого в чорнилі руки, Таню?
- Це в нас було чистописання.
- А на щоках чому чорнило?
- Бо я руками щоки мила...

- Хто з наших учнів ніколи не буває схожим на цих героїв?
- Хто у нас завжди чистий і охайний?

6. Загадки

Гарне я і запашне,
Роботяще змалку.
Люблять всі чомусь мене
Вдень і на світанку.
Кажуть, я даю красу,
І здоров'я, й силу,
Чистоту у дім несу.
Звуть мене всі...

(мило)

Я невтомна трудівниця,
Мені вірять люди.
Хто зі мною поведеться –
Той здоровий буде.
Буде часто усміхатись
Білими зубами.
Мене знає вся малеча,
І бабусі, й мами.
Чистоту тримаю в домі,
Справу знаю чітко.
Вам ім'я моє знайоме,
Бо зубна я...

(щітка)

Я м'якенька полотнинка,
Випрана дбайливо,
Не серветка, не хустинка,
Знаю своє діло.
Я до щічок, до голівки
Притулюсь ласкаво.

Я вберу усі краплинки
З тіла після ванни.
Я не гість – хазяїн в домі,
І лежати я не звик.
Вам ім'я моє відоме,
Пригадайте, я...

(рушник)

Маю вигляд я і смак –
Можеш подивитися.
І без мене вам ніяк
Вам не обійтися.
Я – не страва, не напій,
Та в роботі часто
З милом, з щіткою дружу.
Ім'я моє...

(паста)

7. Інценівка за твором К. Чуковського «Мийдодір»

Бруднуля: Простирадла повтікали.
Ковдри з ними за поріг.
І подушка, мов скакушка,
Мов та жаба-скрекотушка,
Пострибала, хоч без ніг.
Я за свічку – свічка в пічку!
Я за книжку – утекла
І під ліжко залягла!
Але що це? Сам не знаю!
Самовар мій, повний вщертъ,
Утікає шкереберть!

- Що сталось?
- Чому від Бруднулі всі речі повтікали?

Умивальник: Ах, негарне, нечупарне,
Неумите поросятко,
Чорне, ніби сажотрус,
Ти на себе подивись!
В тебе вакса за вухами,
В тебе клякса під очима,
В тебе руки – гидко взяти.
То ж від тебе штаненята,
Сміх сказати, штаненята

Учні хором.

Геть від тебе подались!
 Рано-вранці на світанку
 Умиваються качата,
 Кошенята й мишенята,
 І жучки, і павучки.
 Тільки ти не умивався,
 Замазурою зостався,
 І втекли від замазури
 І штанці, і чобітки.
 Треба, треба умиватись,
 Умиватись треба нам!
 Ви, бруднулі, замазури,
 Сором вам! Сором вам!
 Хай славиться мило пашисте,
 Рушник хай прославиться чистий,
 Хвала порошкові зубному
 І гребінцеві густому!

8. Вірш

Санкомісія

Одарка і Таїсія –	І виявила в Гоші
Це наша санкомісія.	Під партою галоші,
Ретельні санітарки	А в парті у Параски
З Таїски і Одарки!	Шкуринки від ковбаски!
– Показуй руки, перший клас!	– А що в кишені в Прісі є,
А вуха вимиті у вас?	Не бачиш ти, комісіє?
Схвильована Таїска	– Ах, Прісенько, яка ж ти в нас.
Очима грізно блиска	Хіба насіння носять в клас?
І заявляє Віті,	Лузати – це негарно,
Що в нього довгі нігті,	Це – ан-ти-са-ні-тар-но!
І вимага, щоб Мила	Кишені зараз вивертай
Чорнило з носа змила.	І... санітаркам трішки дай.
Одарочка не жартом	Одарка і Таїсія –
Зробила огляд партам	Серйозна санкомісія!
	І. Кульська

- Як ви гадаєте, чому дівчатка так ретельно стежили за порядком?

9. Прислів'я

- ✓ Охайність – запорука здоров'я.
- ✓ Неохайність – гірше невміння.
- ✓ У чистого – все чисте.
- ✓ Здоровому все на здоров'я ведеться.
- ✓ Здоров'я не купити: воно або є, або немає.
- ✓ Хвороба людину не красить.
- ✓ Хворому і мед гіркий.
- ✓ Лінь гірша за хворобу.
- ✓ Хто праці не боїться, того хвороба сторониться.
- ✓ В здоровому тілі – здоровий дух.
- ✓ Чиста вода – для хвороби біда.
- ✓ Як про здоров'я дбаєш, так і маєш.
- ✓ Твоє здоров'я – у твоїх руках.

10.Інтерв'ю

- Хто з вас займається спортом?
- Якими видами спорту ви займаєтесь?
- Для чого потрібно займатися спортом?
- Хто ввечері довго сидить біля екрана телевізора чи комп'ютера?
- Хто допізна читає книгу?
- Як ви гадаєте, чому потрібно вчасно лягати спати?
- Що потрібно зробити в кімнаті перед сном?

11.Обговорення ситуацій

1. – Васильку, куди ти дивишся після вмивання, щоб дізнатися, чисте в тебе обличчя чи ні?
 - На рушничок.
 - ✓ - Чому так відповів Василько?
2. Степанко допомагав бабусі садити на городі цибулю, а після цього сів за стіл з брудними руками.
 - Ну, що в тебе за руки! – дорікнула бабуся.
 - Золоті, - гордо промовив онук.
 - ✓ - Поміркуйте, за що бабуся дорікнула Степанкові.

3. Івасик йшов у школу. Йому потрібно було перейти вулицю. Підійшовши до світлофора, хлопчик побачив червоне світло. Але, знехтувавши правилами, Івасик вирішив перейти дорогу...

- ✓ - Що трапилося з Івасиком?
- ✓ - Чому його збив автомобіль?
- ✓ - Якої шкоди заподіяв Івасик своєму здоров'ю?
- ✓ - Чи маємо ми право нехтувати правилами пішоходів?

12.Складання правил дорожнього руху

1. Ходити по проїжджій частині вулиці не можна – для цього є тротуари.
2. Відстань від проїжджої частини до пішохода має бути не меншою двох метрів.
3. Переходити дорогу можна тільки там, де дозволено, тобто по пішохідному переходу.
4. Не можна гратися на дорозі або поряд з нею.
5. Переходити дорогу після виходу з транспорту можна тільки тоді, коли він від'їхав, щоб було добре видно дорогу.
6. Якщо тротуарів немає, слід ходити по пішохідних доріжках або по узбіччю назустріч руху транспорту.

13.Гра «Світлофорик»

Підморгне зеленим оком – ми йдемо,
Підморгне червоним оком – стоїмо.
(світлофор).

У грі беруть участь 3(6 або9) учнів (по три сигнали в кожній трійці).

В руках у кожного гравця – кружечок червоного, жовтого або зеленого кольору.. після свистка діти мають швидко, у порядку «Червоний», «Жовтий», «Зелений», побудувати світлофор.

14.Розповідь учителя

Розповім я вам, діти, про один випадок, який стався в одному класі. Була велика перерва. Діти вийшли на шкільне подвір'я. Вони стрибали, бігали. Усім було весело.

Раптом до Оленки підбіг Сашко і підставив дівчинці ніжку. Вона не втрималась на ногах і впала. Хлопці, її однокласники, які знаходилися поруч, почали голосно сміятися. Оленка не могла підвестися, бо дуже забила коліно. На очі навернулися сльози, а зовсім недалеко стояли товариші й сміялися. Та ось до дівчинки підійшов Андрійко, її сусід по дому, який вчився в іншому класі. Він подав руку, допоміг підвестися, почистити одяг, запитав, чи не боляче.

15.Бесіда за почутим

- Як вчинив Сашко?
- Яку шкоду він заподіяв Оленці?
- Чи можна назвати його вчинок хорошим, адже всім було весело?
- Як вчинив Андрійко?
- Чи зрозуміли товариші Оленки і Сашка, що заподіяти комусь шкоду, сміятися з чужої біди – жорстоко?
- Хто їх цьому навчив своїм вчинком?
- Чий вчинок ви схвалюєте?
- Яку пораду дасте Сашкові, однокласникам Оленки?
- Чи не доводилося вам бувати у подібних ситуаціях?

16.Гра «Не заподій шкоди»

Учитель зачитує початок речення, а учні його закінчують.

- ✓ Коли червоне світло ... (стій).
- ✓ Незнайомих предметів ... (не чіпай).
- ✓ У лісі вогнища ... (не розпалюй).
- ✓ Товариша ... (не штовхай).
- ✓ Режиму дня ... (дотримуйся).

17. Тестове опитування

1. Щоб бути здоровим, потрібно:
 - а) вчасно лягати спати;
 - б) допізна дивитись телепередачі;
 - в) лягати спати у різний час.
2. Здоровий той, хто:
 - а) довго спить;
 - б) робить ранкову зарядку;

в) не займається спортом.

3. Коли потрібно чистити зуби?

а) тільки у вихідні дні;

б) вранці;

в) вранці й увечері.

Урок №26

Тема. **Право на безпечне довкілля**

Мета: поглибити, розширити знання дітей про природу рідного краю, про вплив на неї людини, поведінку людини в природі; довести, що людина – головна в природному середовищі, в ньому проходить її життя, але одночасно вона – найнебезпечніша в цьому середовищі; вчити користуватись невід’ємними правами, не порушуючи прав інших; виховувати бережливе ставлення до природи, як до рідного дому, бажання зберегти нашу планету Земля для нащадків; розвивати увагу, спостережливість, мислення дітей.

Матеріал до уроку

1. Інсценізація

Глянь, мій сину, вже скоро народиться день.

Гаснуть зорі, на сході світліє.

І полинуть у небо десятки пісень,

І Земля засміється, зрадіє.

Заблищить, заіскриться в промінні роса,

Усміхнуться до сонечка квіти,

І відкриється людям безмежна краса,

Щоб сміялись, радіючи жити.

Чуєш? Линуть у Всесвіт

пташок голоси,

Ліс співає і поле співає.

Від веселих пісень і п’янкої
краси

У людини душа завмирає.

Подивися уважно й
запам’ятай

Це довкілля чарівне, дитино.

Це Земля наша рідна...

Глянь, синочку, а як же
сріблиться роса!

Ніби скрізь діаманти коштовні!

А навколо така первозданна краса...

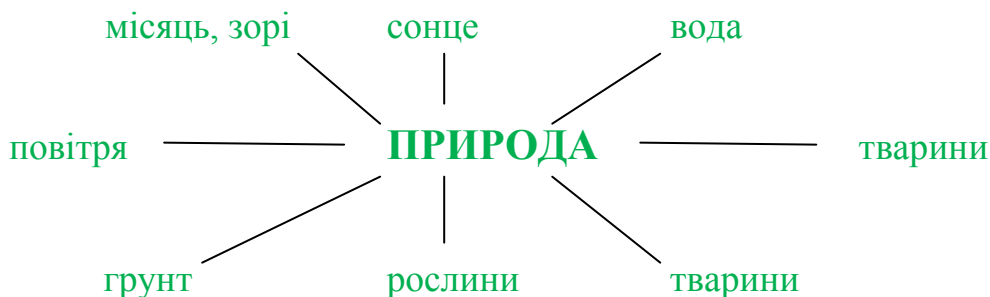
Michaell 2005

Он джерельця, водичкою повні.
Ось прокинувся метелик і в небо зліта,
Хочуть квіти пелюстки розкрити,
А Земля, кажуть люди, і справді свята,
І не можна її не любити.
Зрозумій, мій синочку, хоч ти ще дитя,
Що Земля – це колиска і мати.
Бо вона всім-усім нам дарує життя,
Тож не можна її не кохати...

2. Словникова робота

- Чи знайомі вам слова «навколишня природа», що вони означають?
 - ✓ «навколишня» - все, що знаходиться навколо чогось чи навколо чогось.
 - ✓ «природа» - це поняття вам знайоме.
- Згадаймо, з яких частин воно складається.

3. Робота зі схемою-опорою

4. Загадки (до схеми-опори)

Із неба диво золоте
І світить нам, і гріє.
Ніщо без нього не росте,
І всяк йому радіє. (Сонце)

Що таке: пливе і ллється,
З каменем не раз зіткнеться,
Як немає – все всихає,
Звір і птаха помирає. (Вода)

Всю ніч ходить навмання.
З висоти у темні ночі
Прокладає шлях до дня.
Дивляться на землю очі. (Місяць)

Цілу ніч вони не сплять,
Мерехтять, палахкотять,
Наче перли-самоцвіти...
Відгадайте, що це, діти? (Зорі)

Я все терплю і всім добром плачу. (Грунт)

Воно таке велике, що огортає весь світ,
Воно таке маленьке, що в найменшу щілинку зайде. (Повітря)

Білокрила, наче птах, і
оспівана в піснях.
Дрібне листячко на ній. Що
й казати – гарна всім.
(Берізка)

Стала на поляні в жовтім
сарафані,
Підросте – всміхнеться, для вітрів вбереться
В платтячко біленьке, пишне та легеньке. (Кульбаба)

Шовкові крила має,
Із квітки на квітку літає.
Солодку росу збирає. (Метелик)

Швидко скрізь вона літає,
Літом комашню збирає.
А як прийде вже зима,
То прилетить вона до
вікна.

І у шибку ту-ку, ту-ку,
Повісь годівничку на сучку. (Синичка)

5. «Чарівне віконечко»

- Цих частин набагато більше, але ми розглянемо лише основні.
- А кому ви відвели б центральне місце у природі?
- Щоб дізнатися про це, ми подивимось у «чарівне віконечко». Ось воно (дзеркальце). Коли ви по черзі подивитесь у нього, ми розкриємо «секрет» про те, хто ж у природі головний.
- Так, це людина.
- А чому ми виділяємо людину, адже вона теж частинка природи?

6. Евристична бесіда

Ми виділяємо людину тому, що вона вмє думати, працювати, створювати продукти праці. Отже, навколишня природа – це все, що нас оточує, у ній проходить наше життя. Закони кожної держави визнають людину найвищою цінністю на Землі.

Людина – частина природи. Вона весь час взаємодіє з нею, не може жити без оточуючої природи. Людина ходить по землі, дихає повітрям, здобуває їжу. Але, на відміну від тварин, вона змінює природу для своїх потреб. Людина будує житло, фабрики, заводи, виготовляє одяг, машини, оре землю.

- Як ви гадаєте, хто з представників навколишньої природи найнебезпечніший для неї?

Найнебезпечніша – людина. Вона, взаємодіючи з природою, робить їй не тільки боляче, а й знищує її. Згадаймо Чорнобиль, що став трагедією в житті всього українського народу. Велика кількість радіаційних продуктів згубно вплинула на все живе. Майбутнє людей у небезпеці всі люди на Землі розуміють. Що можна тільки спільними зусиллями врятувати нашу планету. Є закони, які регулюють життя не тільки в нашій країні, вони є спільними для всіх країн. Це і Загальна декларація прав людини, і Конвенція ООН про права дитини.

7. Вправа «Мікрофон»

- ✓ З якими проблемами ви зіткнулися, досліджуючи природу рідного міста?
- ✓ Як ви, використовуючи право на відпочинок, поводите себе в природі, щоб не заподіяти всьому живому шкоди?
- ✓ Як ви гадаєте, чому багато рослин і тварин стають рідкісними?
- ✓ Яке право порушує людина по відношенню до природи – живого творіння?
- ✓ Якою ви хотіли б бачити нашу Землю в майбутньому?

8. Гра «допомога, боляче, дуже боляче»

I команда – радіє, коли людина допомагає природі;

II команда – хвилюється, коли людина робить природі боляче;

III команда – тривожиться, коли людина знищує природу, тобто робить їй дуже боляче.

(Учитель показує відповідні малюнки, а діти в командах плескають в долоні)

9. Тест «Буду я природі другом»

Варіант 1

1. У лісі, на луці, біля річки ми – гості. Намагаймося найменше турбувати птахів, звірів, комах.
 - а) так;
 - б) ні.
2. Якщо натрапите на гніздечко з маленькими пташенятами, не залишайте їх на місці, а заберіть додому.
 - а) так;
 - б) ні.
3. Дотримуйтесь чистоти у лісі, на полі, біля річки.
 - а) так;
 - б) ні.
4. Яке право людина не порушить, якщо буде обережати не тільки тварин, але й місця, в яких вони живуть?
 - а) право на житло;
 - б) право на освіту.

Варіант 2

1. Бережливо ставтеся до рослин: не ламайте гілок, не рубайте дерев, не рвіть квітів!
а) так;
б) ні.
2. У лісі галасуйте, кричіть, перегукуйтесь – весело і нікому не заважаєш. Ліс великий!
а) так;
б) ні.
3. Жабка, вужик – бридота! Краще б їх зовсім не було!
а) так;
б) ні.
4. Яке право порушується, коли людина зриває квітку?
а) право на життя;
б) право на ім'я.

10. Вірші

1. Все на землі, все треба берегти:
І птаха, й звіра, і оту тваринку.
Не чванься тим, що цар природи ти,
Бо, врешті, ти – лише її частинка.
Так, частка – невелика і залежна,
Цю істину сприймай беззастережно,
Якщо береш, то треба віддавати,
Коли й надалі хочеш царювати.
В. Шкрумеляк

2. Метелика ловити я не хочу:
Він квітка неба, хай живе собі!
Хай крильцями барвистими тріпоче,
Щоб радісно було мені й тобі.

І квітку лісову не стану рвати,
Її додому я не понесу,
Бо вдома їй джмеля не погойдати
І не попити ранками росу!

Отож стеблинку, гілку чи травинку
Я не ображу: це – страшений гріх!
Бо в кожній з них живе тремка живинка,

Що світиться довірою до всіх.

А. Костецький

3. Йтиму садом, полем, а чи лугом,
Буду я природі вірним другом,
Не столочу навіть і трави.
Я скажу їй: «Зеленій, живи!».

Коли лісом буду я іти,
Теж посію зерна доброти,
Побажаю дереву і пташці,
Щоб віки жили у мирі й щасті!

За чисті села, чисті ріки
Боротись будемо навіки.
Хай стане чистою Земля,
Бо в ній господар – ти і я!

11. Робота з глобусом

- Все, що нас оточує, тобто травинку, квіточку, кущик, деревце, кожну пташку і мурашку, треба берегти, бо без них сумним буде наше життя.

Ми лиш люди всього на планеті Земля,
Невіддільна частинка природи,
А вона нас благає, до нас промовля,
Що ніхто не губив її вроди.

Від того, як ми будемо ставитися до землі, води, повітря, лісу,
буде залежати наше майбутнє. Давайте заквітчаємо планету, витremo з
її обличчя сльози смутку, щоб вона завжди посміхалася!

Одягаємо на глобус віночок з квітів.

Нехай живе надія на те. Що добро переможе на Землі. А люди
збережуть її для нащадків!

Урок №27

Тема. Чому треба берегти природу. Як природа впливає на здоров'я людини

Мета: ознайомити дітей із поняттями «екологія», «екологічна культура», з'ясувати вплив екології на навколишнє середовище; вчити правильно поводитися в лісі, полі, примножувати й оберігати природу; розвивати почуття гордості за рідний край, за Україну; виховувати любов до природи.

Матеріал до уроку

1. Робота над девізом уроку

На землі, у домі вселюдському
Протиріч і негараздів тьма.
Будьте, люди, обережні в ньому,
Іншої домівки в нас нема!

- До чого закликає нас поет?

2. Створення проблемної ситуації

Звучить грамзапис «Голос Землі»

Ой, тяжко, тяжко, діточки мої!
Болить серденько в мене
Не тільки за ліси, поля і води,
За птахів, риб і звірів,
Але найбільше болить серденько
У мене за вас, за рід людський,
Який не хоче зрозуміти моєї болі.

- Що ми повинні робити, знаючи, що наша рідна домівка б'є на сполох? (Не забруднювати водойми, не рвати квіти з корінням, не знищувати ліси та зелені насадження тощо).
- А чи знаєте ви, яка наука вивчає навколишнє середовище?

3. Матеріал для вчителя

Екологія – це наука про навколишнє середовище, що тісно пов'язане із впливом кліматичних факторів та їхньою взаємодією з живою природою.

4. Читання і обговорення оповідання

Посадили діти деревце обабіч дороги. Воно ще маленьке. Прийнялося деревце й почало рости.

Ішов хлопчик повз нього, зірвав листочок, зім'яв його й викинув. «Нащо ж я його зірвав? – подумав він, але відразу й заспокоївся. – А, що важить один листочок! У дерев листя багато».

Ішов інший хлопчик, зламав гілочку і думає: «Що там одна гілочка! У деревця їх чотири».

Бігла дівчинка з м'ячем, підкинула його вгору, а він – гуп! – прямо на деревце й зламав верхівку.

«От недобре, - засмутилася дівчинка, - та воно не помре й так. Нова верхівка виросте».

Йшла коза, відгризла шматочок кори. Зупинився велосипедист, поставив під деревцем велосипед. Воно затріщало.

Ішов хлопчик із новим ножиком. «Ось, - думає, - зараз випробую, який він».

Відрізав гілочку. Гарний, гострий ніжик.

Деревце й засохло.

Прийшли діти, котрі посадили його. «Що сталося? – говорять. – Не хочуть рости дерева. Напевне, у нас земля негарна».

(А. Кузнецов)

- Хто вам найбільше сподобався в цих оповіданнях?
- Що б ви сказали, зустрівши в житті героїв цих оповідань?

5. Матеріал для вчителя

Я зірвала квітку – і вона зів'яла, я впіймала метелика – і він помер у мене на долоні. І тоді я зрозуміла, що доторкнутися до краси можна лише серцем, найголовнішого очима не побачиш.

Тож ми сьогодні також спробуємо серцем доторкнутися до нашої матінки-Землі.

Україна – одна з екологічно забруднених країн. А з 1992 року вона оголошена зоною екологічної кризи. Трагедією в житті всього українського народу стала аварія на ЧАЕС. Велика кількість радіаційних продуктів згубно вплинула на все живе, на здоров'я людей. Майбутнє людей – в небезпеці.

Екологічна криза (катастрофа) – це проблема чистої води, поява кислотних дощів, поширення такої страшної хвороби, як рак.

І тому ми повинні бити на сполох, щоб врятувати нашу Землю. Люди мають знати, як і де слід будувати атомні станції, заводи, фабрики, що робити для того, щоб зберегти природу.

6. Прес-конференція

- Сьогодні я вас запрошую на прес-конференцію з охорони природи. (Діти діляться на 4 групи: експерти, інформатори, лаборанти, експерти)
- До речі, щодо інформації, чи завжди вона буває правдивою? У школі всі учать, що на Землі є 4 океани: Тихий, Північний Льодовитий, Атлантичний, Індійський. А нещодавно я почула, що є п'ятий океан. Він

Не прісний і не солоний,
Хоч блакитний і прозорий,
Без берегів і без води,
Пливемо в ньому я і ти,
І легкокрилі літаки. (океан повітря)

- Ці два слова дають вам дуже мало інформації, а я впевнена, що ви знаєте про цей океан набагато більше.

✓ **Робота кореспондентів. Гра «Двобій»**

1. Чи необхідне повітря живим організмам?
2. Як утворюється свіже повітря?
3. Що потрібно робити, щоб було більше чистого повітря?
4. Чи повітря рухоме?
5. Чи має повітря запах?
6. Чи може людина довго прожити без повітря?

✓ **Робота експертів. Висновок**

- Природа дає нам повітря, без якого людина може прожити лише кілька хвилин. Але люди часом недбало ставляться до нього.

✓ **Робота лаборантів (з допомогою учителя)**

Проведення досліду: як впливають продукти згоряння на навколишні предмети

Дослід 1. Свічка горить, залишає на склі кіптяву чорного кольору.

Висновок. Під час горіння виділяється кіптява чорного кольору, яка забруднює навколишнє середовище.

✓ Проблемні ситуації

1. Учні нашої школи прибирали шкільну територію. Згребли торішнє листя і запалили багаття. І вулиця, і перехожі потопають у великих клубах диму...
- Чи правильно вчинили діти?
2. Василько стояв у гаражі і дивився, як тато прогріває свій КамАЗ, з цікавістю спостерігав, як з вихлопної труби струменем виривався дим. Повернувшись до хати, Василько почав скаржитись на головний біль.
- Чому у хлопчика заболіла голова?
 - Чи правильно вчинив тато?

7. Робота з глобусом

✓ «Мікрофон»

- Чи відомий вам цей предмет?
- Що означає слово «глобус»?
- Який колір переважає на поверхні?
- Чому?
- Що ви знаєте про воду? Де в природі є вода? Якою буває вода?
- Кому потрібна вода?
- Що означає оберігати водойми?

✓ Проведення досліду

Дослід 2. Фільтрування води.

Висновок. Воду можна очистити за допомогою очисних споруд.

8. Хвилинка уяви

- Запрошую вас на лісову галявину. Спробуйте вловити подих вітерцю, прощальний шепіт листочка, тужний крик птахів, ледь чутні крики звірят.
- Чи сподобалось вам на лісовій галявині?
- А чому так сумно на ній?

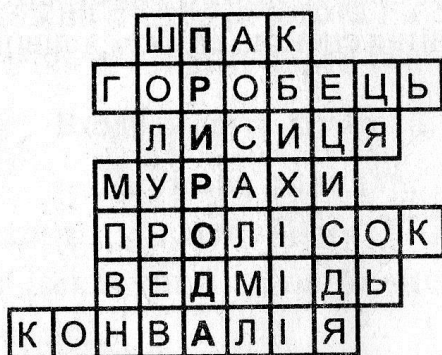
9. Опитування за сигнальними картками (так - ні)

- ✓ Ліс – комора чистого повітря.
- ✓ Ліс – це дивний світ дерев, кущів, звірів, птахів.
- ✓ Ліс – багатий на несподіванки і таємниці.

10. Робота з кросвордом

- Спробуйте уявити себе мешканцями лісу. Це допоможе вам упоратися з завданнями кросворду. А коли ми його розгадаємо, то дізнаємося про найдорожчий і найцінніший скарб у світі.

1. Це весняний ранній птах,
Називають його ... (шпак).
 2. За вікном сніжок, піднялася віхола,
Та не страшно птахові, що сидить під стріхою. (горобець)
 3. Хитра кума сліди замела. (лисиця)
 4. Вправні будівельники
Майструють дашок з соснових гілок. (мурахи)
 5. Я – найперша квітка в гаю,
Синім цвітом зацвітаю. (пролісок)
 6. Влітку наїдається, зимою відсипається. (ведмідь)
 7. Білі дзвіночки висять, гойдаються,
Як вони називаються? (конвалія)
- Яке ключове слово цього кросворду? (природа)
- То який найдорожчий скарб у світі?
- Як треба піклуватися про природу?

11. Прийняття «Законів охорони природи»

- ✓ Закон співочого солов'я – будемо оспівувати красу рідної землі, як соловей!

- ✓ Закон червоної калини – будемо прикрашати землю добрими справами, як калина – гай!
- ✓ Закон турботливої білочки – будемо брати від природи лише необхідне, піклуючись про оновлення природних багатств.
- ✓ Закон мудрої сови – будемо спостерігати, навчатися, діяти і відповідати за свої вчинки.
- ✓ Закон золотого соняшника – кожна істота, яка живе на Землі, - незамінна. Вона має право на сонце, повітря і воду.
- ✓ Закон доброго дельфіна – будемо допомагати кожному, хто цього потребує, як дельфін у морі.
- ✓ Закон наполегливого дятла – будемо наполегливими і невтомними, як дятли. І тоді побачимо нашу Землю уквітчаною і здоровою.
- ✓ Закон священної індійської корови – будемо поступатися місцем рослинам і тваринам, без потреби не набридаючи їм.
- ✓ Закон вічнозеленого барвінку – будемо завжди пам'ятати про перевагу законів природи над законами людськими.

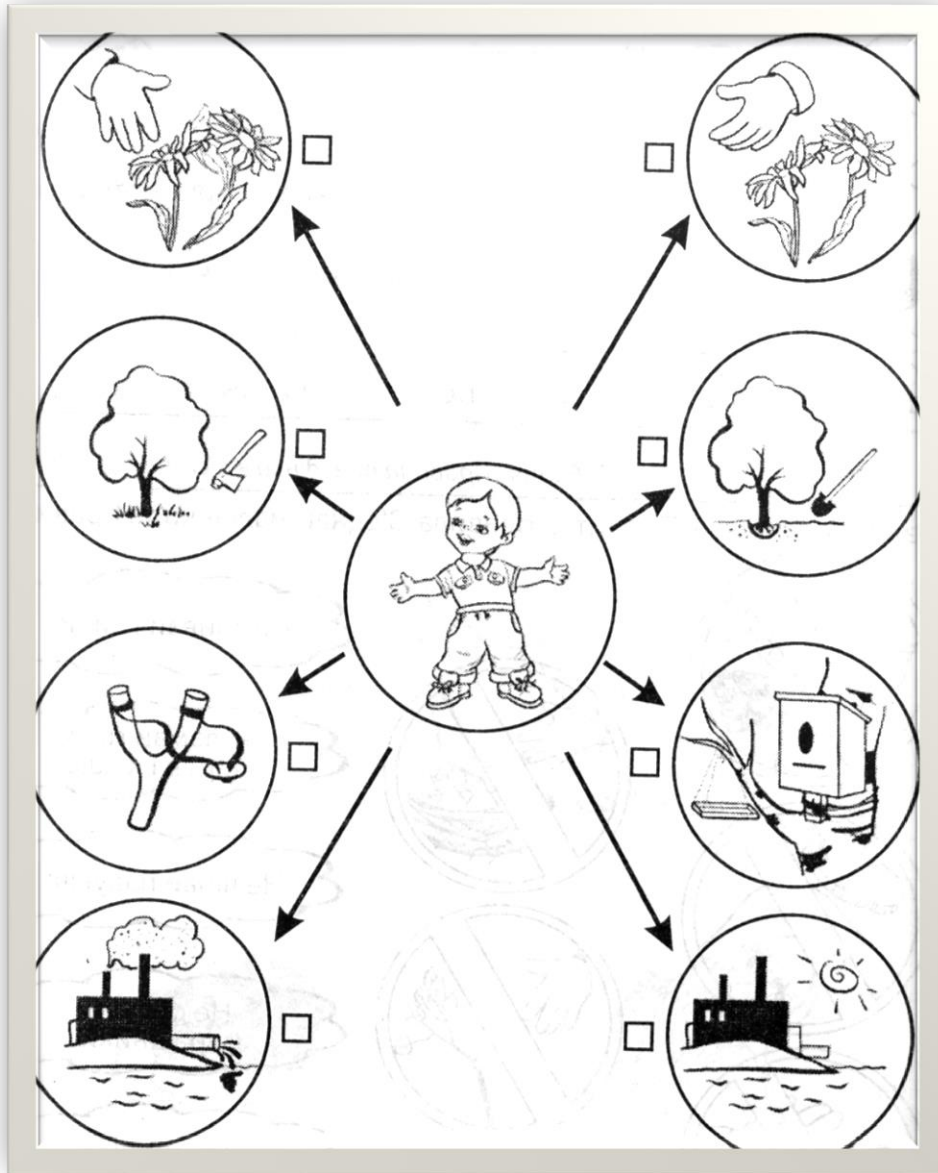
12. Таблиця «Правила поведінки в лісі»

- З'єднай малюнки та правила:

13. Таблица «Гарні й погані справи»

- Користуючись схемою, розкажи про вплив людини на природу.
- Познач у квадратиках знаком «-» те, що погано, а знаком «+» - те, що добре.

Урок №28

Тема. Право на достатній життєвий рівень

Мета. Ознайомити учнів з поняттям «достатній життєвий рівень». Розширювати знання дітей про права і обов'язки громадян, про захист державою прав людини. Виховувати інтерес та бажання знати свої права і виконувати обов'язки.

Матеріал до уроку

1. Документи

❖ Декларація прав дитини

Принцип 4. Дитина повинна мати право на необхідне харчування, житло та медичне обслуговування.

❖ Книга «Хор дітей» (ЮНЕСКО)

Принцип 4. Ми не повинні мерзнути, і в нас має бути дах над головою. Забезпечте нас їжею та місцем для ігор. Якщо ми захворіємо, то нам необхідний догляд.

❖ Сторінками Загальної декларації прав людини

Стаття 22. Кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення та на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особистості прав в економічній, соціальній і культурній галузях.

Стаття 25. Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я та добробуту її самої та її сім'ї.

❖ Світова книга прав дитини

Стаття 26. Соціальне забезпечення. Дитина має право на соціальне забезпечення.

❖ Основний закон нашого життя. (Конституція)

Стаття 46. Громадяни мають право

на соціальний захист.

2. Читання оповідання Василя Сухомлинського

Це горобці плачуть від холоду

Зимового ранку пішла маленька Яринка в сад. Надворі був великий мороз. Ніде не видно пташок. Навіть горобців немає.

«Де ж горобці поховались?» - подумала Яринка.

Прийшла до хати, стала під стріхою. Почула, як там зацвірінкав горобець. А потім на землю впали крижані крапельки, мов маленьке намисто.

«Що воно таке?» - подумала Яринка.

І здогадалась: це горобці плачуть від холоду, горобині сльози замерзають і падають додолю крижаним намистом.

Бідні горобчики!

- Чому не видно було птахів?
- Що за крижані крапельки впали на землю?
- Чому плачуть горобці?
- Якого права не мають горобці?

3. Вірші

Хвора киця

Лікар хворі зуби киці пломбував,
Корисні поради весь час їй давав:

-Не лінуйсь ніколи, киценько-голубко,
Зранку і під вечір гарно чистить зубки.
Хто не любить пасти та зубної щітки,
То у того зубки зіпсуються швидко.
Хто ласує вволю, полюбляє цукор,
Той собі на горе буде мати муку!
Видужала киця. Зубки вже здорові,
Бо поради лікар справді дав чудові.

Т. Лисенко

Зайчик шапки не носив.
Довгі вушка застудив.
Мама сина лікувала:
В вушко ліки заливала,
Мазями розтерла спинку,
Дала чаю із малинки.
Вигріла гарненько вушко,
Вклала сина на подушку,
Заспівала колисанку –
Спи, ріднесенький, до ранку.
Мама сина врятувала,
Лагідно поцілувала.
Не болить в малятка вухо.
Буде зайчик маму слухать!

Т. Лисенко

4. Оповідання

Ліки від простуди

Недавно бабуся прислала мені найулюбленіше моє малинове варення. У листі написала:

«Посилаю моємулюбому онукові малинове варення. Він, я знаю, часто простуджується, а воно дуже добре простуду лікує».

Хотів я це варення відразу ж покуштувати, та мама не дає.

– От коли захворієш, тоді й будеш його їсти!

«Ну, коли так, - думаю, - то треба швиденько захворіти».

Увечері відчинив я в своїй кімнаті вікно і так всю ніч проспав.

Вранці поміряв температуру, а вона – нормальна. Що робити? Другого дня рано-вранці вибіг я в самих трусах на балкон і давай фіззарядку робити...

Знову зміряв температуру – знову нормальна.

Щоранку фіззарядку роблю, холодною водою обливаюся, а простуди все нема та й нема...

От біда! Минулого місяця двічі простуджувався, так варення не було, тепер варення є – простуди немає!

Мама, й та здивувалася:

– Ти диви, який молодець став!

І з радості мене варенням почастувала. Так що я його, мабуть, так з'їм, без простуди.

М. Богуславський

- Що дуже добре допомагає від простуди?
- Що придумав зробити хлопчик, щоб поласувати малиновим варенням?
- Чому він не захворів?

5. Вправа «Мікрофон»

- А як ви піклуєтеся про своє здоров'я?

6. Малювання на тему «Будинок, у якому я хотів би жити»

Урок №29

Тема. Жорстокість і насильство забороняються

Мета: ознайомити учнів з поняттями «жорстокість», «насильство». Продовжувати знайомити з документами, які стоять на захисті прав дитини, вчити висловлювати свої думки за почутим і прочитаним. Розвивати кращі людські якості, в тому числі повагу до самого себе та інших людей, розуміння цінності і важливості людського життя і людських почуттів. Виховувати почуття власної гідності, співпереживання, готовності прийти на допомогу тим, хто цього потребує.

Матеріал до уроку

1. Документи

❖ Декларація прав дитини

Принцип 9. Дитина повинна бути захищеною від усіх проявів зневаження, жорстокості і експлуатації. Забороняється дитяча праця.

Принцип 10. Дитина повинна бути захищеною від усіх видів дискримінації, що практикуються, і виховуватися в дусі взаєморозуміння, терпимості, дружби між людьми, миру та загального братерства.

❖ Книга «Хор дітей» (ЮНЕСКО)

Принцип 9. Захистіть нас від жорстокості й від тих, хто може погано з нами поводитися.

Принцип 10. Ростіть нас в умовах терпимості, свободи та любові. Коли виростемо, ми теж будемо пропагувати мир і розуміння між народами.

❖ Загальна декларація прав людини

Стаття 4. Ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються у всіх їх видах.

Стаття 5. Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, або такого, що принижує його гідність, поводження й покарання.

❖ Конвенція ООН про права дитини

Стаття 19. Насильство та недбале поводження (з боку сім'ї чи опікунів). Держава має обов'язок захищати дітей від усіх форм насильства.

Стаття 32. Економічна експлуатація. Дитина має право на захист від експлуатації та шкідливих для її здоров'я видів робіт.

Стаття 34. Сексуальна експлуатація. Держава повинна захищати дитину від сексуальної експлуатації, зокрема від проституції та використання дітей у виробництві порнографічної продукції.

Стаття 35. Викрадення, торгівля та контрабанда. Держава зобов'язана не допускати викрадення дітей, торгівлі чи контрабанди ними.

❖ Конституція України

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

2. Читання оповідання

Горбатенька

Другий клас розв'язував задачу. Тридцять п'ять учнів схилилися над зошитами. Коли це у двері хтось тихо постукав.

– Відчини двері і подивись, хто там стукає, - мовить учитель.

Чорноокий хлопчик, що сидів за першою партою, живенько відчинив двері. До класу зайшов директор з маленькою дівчинкою. Тридцять п'ять пар очей впилися в незнайому.

Вона була горбатенька.

Учитель затамував дух і повернувся обличчям до класу. Він дивився у вічі пустотливих школярів і наполегливо благав: хай не побачить дівчинка у ваших очах ні подиву, ні насмішки.

У їхній очах була тільки цікавість. Вони дивилися на незнайому й лагідно всміхалися.

Учитель полегшено перевів дух.

– Цю дівчинку звать Оля, - каже директор. – Вона здалеку приїхала до нас. Хто поступиться їй місцем на першій парті? Бачте, яка вона маленька?

Усі шість хлопчиків і дівчаток, що сиділи за передніми партами, піднесли руки:

– Я...

Учитель був тепер спокійний: клас витримав іспит на людяність.

Василь Сухомлинський

3. Бесіда за прочитаним

- Якою була новенька учениця?
- Чому захвилювався вчитель? Чого він боявся?
- Як поставилися діти до Олі?
- Як ви розумієте вислів: «Клас витримав іспит на людяність»?

4. Розв'язання правової ситуації

Щодня біля залізничного вокзалу або біля ринку можна побачити хлопчика з великими проникливими очима. Дитина співає дзвінким, чистим, немов струмочок, голосом дорослу пісню про любов, а тоді, простягаючи руку, підходить до перехожих. Якось старенька бабуся сказала, що знає Петрика: він живе з матір'ю-п'яничкою. Це вона посилає його просити милостиню, і, коли хлопчик не приносить грошей, жорстоко карає його.

- Про які свої права не знає Петрик?
- Які його права порушує мама?
- Чи можна допомогти цьому хлопчикові?

5. Словничок

НАСИЛЬСТВО – фізичний або психічний вплив однієї людини на іншу.

НАСИЛЬСТВО– це будь-яке приниження, це панування волі однієї людини над волею іншої.

6. Вправа «Асоціативний кущ»

- Що таке жорстокість?

7. Методика «Мозкова атака»

- Що таке насильство?
- Що ви знаєте чи думаете, що вам спадає на думку з цього питання? (Немає значення, правильні думки висловлюють діти чи ні.)

8. Вправа «Мікрофон»

- Чому виникає жорстокість, насильство?

9. Поради «Щоб не сталося насильства»

- ✓ Не ходити самому вулицями чи дворами у вечірній час.
- ✓ Не спілкуватися з незнайомими людьми.
- ✓ Не виставляти напоказ коштовні речі (гроші, мобільні телефони тощо).
- ✓ Не провокувати своєю поведінкою інших.

10. Повідомлення

Скільки коштує людина?

За підрахунками одного вченого, - не більше 5 доларів. Він склав вартість металів у тій кількості, що знаходиться у нашому організмі, вартість води, якої найбільшу в нашому тілі, додав незначну кількість дорогоцінних сумішок, підсумував. І ось вийшло, що ми з вами фактично нічого не варті.

Таке повідомлення хоч-кого обурить. Але саме у такому відношенні до життя і криється причина насильства.

Люди не цінують життя одне одного. Декому навіть подобається бути жорстоким, і він вважає це розвагою. А як вважаєте ви? Скільки на вашу думку коштує життя людини?

11.Вірш

Вірю я: життя, мов казка,
Кожна мить – це щось нове.
Зло завжди терпить поразку,
Вічно лиш добро живе.
Очі, звернені до світла,
В темряві не пропадуть.
Мрії, що в душі розквітли,
Шлях до істини знайдуть.

Тяжко жити без надії,
Світ тобі – мов у пільмі.
Хтось добра знайти не вміє,
А воно в тобі й мені.
Часом радість нас минає,
Сумно на душі стає.
Та коли добра шукаєм,
Серце ти відкрий своє.

Хай щаслива мить прекрасна,
Несподівано прийде,
І в житті твоєму ясно
Сонце доброти зійде.
Щедро будуть зігрівати
Промені його усіх.
Будуть радісно звучати
Ніжна пісня й щирий сміх.

Ю. Шкрумеляк

Урок №30

Тема. **Право на освіту. Ти в школі, щоб отримати знання**

Мета. Ознайомити учнів з поняттями «освіта», «право на освіту»; уточнити уявлення про освіту, допомогти учням з'ясувати мету і завдання освіти; дійти висновку про значення освіти для людини і держави; виховувати інтерес до навчання, бажання вчитися; розвивати творчі здібності дітей, уяву, мову, мислення.

Матеріал до уроку

1. Слухання пісні «Ідуть до школи первачки»

Жовтіє листя на тополі,
Летять у синяві хмарки,
Відкрито навстіж двері в школі –
Ідуть до школи первачки.
З гілок тополь злітає листя,
Кружляє й падає до ніг.
Уперше діти урочисто
Переступають цей поріг.
Заходьте дружно та сміливо,

Маленькі учні в світлий клас.

Життя цікаве та щасливе

Розпочинається для вас.

У ч и т е л ь.

- Згадали, діти, як ви вперше переступили поріг школи? Життя кожної людини пов'язане зі школою, як і мелодія цієї пісні, - радісної, схвильованої. Чи знали ви тоді, що навчання у школі є одним із прав людини? І взагалі, що це таке – навчання, навіщо треба вчитися?

Як перша сходинка чудова,
Нехай вам буде наша школа,
Все починається в житті з малого:
З зернини – хліб, з промінчика – зоря.
І кожний з нас в життя свою дорогу
Почав колись також із школяра.

2. Бесіда

- Діти, чого ви вже навчилися в школі?
- Що вам подобається в ній?
- З ким цікавіше розмовляти: з тим, хто навчався в школі, чи з тим, хто не вчився? Чому?

3. Гра «Казка-підказка»

Протягом розповіді вчитель демонструє малюнки.

- 1) Жила-була в підводному царстві дівчинка з риб'ячим хвостом.
 - 2) У неї був приятель – маленький скат, добрий та чуйний (хоч і звали його Маленьким злодієм).
 - 3) А в цього скатика був батько – справжній Великий злодій, жорстокий та огидний.
 - 4) Цей Великий злодій забороняв своєму синові ходити до школи.
- Згадали цю історію? Так, це мультсеріал про Русалоньку.
 - Як ви гадаєте, чому Скат забороняв синові ходити до школи? Чого він побоювався?
 - Школа вчить бути порядним, добрим, розумним.

4. Слухання вірша І. Жиленко

Ти знаєш, школа в нас яка?

Я розповім тобі, мій друже.

Там не покривдять малюка,

Не вразять недозрілу душу.
Ти вивчиш літери і лік.
Ти знатимеш, як жити треба,
Щоб говорили всі про тебе:
Це – благородний чоловік!
Добродій, бо добро він діє.
Великодушний, бо душа
Велика в того, хто надію
І мир на світі примножа.
Якщо ти зайченя лякливе, -
Тебе научать бути сміливим.
Якщо підступний, мов лисичка, -
Відучишся від тої звички.
Якщо ти , наче вовк, гнівливий –
Тебе научать доброти.
Незграбний виросте кмітливим
І всього досягне в житті.
Навчає школа бути гідним
Славетних предків і батьків,
Любить свою державу рідну
І боронить від ворогів.

- Отже, саме тому, що школа допомагає дітям стати розумними, порядними, корисними своїй країні дорослими, в Загальній декларації прав людини, в Конвенції про права дитини записано право всіх на освіту, право дітей безкоштовно ходити до школи.

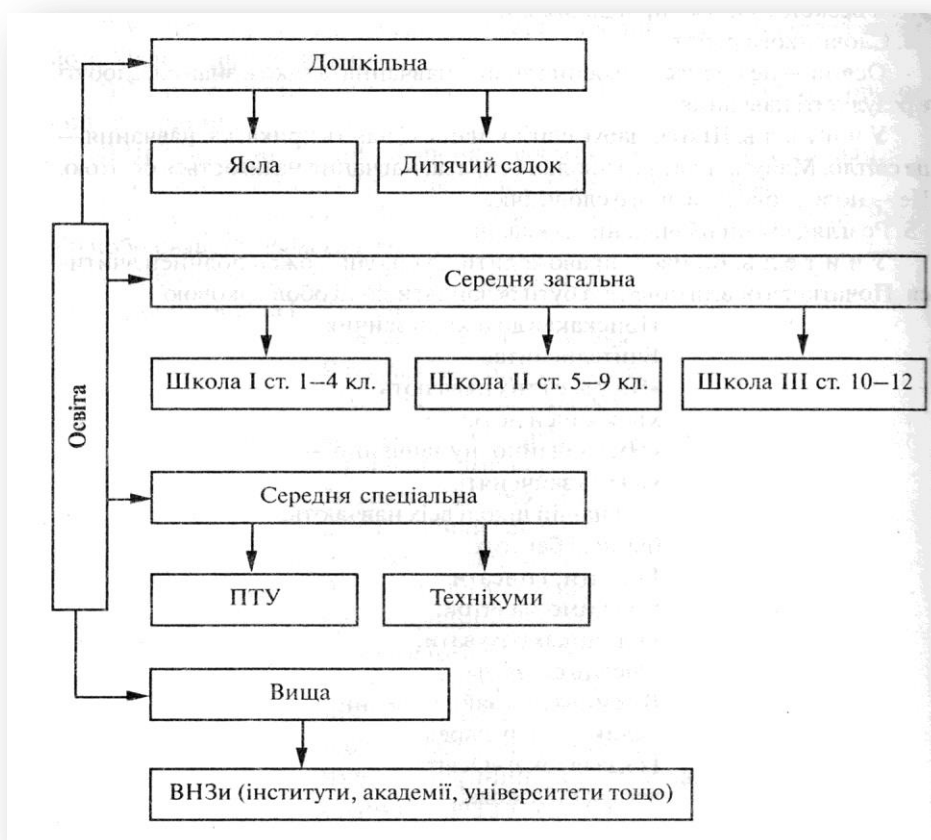
5. Словникова робота

О с в і т а - це процес засвоєння знань, навчання, а також знання, здобуті в результаті навчання.

Школа дарує світло знань. Є навіть приказка: навчання – це світло. Мабуть, тому вся шкільна справа, навчання називається освітою. Це нове слово до вашого словничка.

6. Розгляд схеми навчальних закладів

- Ви маєте право ходити до школи, кожен повинен вчитися. Початкова освіта повинна бути безоплатною та обов'язковою.

Прискакав до школи зайчик,
Вчителів питає:
«Чи у вас тут тих навчають,
Хто грошей не має?»
«Ну, звичайно, ну, звичайно!»
Кажуть зайченяті.
-В нашій школі всіх навчають,
Бідних і багатих.
І читати, і писати
Ми вчимо маляток.

І на лапках рахувати.
І пісень співати».
В темнім лісі зайчик радий
Скликав заячу нараду
І сказав таке: «Освіта
Всім обов'язкова!
Для усіх малят відкрита
Початкова школа.
Безкоштовно і сумлінно
З самого початку
Вивчимо «права дитини»
І «права зайчатка» ».

І. Жиленко

- Недарма в народі говорять: «Вік живи – вік учись». Кожна держава, яка хоче бачити своїх дорослих громадян розумними і відповідальними, обов'язково піклується про освіту своїх людей.

7. Інтерв'ю.

- Як ви гадаєте, чи справді необхідно кожній людині вчитися? Чому?
- Навіщо потрібні тобі знання?
- Про що ти хотів би дізнатися в школі?

Школа не тільки дає знання, вона формує характер, загартовує серце. Турбота про школу – це турбота про завтрашній день нашої Батьківщини.

8. Робота з прислів'ям

Складіть з поданих слів прислів'я:

ОСВІТУ, БІЛЬШЕ, ПОБАЧИТИ,ЗДОБУТИ, СВІТУ

Здобути освіту – побачити більше світу.

9. Виконання малюнків «Якою я бачу школу майбутнього».

10. Вправа «Вибір»

1. Якби були дві школи – одна з уроками і перервами, а інша лише з перервами, - яку б ти обрав для навчання?
2. Якби мама сказала: «Ти ще маленький. До школи підеш наступного року», - чи погодився б ти з такою пропозицією?
3. Якби мама сказала: «Я домовилася з учителькою, що вона приходитиме і вчитиме тебе вдома, а тобі не треба буде ходити до школи», - що б ти відповів?

Уроки №31-32

Тема. Як захищати свої права? Документи, у яких записано права дитини. Хто захищає права дитини

Мета: допомогти учням усвідомити зміст понять «держава», «конституція», «права і обов'язки»; дати загальне поняття про моральні норми, загальнолюдські цінності; виховувати пошану до законів України, сприяти формуванню правової свідомості молодших школярів.

Матеріал до уроку

1. Робота над прислів'ям

У народі кажуть: «У доброго господаря – лад у домі»

- Що значить «лад»?

Лад – це стан. Коли все робиться, виконується як слід, відповідно до певних вимог; згода, злагода в стосунках, взаєминах. Коли в домі лад,

родина живе дружно, щасливо й радісно.

- Звідки ж береться лад і як його завести?
- А якщо дім великий-превеликий – на цілу країну?

- Ми вже знаємо. Що держава – це великий дім, у якому живе дуже багато сімей.

Що ще можна сказати про державу?

(це наша країна, наша земля, наша мова. Весь наш народ тощо)

- Хто господар держави? (народ)
- Що допомагає народові керувати державою?

2. Словник

Закон – встановлене найвищим органом державної влади загальнообов'язкове правило, яке має найвищу юридичну силу; загальноприйняте, установлене правило співжиття, норма поведінки.

Держава - апарат політичної влади в суспільстві; країна з таким апаратом політичної влади.

Ви, напевно, чули від дорослих, що закони підказують нам усім – і малим, і дорослим – як жити у своїй країні та з її сусідами у злагоді й мирі. У кожній державі є один найголовніший Закон. Він називається Конституцією, або ж Основним Законом.

Слово «**Конституція**» походить із латинської мови, означає «устрій, установлення», тобто будь-яка конституція визначає суспільний і державний лад, основні права та обов'язки громадян. Кожен, хто хоче, щоб у спільному Домі-Державі всі жили щасливо, повинен добре знати Конституцію своєї держави, розуміти її, виконувати і боронити.

3. Опитування

- Як називається Основний Закон нашої країни?
- Хто може захистити інтереси і права людини, якщо вона не знає якогось закону?(Знавці закону – адвокати, юристи)
- Яких моральних заповідей слід дотримуватися, щоб не стати на стежку злочину?

4. Розповідь

Україна за Конституцією надає громадянам широкий спектр прав. Хто ж такі громадяни? Ними є переважна більшість людей, які проживають в Україні, а також їхні діти та нащадки. До розділу про права людини включені положення «Загальної декларації прав людини», прийнятої

асамблеєю ООН 1948 року, «Декларації прав дитини», прийнятої 1959 року, та деякі інші.

5. Довідник

Декларація – урочисте проголошення урядом яких-небудь принципів.

Конвенція – угода між державами.

ООН – найголовніша міжнародна організація, яка об'єднує більшість країн світу.

6. Документи про права дитини

1. «Загальна декларація прав людини», прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 1948 року: «... Діти мають право на особливе піклування та допомогу».
2. «Декларація про права дитини», прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 1989 року: «Дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування».
3. «Конвенція ООН про права дитини», прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року: «... Дитина має бути вихована в дусі ідеалів, проголошених у Статуті ООН, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності та солідарності».

7. Статті Закону про охорону дитинства

Ст. 1. «Дитиною вважається кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку (повноліття). Дитина потребує особливої охорони і піклування як до, так і після народження».

Ст. 6. «Кожна дитина має невід'ємне право на життя».

Ст. 7. «З моменту народження кожна дитина має право на ім'я і набуття громадянства».

Ст. 9. «Кожен маленький громадянин має право вільно висловлювати власні думки, формувати власні погляди, отримувати інформацію, активно діяти в суспільстві».

Ст. 10. «Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканість та захист гідності».

Ст. 24. «Право дитини на користування послугами системи охорони здоров'я та засобами лікування».

Ст. 28. «Право дитини на освіту».

Ст. 31. «Право на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх, що відповідають її віку».

Ст. 37. «Щоб жодна дитина не піддавалася катуванням та жорстоким покаранням, мала право на доступ до правової та іншої відповідної допомоги».

8. Казкова правова вікторина

— Давайте проведемо «Казкову правову вікторину» і на прикладі відомих вам казок спробуємо роз'яснити статті Конвенції про права дитини.

(Ведучі проводять вікторину, вони по черзі описують негативні ситуації, у які потрапив той чи інший казковий герой. Учні мають визначити, яке право, визначене Конвенцією про права дитини, було порушено стосовно цього героя).

Судова справа №1

Позивач: Попелюшка.

Відповідач: Мачуха.

Справу веде суддя: (прізвище судді)

- Які права дитини порушено в цій судовій справі?

Мачуха з ранку до вечора примушує Попелюшку працювати. Бідній дівчинці заборонено брати участь в іграх та забавках сестер.

Яке право порушено стосовно Попелюшки? (право дитини на відпочинок і розваги, право брати участь у розважальних заходах, що відповідають їхньому віку).

Судова справа №2

Позивач: Червона Шапочка.

Відповідач: Вовк.

Справу веде суддя: (прізвище судді)

- Які права дитини порушив Вовк?

Ідучи дорогою через ліс до хворої бабусі, Червона Шапочка зустріла Вовка, який сказав, що він чуйний, добрий, що також хоче

провідати хвору бабусю. Вона повірила. Вони вирішили позмагатися: пішли різними дорогами, хто швидше дістанеться місця. Але Вовк випередив її, обманом вдерся до хати, з'їв бабусю, а потім і Червону Шапочку.

Які права дитини порушив Вовк? Чи потрібно спілкуватися з незнайомими людьми? (Вовк порушив головне право дитини – право на життя, також незаконно ввірвався до чужої оселі).

Судова справа №3

Позивач: Гаррі Поттер.

Відповідач: опікун.

Справу веде суддя: (прізвище судді)

- Які права дитини порушено в цій судовій справі?

Опікун Гаррі Поттера перехоплює і читає листи, що надходять хлопчику зі школи чарівників. Яке право Гаррі порушено? (Право на приватне життя, недоторканність житла й таємницю кореспонденції)

Урок №33

Тема. Дітям – щасливе дитинство

Мета: сприяти формуванню правового світогляду, системи теоретичних поглядів на права дитини, формувати активну позицію дітей щодо реалізації себе та своїх прав у житті, правову свідомість; розвивати логічне мислення, інтерес до правових знань, навички самореалізації і самовиховання; виховувати пошану до законів України, вчити користуватися своїми правами.

Матеріал до уроку

1. Таємничо-чарівна хвилина

- У мене в руках чарівна скринька, у ній – найцінніший скарб планети Земля. Хто з вас хоче його побачити, може зазирнути, але поки що не розповідати, кого він там побачив і мовчати, аж поки всі найдопитливіші та найсміливіші не зазирнуть на дно скриньки.

(Звучить запис щебетання птахів, під який відкривається скринька. Діти по черзі заглядають у скриньку).

- То кого ви побачили у чарівній скриньці?

(Діти називають себе, бо на дні скриньки - дзеркало).

- Так, ви побачили в чарівному дзеркалі кожен себе. Людина – найцінніший скарб.

2. Вірш Василя Симоненка «Ти знаєш, що ти – людина?»

Ти знаєш, що ти –
людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Очі твої – одні.

Більше тебе не буде

Завтра на цій землі.

Інші ходитимуть люди,

Інші кохатимуть люди –

Добрі, ласкаві і злі.

Сьогодні усе для тебе:

Озера, гаї, степи.

І жити спішити треба,
Кохати спішити треба –
Гляди ж, не проспи.
Бо ти на землі – Людина,
І хочеш того чи ні –
Усмішка твоя – єдина,
Мука твоя – єдина.
Очі твої – одні.

3. Слово вчителя

- У своєму вірші поет говорить про неповторність кожної людини. Кожен із вас – особистість, і саме такої людини, як ви, немає на землі і не може бути. Кожна людина є єдиною та унікальною. Ви говорите по-різному, по-різному думаете і висловлюєтеся, мирно живете, іноді сперечаєтеся, але завжди повинні пам'ятати, що всі люди на землі мають однакові права.

Право – система обов'язкових для всіх, формально визначених правил поведінки, які встановлюються або дозволяються державою.

- Дитина, як і кожна людська істота, від народження має права.

4. Виступ матері одного з учнів класу

Дитя моє! Бог дав тобі життя,
І щоб ніхто не заподіяв шкоди
Тобі, маленький громадянин,
Бог дав закони нашому народу.
Від дня народження, від іменин –
Він твій, цей світ широкий за вікном,
Ти на життя і щастя маєш право
Під золото-блакитним знаменом
Своєї Української Держави.

(Витяг із «Конвенції про права дитини»)

5. Робота зі статтями «Конвенції про права дитини»

Стаття 6. Кожна дитина має невід'ємне право на життя.

1-й учасник.

Не меркнуть зорі,
Йдуть у небуття,
Бо мають право вік світити.
Я ж маю право на життя,
Я гідно мушу жити.

Учитель.

- Про яке право йде мова?
- Правильно! Життя кожної дитини є найціннішим. І ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.
- Отже, перше найголовніше, невід'ємне право – на життя.

Стаття 7. Кожна дитина має право на ім'я.

Учитель.

- Гомер сказав: «Немає між живих людей та й не може бути безіменних». Тобто кожна дитина після народження має бути зареєстрована в державному органі з одночасним визначенням її походження та присвоєнням прізвища, імені та по-батькові. Ім'я має велике значення в житті кожного з нас, воно супроводить усіх, мов вірний друг.

2-й учасник.

Як маленьке немовля
У світ двері відчиня,
То дарують йому слово,
Слово це – його ім'я.

3-й учасник.

Підростає немовлятко –
Чи дівчатко, чи хлоп'я,
Разом з ним іде це слово,
Слово це – його ім'я.

4-й учасник.

Кожен дружить із цим словом
Протягом всього життя.
Здогадались, що за слово?
Слово це – його ім'я.

5-й учасник.

Ми маєм право на ім'я:
І ти, і він, і ми, і я.
У кожного воно своє,
До того ж зміст у нього є.

Вправа «Знайомство»

Галина – спокійна;
Катерина – чистота;
Олександр – мужній;
Христина – освячена хрестом;
Віталій – життя;
Ольга – свята;
Ярослав – швидкий;
Олег – святий;
Дмитро – плід землі;
Ганна – грація;
Костянтин – стійкий;
Карина – виразна;
Ян – запальний;
Юлія – липнева;
Іван – благодать;
Анастасія – переселення;
Дмитро – хлібороб;
Марина – морська;
Василь – царський;
В'ячеслав – вічна слава;
Володимир – володіти світом;
Павло – малий;
Андрій – хоробрий;
Олена – світло;
Максим – найбільший.

Учитель.

- Всім подобаються власні імена?
- У нашій країні згідно зі статтями Сімейного і Цивільного кодексу по досягненні 16 років громадянин України має право змінити своє ім'я.

Стаття 9. Кожна дитина має право не розлучатися з батьками

Учитель.

- Ім'я змінити можна, але не можна змінити людей, які дали тобі життя.
- Хто це?
- Правильно. Ви маєте право виховуватися в сім'ї.

б-й учасник.

Розкажу вам, друзі, я,
Що таке моя сім'я.
Разом дружно проживаєм
І пісні про це співаєм.
Люба матінка моя,
Як пишаюсь нею я!
В неї руки золоті,
Серцем кожного зігріє.
Тато сильний і завзятий,
Він господар в нашій хаті:
Все майструє, все ладнає,
Бо до цього хист він має.
Дід і бабця у пошані –
Вони праці ветерани,
Всіх онуків міцно люблять
І, як пташенят, голублять.
Є у мене сестра й брат,
І я цьому дуже рад.
Всіх їх дуже люблю я.
Знайте, це – моя сім'я.

Стаття 8. Право на повноцінне харчування.

7-й учасник.

У сім'ї ми маєм право
На добре харчування.
Від того, що і як їмо,
Залежить і здоров'я, і навчання.
І дуже корисно для нас вживати вітаміни,
Бо це впливає на здоров'я кожної дитини.

8-й учасник.

Вітаміни – добра справа,
Це доказує наука.
Харчування повноцінне
Для дитини незамінне.
Вітамінів як дадуть –
Діти все уміть ростуть,
А щоб в школі добре вчитись,
І у армії служити,
Та здоров'я добре мати,
Треба добре харчуватись.

Стаття 28. Кожна дитина має право на освіту.

Учитель.

- А для чого ви ходите до школи?
- Що ви знаєте про нашу школу?
- Хто керує школою?

- Змалку кохайтесь в освіті,

Змалку розширюйте ум,

Бо доведеться у світі

Всяких назнатися дум.

- Дитина має право на освіту, і обов'язок держави – забезпечити доступну для кожної дитини безкоштовну обов'язкову освіту.

9-й учасник.

Бо всім відомо, що без школи,
Без знань, що мусиш там набуть,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким з дитинства мрієш быть.

Стаття 23. Право на працю.

10-й учасник.

Майбутня професія – важливий це крок,
Обрати для себе, щоб був з мене толк.
Лікарем стати – це мрія моя!
Здається мені, що вмію завжди
Пораду надати і вихід знайти.

11-й учасник.

Я не граюся із током,
А працюю з молотком,
Тепловоз новий майструю,
А змайструю – розмалюю.
Побіжить по рейках з свистом,
А я в ньому – машиністом.

12-й учасник.

Мрію я, як підросту,
Космонавтом стати.
На космічних кораблях
До зірок літати.

Ти, матусю, не сумуй,
Не журися, тату,
Звідтіля я привезу
Зірочок багато.

Учитель.

- У будь-якому випадку держава повинна зробити так, щоб люди могли отримати професію та працювати. А різних професій багато.

Загадки.

Хто завжди по полю ходить?
Хто пильнує за зерном?
Провіряє перші сходи.
Це, звичайно, ... (агроном).

У пору літню, час осінній,
Навесні – гарячий час –
Косять, жнуть вони і сіють,
Орють лан у котрий раз! (хлібороби)

Дітвору він добре знає,
Її щедро пригощає,
Бо уміє готувати,
Ще й уміє подавати. (кухар)

Цей робітник доторкнувся хмарини.
Дім нам буде – не знає й хвилини.
Рівно виводить він стіни в будові,
Кран є підйомний наготові. (будівельник)

Є паличка в нього чарівна –
За мить сто машин зупиняє.
Ось паличку ловко він вгору підняв,
Одразу «Москвич», як укопаний, став. (міліціонер)

Учитель.

- Порядок застосування праці дітей визначається законодавством України про працю. Прийняття дитини на роботу допускається з 16 років. Діти, які досягли 16-річного віку, можуть прийматися на роботу, що не завдає шкоди їхньому здоров'ю і навчанню.

Стаття 31. Кожна дитина має право на відпочинок і дозвілля.

Вчитель.

Трішки ми попрацювали,
Наші сили підупали.
Отже, слід нам відпочити,
Знову сили відновити.
(танок-розминка)

- Яке право ми щойно використали?

Стаття 24. Право на здоров'я та медичну допомогу.

13-й учасник.

Якщо ж погано стало нам,
Батьки заб'ють тривогу.
Для цього право є у нас
На медичну допомогу.

14-й учасник.

І лікарі, і вчителі
Піклуються про діток,
Бо здоров'я всіх дітей
Найдорожче в світі.

15-й учасник.

Бо хворому немилий світ,
Усе йому байдуже.
Тож бережи з маленьких літ
Своє здоров'я, друже!

Стаття 29. Освіта дитини має бути спрямована на розвиток особистості, талантів.

Учитель.

- Коли ви здорові, тоді хочеться співати, малювати, танцювати, в'язати, ліпити, тобто розвивати свої таланти.
- Кожна дитина талановита. Хто від народження, а хто розвив свої таланти під час навчання в школі. Бо освіта дитини має бути спрямована на розвиток особистості, талантів.

Виставка робіт і малюнків, зроблених руками дітей.

17-й учасник.

Ми – дівчата голосисті
І співати любим.
Проспіваєм пісню
Усім добрим людям.

Звучить пісня у виконанні учнів.

18-й учасник.

Про свої права ми знаєм:
На освіту право маєм,
Маєм право на ім'я,
Яке нам дає сім'я.
І таланти проявляти,
Особисту думку мати.
Та найперша справа –
Це на рівність право.
Рівність у правах –
Не лише слова.
Це державна справа:
Рівність – перше право!
Знати всі повинні –
Ми в правах всі рівні.

6. Робота в групах.

- Потреба у особистому захисті дитини була проголошена у Декларації, у Конвенції, у Законі про охорону дитинства і Конституції.
- Ми маємо 4 групи. Кожна група повинна була підготуватися заздалегідь, дізнатися і сьогодні повідомити своїм друзям про один із документів.

Виступ першої групи

1. Декларація – це документ, у якому викладено важливі правила, обов'язки для всіх людей. Дітям у різні епохи жити було нелегко, не було законів, які б оберігали їхнє життя.
У 1959 році було прийнято «Декларацію прав дитини».
2. Декларація – це просто
Оголошення всіх прав.
Є права й в дітей, звичайно,
Треба, щоб усяк їх знав.

3. Знайте ж, що усі ми рівні
Від народження в правах,
І людина змалку вільна,
Наче в небі синій птах.
4. Знайте ж, змалечку всіх діток
Треба вчить, оберігать,
І ніхто в усьому світі
Їх не сміє ображати.
5. Треба діткам всього світу
Не сваритись, а дружить
І по правилах хороших,
По закону треба жити.

Виступ другої групи

1. Конвенція – головний міжнародний документ щодо захисту дітей. У 1989 році всі прогресивні країни світу підписали «Конвенцію прав дитини». Конвенція ООН має 54 статті, написані шістьма мовами.
2. Книга прав дитини – це закон,
Вона називається
Конвенція ООН.

Виступ третьої групи

1. Закон – документ, нормативний акт, прийнятий вищим органом державної влади.
На основі Конвенції Україна у 1991 році прийняла Закон «Про охорону дитинства».
2. Розквітай, прекрасна Україно,
Рідна земле, матінко моя,
Бо законом право дано,
Щоб жив, учився і ріс я.

Виступ четвертої групи

1. Конституція – це Основний Закон, де записані всі права та обов'язки громадян України. Від Конституції залежить щастя і доля нашого народу й кожної людини.
2. Є у мене мама й тато,
Є сестра й молодший братик.
Ми щодня встаєм раненько
І збираємось хутенько.

3. Тато – лікар у лікарні,
Мама – пекар у пекарні,
Я й сестра до школи йдемо,
Брата в дитсадок ведемо.
4. В нас людина кожна знає,
Чим займатись вона має.
Гарантую нам це право
Основний Закон держави.
5. Він дає дорослим й дітям
Вільно і щасливо жити.
Всі його повинні знати,
І вивчати, й шанувати.
Звуть закон цей в Україні –
Конституція країни.
6. Конституція – дала ти право
Дідусеві, таткові й мені,
Щоб жили і щоб учились,
Щоб відпочивали і трудились.
7. Конституція! З тобою
Ми йдемо в нове життя.
Будь великим Правом і Законом,
Щоб примножувать щасливе майбуття.

7. Тест «Чи добре знаю я свої права?».

- ✓ Усі діти мають право на любов і турботу.
- ✓ Усі діти рівні у своїх правах.
- ✓ Кожна дитина має право їсти тільки цукерки, морозиво.
- ✓ Усі діти мають право на повноцінне харчування.
- ✓ Усі діти мають право відмовлятися від обіду.
- ✓ Усі діти мають право на освіту.
- ✓ Усі діти мають право на відпочинок і дозвілля.
- ✓ Кожна дитина має право одержувати сніданок в ліжку.
- ✓ Жодна дитина не повинна мити посуд.
- ✓ Усі діти мають право на здоров'я та медичну допомогу.
- ✓ Діти мають право на інформацію.
- ✓ Жодна дитина не повинна прибирати власну кімнату.
- ✓ Діти мають право висловлювати свої погляди.
- ✓ Кожна дитина має право мати вдома собаку або kota.
- ✓ Кожна дитина має право на життя.

- Відзначте ті права, які дійсно записані в Конвенції.

8. Рольова гра

Автор: Двоє учнів на подвір'ї шкільному зустрілись.
От послушайте, шановні,
Що там приключилось.
Старшокласнику назустріч
Йшов молодший учень.
Той схопив його за ранець,
Давай його мучить.

Старшокласник: Швидко свій знімай портфель,
Мій носити мушиш,
А якщо не понесеш,
Стусана получиш.

Автор: Той у сльози.

Молодший учень: Відпусти!
Мені треба на урок.

Автор: А не може зрушити
З місця ні на крок.

Старшокласник: А іще біжи в буфет,
Та біжи скоріше.
Купиш мені пиріжок,
Купиш два – ще ліпше!

Автор: Ось така розмова між ними случилась.
Не підкажете мені,
Чим це закінчилось?

9. Вправа «Мікрофон»

- Чим все скінчилось?
- Куди і до кого можна звертатися, якщо виникла проблема порушення прав? (До дорослих осіб, міліції, психолога, директора, вчителя, батьків, громадських організацій).

10. Поетична хвилинка

Я маю право жити на землі.
Творити, дихати, учитись,
Примножувать багатства всі її,
Своєю Україною гордитись.

Бо маю право Україну восхвалять,
Боротися за неї і за честь стоять,
Безкрайнії поля її любити,
І щовесни журавликів із вирію зустріти.

Я маю право на веселку й на весну,
На щедру осінь і на тепле літо,
На зиму, так безмежно чарівну,
І на лани із стиглим житом.

На золотаве сонце в небесах,
Що щедро Україну зігріває,
На соловейка спів в гаях
І на любов батьків, безмежну і безкраю.

П. Ситниченко

Хоч ми малі ще,
Та в нас закон є і права.
І ми навек запам'ятали
Із Декларації слова.

Всі діти вільні і всі рівні,
І треба всім нам дружно жить.
Тож ми ще змалечку вчимося
Всіх поважати і любить.

І ми вже учимося в школі,
Бо право нам таке дано.
Та ми усі дружити будем
І мирно жити будем все одно!

Щоб цвіла Україна наша,
Ми даємо обіцянку нині:
Вчитись так, щоб набуті знання
Згодились моїй Батьківщині.

Присягаєм: наш край рідний
Над усе любити,
Рідний народ шанувати
І для нього жити.

Присягаєм рідну мову
Завжди визнавати,
Українською говорити,
Читати, співати.

Як завтра день угледять люди,
Як зійде сонце золоте,
Так Україна жити буде,
Так наша доля процвіте.

11. Звернення учителя

Будьте всі щасливі, діти,
З усмішкою в світ ідіть,
Хай вам щиро сонце світить,
Всі здоровими ростіть.
І на згадку вам дарую
Я буклети про права,
Щоб завжди ви пам'ятали,
Що це – не пусті слова.

Це все записано в законах,
В Конституції у нас,
Бо держава Україна
Завжди піклується про вас.

Використана література

1. Все про все на світі. Доповнене видання. – Київ: «Махаон - Україна», 2009. – 167 с.
2. Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості: Пісні, прислів'я, загадки, скоромовки. – К.: Веселка, 1989. – 606 с.
3. Народ скаже, як зав'яже. Українські народні прислів'я та приказки. Добірка для школярів //уклад.: Леся Вознюк. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 224 с.
4. Словникова скарбничка / Автор-упорядник Ісаєнко О.В. – Х.: Країна мрій, 2002. – 200с.
5. Години спілкування в початковій школі / Упоряд. О.Кондратюк, О.Кравчина. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 120 с.
6. Куценко Н.Я., Походжай Н.Я. Я і Україна. Навколишній світ. 1 клас: Посібник для вчителя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 128 с.
7. Рідний край. Уроки в 2 (1) класі / За ред.. С.В.Курдидик. – Львів: ВНТЛ, 1996. – 164 С.
8. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. – метод. Посіб. – Київ: А.С.К., 2004. – 124 с.
9. Загальна Декларація прав дитини
10. Конституція України
11. Конвенція про права дитини: Міжнародні документи ООН з питань прав людини. – Київ, 1995. – С. 6
12. Уроки етики в 1 – 4 класах / Упоряд. О.О. Кулик, Г.М.Фінько, Г.І.Кенц – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 336 с.
13. Фесюкова Л.Б. комплексні заняття з етики для дітей 4 – 7 років. – Х.: НП: Видавництво «Ранок», 2007. – 192 с.
14. Бібік Н.М., Ілляш М.М. Зростаємо громадянами. Розповідь про Конституцію України: Навч. Посібник. – К.: Веселка, 2000. – 87 с.
15. Абетка моральності: Що в характері твоїм? /А.І.Мовчун,Л.В.Мовчун – К.: Навч. книга, 2004. – 271 с.
16. Права дитини. Збірник документів. – Львів: Оксарт, 1995. – 112 с.
17. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи/Упорядн. Стебна О.В., Соценко А.О. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 176 с. (Б-ка журн. «Початкове навчання»)
18. Інтерактивні технології навчання у початкових класах/Авт. – упор. І.Дівакова. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 180 с.
19. Бахтінова О.В. Матеріали до уроків права. 1-2 класи. – Х.: Вид-во «Ранок», 2011. – 176 с.

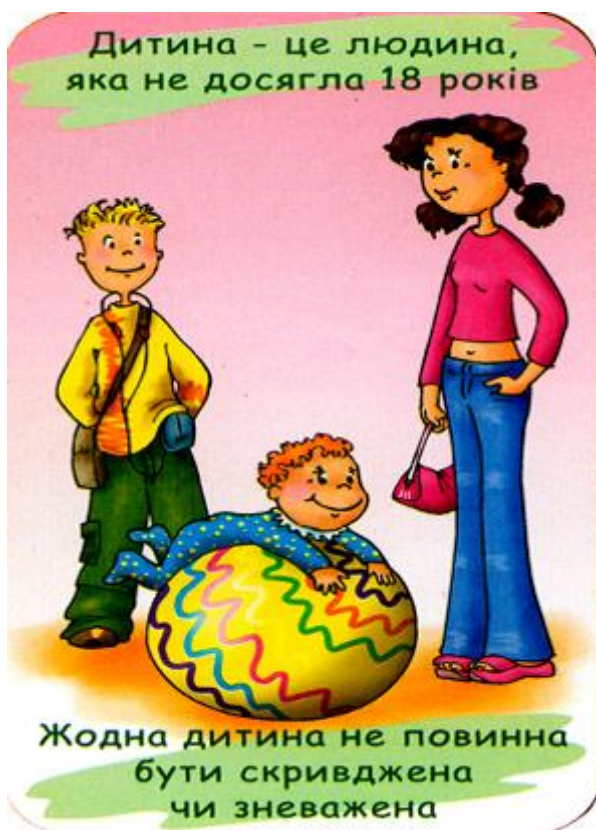
- 20.Розкажіть онуку // Все для вчителя. Спецвипуск. – 2002. - №3, №7, №8, №11-12, №18; 2001. - №13, №43-44; 2000. - №5, №15-17.
- 21.Грущинська І. Реалізація українознавчого принципу у процесі навчання // Початкова школа. – 2004. - №1. – С.28-31.
- 22.Гарматюк О. Дидактичні матеріали // Початкова освіта. – 2008. - №4 (8).
- 23.Мацько З. Моя Батьківщина – Україна // Початкова школа. – 2005. - №8. – С. 4-9.
- 24.Мороз Л. Де ти живеш // Початкова освіта. Методичний порадник. – 2009. - №8 (488). – С. 3-4.
- 25.50 уроків про чесноти/О.О.Лопатіна, М.В.Скребцова. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 208 с.
- 26.Коли в серці живуть добринки. Методичний посібник. – Тернопіль: Мальва – ОСО, 2007. – 96 с.
- 27.<http://ur.wikipedia.org/> (Вікіпедія)
- 28.<http://dovidka.com.ua> (Довідник про сучасну Україну)
- 29.<http://wek.kiev.ua> (Енциклопедія Києва)

ДОДАТКИ

Усі люди на Землі мають рівні права та свободи. Ці права закріплені Загальною Декларацією прав людини, що прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948 р.

Ваша дитина, як і будь-яка інша людина, має рівні людські права. Права дитини закріплені Конвенцією про права дитини, проголошеній Генеральною Асамблеєю ООН 20.02.1989 р.

Кожна дитина має право:

- на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку;
- на захист здоров'я та медично-санітарне обслуговування;
- на захист від поганого поводження, від відсутності турботи з боку батьків або тих, хто забезпечує за ними догляд;
- на захист від жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність людини, видів дій чи покарання;
- на захист від будь-якого покарання;
- на захист від сексуальних домагань;
- на проживання з батьками та на підтримку контакту з батьками у разі їх розлучення;
- на вільне висловлення поглядів з усіх питань, що стосуються життя;
- на свободу думки, совісті, віросповідання;
- на особисте життя, на недоторканність житла, таємницю кореспонденції.

Коли права дитини порушуються:

- Коли не гарантована її безпека для життя та здоров'я.
- Коли її потреби ігноруються.
- Коли стосовно дитини простежуються випадки насильства або приниження.
- Коли порушується недоторканність дитини.
- Коли дитину ізолюють.
- Коли дитину залякують.
- Коли вона не має права голосу у прийнятті важливого для сім'ї рішення.
- Коли вона не може вільно висловлювати свої думки й почуття.
- Коли її особисті речі не є недоторканими.
- Коли її використовують у конфліктних ситуаціях із родичами.
- Коли дитина стає свідком приниження гідності інших людей.

Діти в суспільстві найбільш уразливі. Діти, права яких порушуються, часто стають соціально і психологічно дезадаптованими.

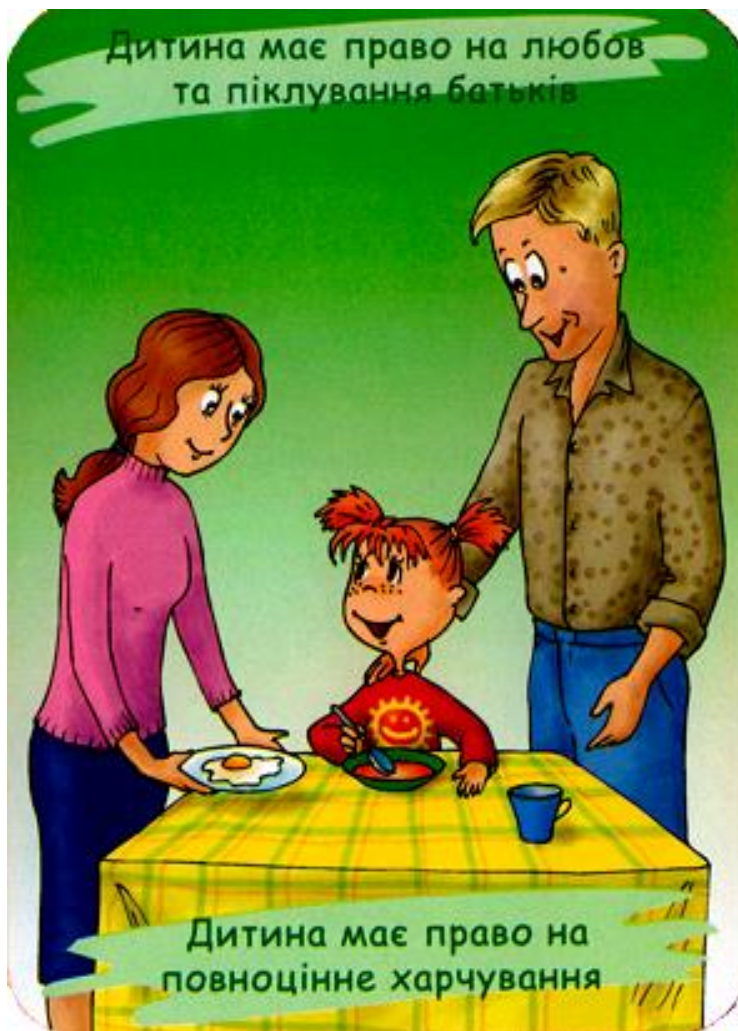
Як реагує дитина на порушення її прав?

- Їй стає важко спілкуватися з однолітками і дорослими (вона блазнює, б'ється, замикається в собі тощо).
- Її турбує особиста безпека і любов до неї.

- Вона часто буває в поганому настрої.
- Може втекти з дому.
- Може вживати наркотики або алкоголь.
- Може заподіяти собі смерть.

Що батьки можуть зробити для своєї дитини?

- Пам'ятати, що дитина - це окрема особистість, яка має свої власні почуття, бажання, думки, потреби, які належить поважати.
- Забезпечити її фізичну безпеку. Упевнитися, що вона знає телефони 101, 102, 103, 104, 911, імена та телефони близьких родичів і сусідів.
- Навчити її казати "Ні", навчити захищатися, вміти поводитися безпечно.
- Негайно припинити фізичну і словесну агресію щодо неї та інших людей.

- Знайти час для щирої розмови з дитиною кожного дня. Ділитися з дитиною своїми почуттями та думками.

- Пам'ятати про її вік та про те, що вона має особистісні особливості.

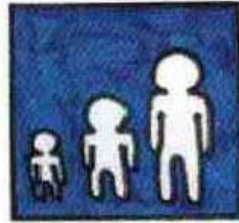
- Залучати її до обговорення тих сімейних проблем, які можуть бути для неї доступними.

- Залучати дитину до створення сімейних правил.

Пам'ятайте!

Дитина поважатиме права інших людей, якщо її права поважатися, якщо вона буде складати правила поведінки і нести за них відповідальність.

Дитиною вважається людина віком до 18 років

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 1

Якщо тобі не виповнилось 18 років, ти вважаєшся дитиною. Ти ще ростеш ходиш до школи, одним словом формуєшся фізично й духовно.

Діти мають право на об'єднання

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 15

Дитина має право зустрічатись з іншими людьми, вступати до асоціацій, об'єднань, або ж створювати їх.

Всі діти мають право на медичну допомогу

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 24

Діти мають право на медичну допомогу за найвищими стандартами, які реально може забезпечити держава. Жодна дитина не може бути позбавлена доступу до ефективної охорони здоров'я.

Всі діти мають право на розвиток талантів

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 29

В кожній дитині закладений певний дар. Завдання держави полягає у тому, щоб не лише вчасно помітити талановитих дітей, а й сприяти розвитку їх талантів та обдаровань.

Всі діти є рівними у своїх правах

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 2

Всі діти, незалежно від походження, кольору шкіри, національності, статі, мови є рівними в своїх правах.

Всі діти мають право на особисте життя

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 16

Діти мають право на захист від втручання до їх особистого та сімейного життя. Не можна втручатись у листування дітей, порушувати їх честь та гідність.

Всі діти мають право на освіту

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 28, 29

Дитина має право на освіту, і обов'язок держави - забезпечити доступну для кожної дитини безкоштовну обов'язкову початкову освіту та заохотити її до отримання середньої освіти.

Захист дітей від наркоманії

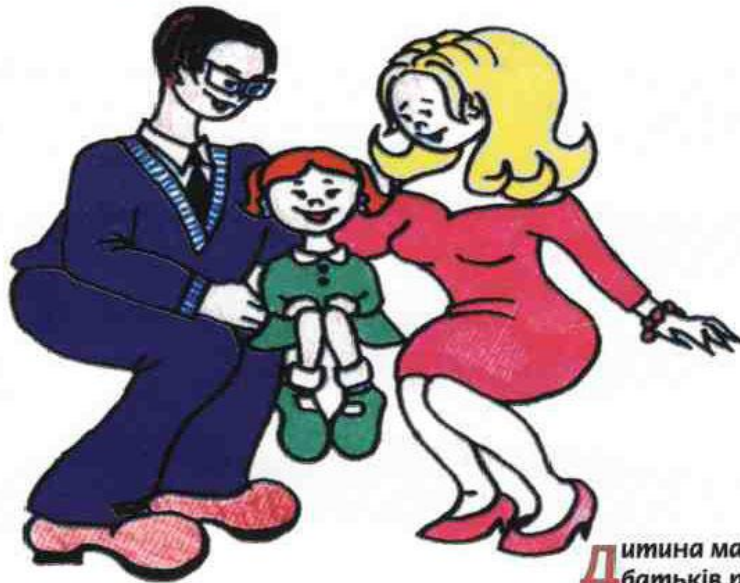

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 33

Діти мають право на захист від незаконного вживання наркотиків, а також від залучення до виробництва наркотичних речовин та торгівлі ними.

Дитина має право на любов та піклування

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 3

Дитина має право на піклування батьків, родичів, громади та держави. Інтереси дітей є першочерговими.

Всі діти мають право на інформацію

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 17

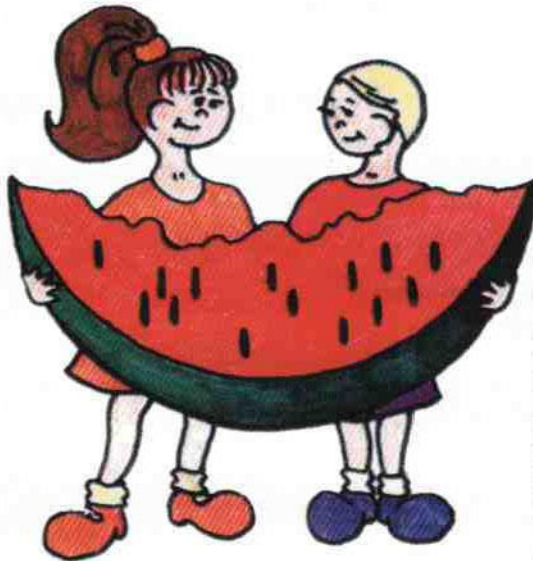

Держава забезпечує доступ дітей до всебічної інформації. Заохочується розповсюдження засобами масової інформації матеріалів, що стосуються соціальних, культурних питань розвитку дитини. Держава також запобігає розповсюдженню та впливу шкідливої для дитини інформації.

Всі діти мають право на повноцінне харчування

Конвенція ООН
про права дитини.
Ст. 27

Кожна дитина має право на рівень життя, необхідний для її фізичного, розумового, духовного, соціального розвитку, батьки несуть відповідальність за забезпечення необхідного рівня життя дитини. Держава ж створює відповідні умови для реалізації цієї відповідальності.

Особлива турбота про дітей-сиріт

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 20, 21, 25

Держава повинна забезпечувати захист дитини, яка позбавлена сім'ї, надаючи відповідну альтернативу сімейному піклуванню.

Всі діти мають право на національну самобутність

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 30

У кожного народу є своя мова, свої традиції, релігія, обряди. Діти мають право користуватися своєю культурою, рідною мовою та сповідувати свою релігію.

Всі діти мають право знати свої права

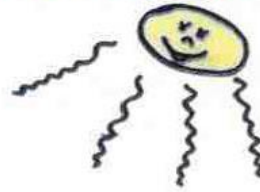

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 42

Держава зобов'язана якнайкраще знайомити як дорослих, так і дітей з правами, відображеними у Конвенції ООН про права дитини.

Особлива турбота дітям - інвалідам

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 23, 25

Дитина-інвалід має право на особливе піклування та умови життя, які забезпечують її гідність та участь у житті суспільства.

Всі діти мають право на відпочинок

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 31

Діти мають право на відпочинок, дозвілля та участь у культурному та творчому житті.

Всі діти мають право на міжнародну допомогу

Конвенція ООН
про права дитини
Ст. 45, 22

Діти, які з вини дорослих політиків чи через стихійне лихо (землетрус, повінь, радіоактивне ураження) стали біженцями, мають право на отримання гуманітарної допомоги, яку надають міжнародні, урядові організації, а також прості люди, яким не байдужа доля дітей, постраждалих від стихійного лиха чи воєн.

Юний друже!

Чи знаєш ти, що Організація Об'єднаних Націй у Всесвітній декларації прав людини проголосила, що діти мають право на особливий захист, турботу і допомогу, і що «ребенок, ввиду его физической и умственной незрелости, нуждается в специальной охране и заботе, включая надлежащую правовую защиту, как до, так и после рождения» (Нью-Йорк, 20 ноября 1989г.)?

Не знаєш? Тоді ця сторінка як раз для тебе.

Для початку нагадаємо, що дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом. (Всесвітня декларація прав людини. Стаття 25).

Дитина має право:

Право на життя. Право на ім'я.

Право на громадянство.

Право на відсутність дискримінації.

Право на свободу совісті і релігійних переконань.

Право на життя з батьками.

Право на працю.

Право на відпочинок.

Право на захист життя та здоров'я.

Право на освіту.

Право на відсутність рабства.

Право на житло.

Право на свободу слова.

Право на отримання інформації.

Право користування досягненнями культурні.

Право створювати сім'ю.

Право участі у науково-технічній та художній творчості.

Народившись, дитина отримує право на громадянство, має право жити і виховуватися у сім'ї, знати своїх батьків, отримувати від них захист своїх прав і законних інтересів. На ім'я дитини може бути відкрито рахунок у банку.

Півторарічний громадянин має право відвідувати ясла.

Трьохрічний громадянин має право відвідувати дитячий садок.

Шестирічний громадянин має право:

- відвідувати школу;
- самостійно заключати дрібні побутові угоди.

Десятирічний громадянин:

- дає згоду на зміну свого імені та прізвища;
- дає згоду на своє всиновлення або передачу в прийомну родину, або відновлення батьківських прав своїх батьків;
- висловлює свою думку про те, з ким із його батьків, після розірвання шлюбу, він хотів би жити;
- має право бути заслуханим у ході будь-якого судового або адміністративного розгляду;
- може вступати в дитячі суспільні об'єднання.

Чотирнадцятирічний громадянин:

- може вибрати місце проживання (за згодою батьків);
- має право за згодою батьків укласти будь-які угоди;
- має право самостійно розпоряджатися своїм доходом, зарплатою, стипендією;
- здійснювати свої авторські права, як результат своєї інтелектуальної діяльності;
- допускається вступ на роботу з дозволу батьків (на легку працю не більше 4 годин у день);
- має право вимагати відміни усиновлення;
- може навчатися водінню мотоцикла;
- має право управляти велосипедом під час руху дорогами;
- несе карну відповідальність за деякі злочини;
- несе майнову відповідальність по укладених угодах, а також за заподіяну майнову шкоду;

П'ятнадцятирічний громадянин має право вступу на роботу (24 годинний робочий тиждень).

Шістнадцятирічний громадянин має право:

- отримати паспорт;
- взяти шлюб при наявності поважних причин;
- управляти мопедом при їзді по дорогах;
- навчатися водінню автомобіля на дорогах в присутності інструктора;
- заключати трудовий договір (контракт), робочий тиждень не повинен перебільшувати 36 годин;
- підлягає адміністративній та карній відповідальності за правопорушення.

Сімнадцятирічний громадянин підлягає початковому ставленню на військовий облік (видається приписне свідоцтво).

У 18 років настає повна дієздатність громадянина. Отримує всі права та накладає на себе будь-які обов'язки.

Тепер про свої права ти знаєш багато!

ДІТИ МАЮТЬ ПРАВО...

Пізнавальна гра для учнів молодшого шкільного віку
ДІЙОВІ ОСОБИ: ВЕДУЧА, ЗНАЙКО, НЕЗНАЙКО,
БУРАТИНО

Під час підготовки до гри виготовляється макет книги, ігрове поле , дві фішки, великий картонний кубик з цифрами від 1 до 6 на гранях, «Золотий» ключик для Буратіно, добірка літератури для настільної гри.

ВЕДУЧА: Добрий день діти! Сьогодні ми з вами вирушимо в незвичайну мандрівку, але спочатку познайомимось з однією серйозною книгою: вона розповідає про права, які надаються кожній дитині з моменту її появи на світ.

На столі лежить книга, ведуча намагається відкрити її. В цей час з-за театральної ширми чути розмову Знайка та Незнайка.

ЗНАЙКО: Ха-ха! Вона хоче відкрити цю книгу. Ха-ха! Вона її відкриє, ось побачиш! НЕЗНАЙКО: Відкриє!

ЗНАЙКО: Давай посперечаємось, що ні!

НЕЗНАЙКО: Давай!

ЗНАЙКО: На що сперечаємось?

НЕЗНАЙКО: Хто виграє, той проведе з дітьми гру.

ЗНАЙКО: Давай!

Ведуча не може відкрити книгу. Знайко і Незнайко виходять із-за ширми.

ЗНАЙКО: Почекайте, почекайте, Вам потрібен ключик від цієї книги.

ВЕДУЧА: А де ж його взяти? Може у Буратіно?

З'являється Буратіно.

БУРАТИНО: Добрий день! Я, як вивчив абетку, так і розгубився серед книжок, Все читаю, читаю... А хто мене кликав?

ВЕДУЧА: Буратіно! Дай мені будь ласка, твій ключик. Допоможи відкрити серйозну книгу.

БУРАТИНО (читає по складах): "Кон-вен-ція про пра-ва ди-ти-ни".
Діти, а ви знаєте, що це таке?

Діти відповідають.

БУРАТИНО (намагається сам відкрити книгу): Ні, мій ключик не підійде.

ВЕДУЧА: Згадала! Вчора цю книгу читали Знайко та Незнайко. Нехай вони нам допоможуть - розкажуть про що в ній написано, а ми з вами постараємось все зрозуміти та запам'ятати. Знайко! Незнайко! Допомагайте!

ЗНАЙКО: Ну що ж! Треба вам допомогти! Ця книга відкривається для тих, хто доведе, що знає свої права. То як, спробуємо? Скажіть, діти, ви знаєте, що таке національність, чи можете назвати свою?

Діти відповідають.

Ви повинні знати, що всі діти незалежно від кольору шкіри, мови, на якій говорять, згідно з Конвенцією - рівні.

НЕЗНАЙКО: Ви всі маєте право вчитися, займатися спортом, розвивати свої здібності до музики, малювання, технічної творчості.

ЗНАЙКО: В Конвенції записано, що з моменту народження кожен має право на ім'я, прізвище, стає громадянином своєї держави. А як називається документ, який підтверджує це? Ваші мами з цим документом влаштовували вас в дитячий садок, школу, купували дитячий білет на поїзд.

Діти відповідають. (Свідоцтво про народження).

НЕЗНАЙКО: У кожного з вас є право на повноцінне харчування, житло, медичне обслуговування. Ви, мабуть, знаєте: не завжди і не всі діти здорові, є діти-інваліди. Про них, за Конвенцією, повинна піклуватися держава.

ЗНАЙКО: Кожна дитина потребує любові та розуміння. Вона живе з батьками, які піклуються про неї.

НЕЗНАЙКО: Діти повинні бути захищеними від жорстокості та експлуатації, їх не можна купити або продати. А ви чули про те, що дітей змушують займатися непосильною працею?

Діти відповідають.

ЗНАЙКО: Дитина має право вільно висловлювати свою думку, вільно одержувати або передавати інформацію в усній, письмовій та друкованій формі.

НЕЗНАЙКО: Дитина має право на освіту.

ЗНАЙКО: Кожен з нас має право на першочерговий захист та допомогу від держави. Так записано в Конвенції.

НЕЗНАЙКО: Діти! Ви всі повинні розуміти та поважати один одного, бути терпеливими, милосердними.

БУРАТИНО: Ой! А я знаю хороші вірші. Думаю, і серед дітей знайдуться ті, хто пригадає відомі поетичні рядки:

Про що мріють діти?

У них мрія одна:

Хай буде мир на світі добрим, як весна!

НЕЗНАЙКО: Зробіть так, щоб дітям усім радість і спокій прийшли у їх дім!

ВЕДУЧА: Які ви молодці! Самі вивчили, самі прочитали вірші. Мені дуже приємно, що у мене такі гарні помічники.

НЕЗНАЙКО: Дивіться! Дивіться!

Книга сама відкрилася!

ЗНАЙКО: Значить, ми все правильно дітям розповіли!

ВЕДУЧА: Ось і закінчується наша мандрівка. За цей час ви познайомились з основними правами дітей, які закріплені в Конвенції про права дитини, навчилися бачити ситуації, в яких вони порушуються. Знаннями, які ви отримали нині, зможете поділитися зі всім друзями, а ми вам допоможемо знайти книги, які розповідають про захист прав дітей.

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДІТИНИ

Невід'ємне право дитини на життя

Усі діти мають право на відпочинок

Дитиною вважається людина віком до 18-ти років

Усі діти є рівними у своїх правах

Особлива турбота дітям, що перебувають у конфлікті з законом

Усі діти мають право на освіту

Усі діти мають право на медичну допомогу

Особлива турбота дітям-біженцям

Усі діти мають право на повноцінне харчування

Усі діти мають право на розвиток талантів

Діти не повинні залучатися до примусової праці

Захист дітей від наркоманії

Особлива турбота про дітей-інвалідів

Захист прав неповнолітніх правопорушників

Усі діти мають право на свободу релігії

Захист дітей від викрадання та продажу

Дітей не можна залучати до бойових дій

Жодна дитина не повинна бути об'єктом сексуальних домагань

Особлива турбота дітям без сімей

Діти мають право на інформацію

Діти не повинні стати жертвами насильства

Усі діти мають право на міжнародну допомогу

Всі діти мають власну думку

Кожна дитина має право на любов і спілкування

